

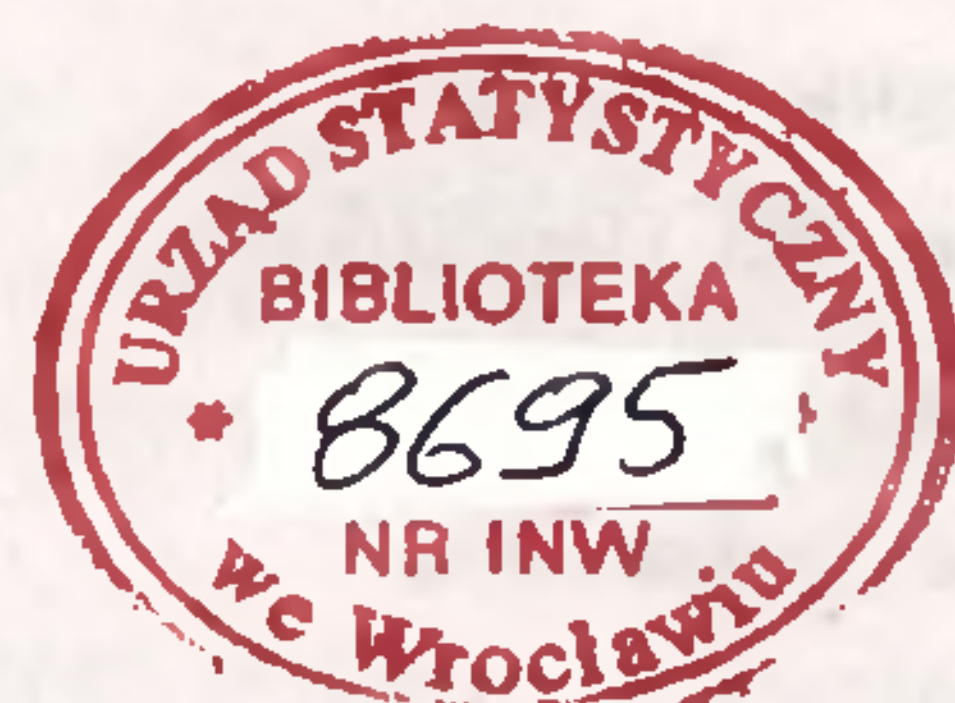

Urząd Statystyczny we Wrocławiu
Czeski Urząd Statystyczny - Oddział w Libercu
Krajowy Urząd Statystyczny Wolnego Państwa Saksonii w Kamenz

MIASTA W EUROREGIONIE NEISSE-NISA-NYSA

Urząd Statystyczny we Wrocławiu
Czeski Urząd Statystyczny, Oddział w Libercu
Krajowy Urząd Statystyczny Wolnego Państwa Saksonii w Kamenz

MIASTA W EUROREGIONIE NEISSE–NISA–NYSA

WROCŁAW – LIBEREC – KAMENZ

1999

Kolegium Redakcyjne

Bożena Kodeniec, Ladislav Knap, Ullrich Eichler

Zespół Redakcyjny

Sławomir Banaszak

Ludwik Kuczewski

Růžena Szkanderová

Tadeusz Borys

Zdena Nosková

Dorota Wilczyńska

Regine Fiedler

Zbigniew Panasiewicz

Jindřiška Zavřelová

Ludmila Hrnčířková

Stanislava Riegerová

Kazimierz Żurawski

Anna Jaskulska

Birgit Scheibe

Iva Karbanová

Hana Sigmundová

Redakcja techniczna

Irena Makiej, Joanna Zielińska

Tłumaczenia

z języka czeskiego – Karina Kurková *z języka niemieckiego* – Sławomir Banaszak

Projekt okładki i opracowanie map

Witold Nowak, Elżbieta Szarubka

All rights reserved

Przy korzystaniu z niniejszej publikacji prosimy o podanie źródła

Druk

Urząd Statystyczny we Wrocławiu Wydział Poligrafii

59-220 Legnica, ul. Jaworzyńska 65

ISBN 83911967-2-0

Format B5; nakład 220 egz.

SŁOWO WSTĘPNE

Miasta w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa to kolejne wspólne wydawnictwo Urzędu Statystycznego we Wrocławiu, Czeskiego Urzędu Statystycznego, Oddział w Libercu oraz Krajowego Urzędu Statystycznego Wolnego Państwa Saksonia w Kamenz, będące kontynuacją serii wydawniczej, w ramach której ukazały się następujące pozycje: „Jelenia Góra–Görlitz–Liberec” (1995 r.); „Bogatynia–Zittau–Hrádek nad Nisou” (1997 r.); „Zgorzelec–Bautzen–Jablonec nad Nisou” (1998 r.).

Celem publikacji jest statystyczny opis zbiorowości miast, a w szczególności:

- wyjaśnienie podstawowych kategorii urbanizacyjnych występujących w poszczególnych częściach Euroregionu,
- ogólna charakterystyka stopnia zurbanizowania i jego zróżnicowania,
- identyfikacja związków partnerskich miast, nie tylko w ramach Euroregionu,
- uszeregowanie i klasyfikacja miast według wybranych kryteriów/cech statystycznych.

Opisem statystycznym objęto 102 miasta, z tego 28 miast polskich, 30 niemieckich i 44 czeskie. Jest to pierwsza publikacja o miastach na obszarach współpracy transgranicznej, w której kryterium doboru było posiadanie praw miejskich.

Publikacja składa się z trzech części. Część pierwsza to ogólna charakterystyka Euroregionu przedstawiająca podstawowe informacje o jego powstaniu i rozwoju, społeczeństwie, gospodarce i środowisku oraz podziale terytorialnym i stopniu zurbanizowania. W części drugiej przedstawiono krótkie charakterystyki miast. Poza galerią herbów i datami uzyskania praw miejskich część ta prezentuje także wiodące funkcje poszczególnych miast oraz identyfikuje ich związki partnerskie, nie tylko w ramach Euroregionu. W części trzeciej zestawiono najważniejsze i dostępne dane statystyczne o miastach Euroregionu. Przedstawiony w publikacji zestaw wybranych cech to wynik wielu trójstronnych uzgodnień, których celem było uzyskanie w pełni porównywalnego zbioru danych statystycznych. Dokonana klasyfikacja miast według wybranych cech stwarza dogodną podstawę dla kontynuacji cyklu wydawniczego w ramach poszczególnych grup miast o podobnych funkcjach. W publikacji zastosowano proste metody opisu statystycznego ze szczególnym wyeksponowaniem analitycznych uszeregowień miast w postaci tzw. *piramid statystycznych*. W wydawnictwie zamieszczono również przydatny dla czytelnika polsko-czesko-niemiecko-angielski słowniczek wybranych pojęć, wykaz adresów władz miejskich oraz skorowidz miast.

Powstanie niniejszej publikacji było możliwe dzięki współpracy z krajowymi sekretariatami Euroregionu „Neisse-Nisa-Nysa”, które dostarczyły istotną część informacji i danych statystycznych o miastach poszczególnych części Euroregionu.

Mamy nadzieję, że publikacja ta, wydana w językach polskim, czeskim i niemieckim, spełni swe zadanie jako niezbędne kompendium wiedzy o miastach Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa oraz sprzyjać będzie dalszemu rozwojowi współpracy transgranicznej.

Bożena Kodeniec

Dyrektor

Urzędu Statystycznego
we Wrocławiu

Ladislav Knap

Kierownik

Czeskiego Urzędu Statystycznego
Oddział w Libercu

Henry Hasenpflug

Prezydent

Krajowego Urzędu Statystycznego
Wolnego Państwa Saksonii
w Kamenz

Wrocław – Liberec – Kamenz, listopad 1999

UWAGI OGÓLNE

1. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
2. Ze względu na zaokrąglenia w niektórych przypadkach sumy składników mogą różnić się od podanych wielkości „ogółem”.
3. Na mapach przedstawiono podział terytorialny Republiki Czeskiej, który będzie obowiązywał od 1 I 2000 r.
4. W celu nadania większej przejrzystości tekstu nazwy miast polskich zapisane są w kolorze czerwonym, miasta czeskie w kolorze niebieskim, miasta niemieckie w kolorze zielonym.
5. Na rysunkach dotyczących analitycznego uszeregowania miast tzw. „piramidach” określono przedziały znakami „<)”, co oznacza przedział lewostronnie domknięty i prawostronnie otwarty: np. <1800 – 3100) oznacza wartości od 1800 do 3099.

Miasta znajdujące się na górze piramidy mają wyższe wartości wskaźników.

ZNAKI UMOWNE

- Kreska (-) - zjawisko nie wystąpiło.
- Zero (0) - zjawisko istniało, jednakże w ilościach mniejszych od liczb, które mogły być wyrażone uwidocznionymi w tablicy znakami cyfrowymi.
- Kropka (.) - zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
- Znak (x) - wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe.
- „W tym” - oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	3
Uwagi ogólne	4
1. Podstawowe informacje o Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa	6
1.1. Powstanie i rozwój	6
1.2. Charakterystyka obszaru	9
1.3. Miasta w układzie jednostek terytorialnych	12
1.4. Zróżnicowanie miast pod względem liczby ludności, powierzchni i gęstości zaludnienia	15
2. Panorama miast Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa	19
2.1. Galeria herbów	19
2.2. Sylwetki miast:	21
polskich	21
czeskich	41
niemieckich	72
2.3. Porozumienia partnerskie	92
3. Statystyka miast Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa	97
3.1. Analityczne uszeregowanie miast	97
3.2. Miasta według wybranych cech statystycznych	116
Słowniczek pojęć	120
Wykaz jednostek najwyższego szczebla podziału terytorialnego Polski, Czech i Niemiec	121
Wykaz adresów władz miejskich	121
Źródła	126
Wykaz tablic, rysunków i map	127
Skorowidz miast	128

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O EUROREGIONIE NEISSE-NISA-NYSA

1.1. POWSTANIE I ROZWÓJ

Euroregion Neisse–Nisa–Nysa (ERN) obejmuje trzy obszary przygraniczne położone w sercu Europy, u styku granic Republiki Czeskiej, Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej. Te trzy obszary wiąże ze sobą wiele wspólnych problemów i interesów wynikających m.in. z podobnych przemian systemowych oraz z wielowiekowej historii.

Konferencja inicjująca powstanie Euroregionu odbyła się 23-25 maja 1991 roku w Zittau pod patronatem prezydentów trzech państw: Václava Havla, Richarda von Weizsäckera i Lecha Wałęsy z udziałem ponad 300 przedstawicieli przygranicznej społeczności czeskiej, niemieckiej i polskiej. Na konferencji, którą z perspektywy czasu określa się historycznym wydarzeniem, działacze samorządowi, przedstawiciele parlamentów i administracji rządowej porozumieli się co do dalszego współdziałania w realizacji idei powołania **Euroregionu „Trójkąt Trzech Ziem”** (pierwotna nazwa Euroregionu). Najważniejszym dokonaniem tej konferencji było uchwalenie memorandum, które określało intencje, formy oraz zakres przyszłej współpracy.

Pod koniec 1991 roku deklaracje przystąpienia do Euroregionu złożyły: 34 gminy byłego województwa jeleniogórskiego, 5 powiatów północnych Czech oraz 9 powiatów i jedno miasto wydzielone wschodniej Saksonii. Umożliwiło to odbycie w każdym z trzech państw konferencji krajowych (w Libercu 28 sierpnia 1991 roku, Jeleniej Górze 8 listopada 1991 roku i Zittau 19 listopada 1991 roku), na których wybrano delegatów do tworzącej się Rady ERN.

Oficjalne powstanie Euroregionu wyznacza dzień 21 grudnia 1991 roku - data pierwszego posiedzenia Rady ERN w Zittau, na którym delegaci trzech stron podjęli uchwałę o powołaniu do życia nowej, pierwszej w Europie Środkowej i Wschodniej, struktury transgranicznej pod nazwą „**Euroregion Neisse–Nisa–Nysa**”. W sensie formalnym Euroregion **jest dobrowolną wspólnotą interesów gmin i powiatów i nie ma osobowości prawnej** w rozumieniu przepisów krajów uczestniczących, a wszystkie organy Euroregionu pracują w ramach norm prawnych swoich krajów. **Członkami Euroregionu** są trzy stowarzyszenia oraz związki komunalne:

- po stronie polskiej: **Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa**,
- po stronie czeskiej: **Euroregion Nisa regionální komunální sdružení měst a obcí severních Čech**,
- po stronie niemieckiej: **Kommunalgemeinschaft EUROREGION NEISSE e. V.**

Do głównych **celów** Euroregionu zalicza się:

- usuwanie negatywnego oddziaływania granic państwowych,
- poprawa poziomu życia mieszkańców Euroregionu,
- poprawa stanu naturalnych i kulturowych warunków życia,
- rozwój potencjału gospodarczego na obszarze Euroregionu,
- wspieranie wszystkich działań na poziomie regionalnym, które prowadzi uczestniczące państwo do integracji z Unią Europejską.

Dla realizacji tych celów utworzona została wielopoziomowa struktura organizacyjna Euroregionu (por. rys.1), której istotnym elementem są tzw. konferencje krajowe (po stronie czeskiej nazywane kongresem regionalnym), skupiające jednostki terytorialne będące członkami Euroregionu.

Najwyższym organem jest **Rada**. Tworzą ją przedstawiciele poszczególnych stowarzyszeń i związków krajowych (trzy 10-osobowe zespoły) – stron współpracy euroregionalnej. Do zadań Rady należy przede wszystkim:

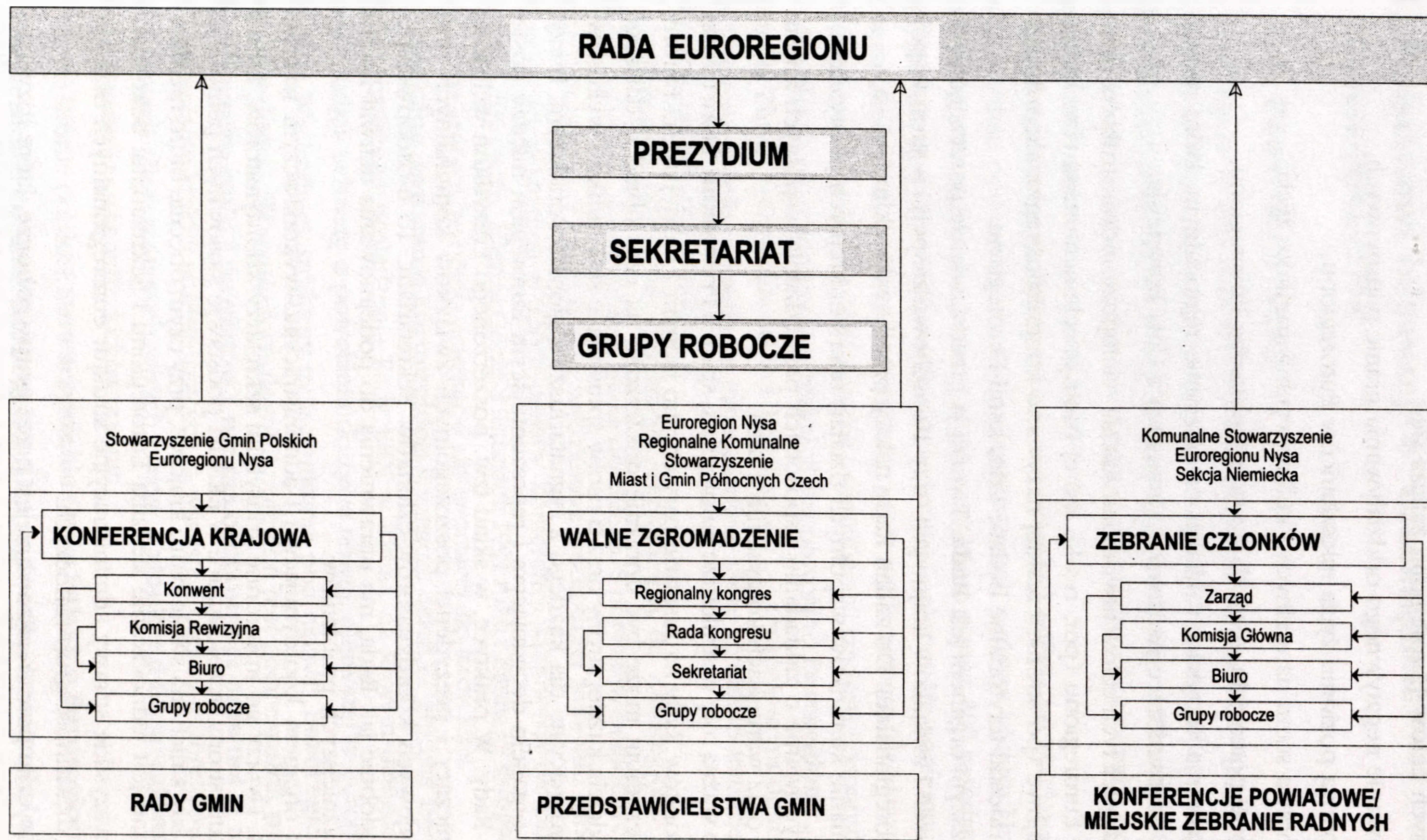
- ustalanie kierunków wspólnych działań oraz konkretnych priorytetów,
- decydowanie o zakładaniu i sposobach prowadzenia wspólnych funduszy oraz warunkach korzystania z nich.

Bardzo ważną rolę w strukturze Euroregionu spełnia **Prezydium**, które tworzy trzech członków Rady na zasadzie parytetu, po jednym z każdej części Euroregionu. Prezydium może być doraźnie poszerzone na czas obrad o dalszego przedstawiciela każdej strony oraz o osoby sprawujące stałe funkcje wykonawcze i koordynacyjne dla każdego z sygnatariuszy z głosem doradczym. Prezydium jest organem decydującym i reprezentującym Euroregion między posiedzeniami Rady. W praktyce, w skład tzw. poszerzonego Prezydium wchodzi: przewodniczący i prezydenci poszczególnych związków komunalnych oraz trzech krajowych koordynatorów-członków Sekretariatu. To 6-osobowe gremium, podobnie jak Rada, ma uprawnienia do podejmowania uchwał i omawiania ważniejszych problemów.

Stałym organem koordynującym i administracyjno-wykonawczym jest **Sekretariat**. Tworzy go trójstronne konsylium sekretarzy-koordynatorów, którzy reprezentują strony uczestniczące w ERN na podstawie stosownych pełnomocnictw. Każdy z nich ma swoje biuro krajowe, przy czym obecnie biuro niemieckie w Zittau jest jednocześnie siedzibą Euroregionu i Sekretariatu. Sekretariat załatwia wszystkie sprawy administracyjne struktur euroregionalnych oraz koordynuje działalność grup roboczych.

Merytoryczna praca realizowana jest przez **grupy robocze**, które rozwiązują problemy fachowe w poszczególnych dziedzinach działalności Euroregionu oraz opracowują wnioski i zalecenia dla Rady, która je uchwała i nadzoruje ich realizację. Grupy powstają lub są rozwiązywane na podstawie uchwały Rady

Rys. 1. Struktura organizacyjna Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa

Źródło: [Euroregiony 1999]

i działają na zasadach społecznych lub w ramach służbowych obowiązków. Liczba członków, struktura fachowa oraz skład osobowy narodowych grup roboczych jest wewnętrzną sprawą każdej z trzech stron uczestniczących w Euroregionie. W fazie początkowej było 7 grup roboczych, obecnie jest ich 15:

- Ekologia i energetyka,
- Planowanie przestrzenne i komunikacja,
- Kultura i sztuka,
- Gospodarka,
- Ochrona przed katastrofami,
- Ochrona zdrowia i sprawy socjalne,
- Administracja,
- Sport,
- Turystyka,
- Nauka,
- Statystyka,
- Historia,
- Parlamentarzyści,
- Ochrona zabytków,
- Bezpieczeństwo.

Strukturami istotnie wspomagającymi trójstronną współpracę są **środowiska twórcze**, a zwłaszcza istniejące na obszarze Euroregionu szkoły wyższe współdziałające m.in. w ramach **Ośrodka Koordynacji Badań Szkół Wyższych Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa** z siedzibą w Libercu i **Międzynarodowego Instytutu Szkół Wyższych (IHI)** z siedzibą w Zittau.

Po 8 latach istnienia Euroregion **Neisse-Nisa-Nysa**, mimo występowania jeszcze wielu trudnych problemów, jest już euroregionem transgranicznym o wyraźnie określonej tożsamości, sposobie funkcjonowania i finansowania oraz strukturach wewnętrznych.

1.2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

Obszar Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa liczy 12165 km², z tego 33,9% stanowi część polska, 29,1% część czeska i 37,0% część niemiecka (por. mapa 1). Na obszarze tym zamieszkuje ponad 1743 tys. ludności, z tego 31,9% po stronie polskiej, 27,7% po stronie czeskiej i 40,4% po stronie niemieckiej. W środkowej i południowej części Euroregionu dominuje krajobraz górski i wyżynny Sudeków i Podsudecia. Część północna to typowy krajobraz nizinny Dolnych Łużyc i Borów Dolnośląskich (por. mapa 2). Dzięki temu położeniu Euroregion jest obszarem znanym z:

- walorów krajoznawczo-turystycznych, zabytków i atrakcji kulturalnych,
- licznych uzdrowisk,
- gęstej sieci komunikacyjnej,
- łagodnego klimatu,
- rozwiniętego przemysłu, opartego na miejscowych bogactwach naturalnych.

POLSKA CZĘŚĆ Euroregionu to obszar 4124 km² (ponad 1% powierzchni Polski), na którym zamieszkuje ponad 555 tys. ludności. W kraju i za granicą znane są górskie miejscowości turystyczne i uzdrowiskowe: Szklarska Poręba, Karpacz, Jelenia Góra (Uzdrowisko Cieplice) i Świeradów Zdrój.

W pejzażu tej części Euroregionu dominują góry. Są to obszary atrakcyjne przyrodniczo i krajobrazowo. Wzdłuż granicy z Czechami leży zachodnia część Sudetów, obejmująca Góry Izerskie i okalające Kotlinę Jeleniogórską pasmo Karkonoszy, Gór Kaczawskich i Rudaw Janowickich. W Karkonoszach znajduje się najwyższy w Euroregionie szczyt - Śnieżka (1603 m n.p.m.). Bogatą ofertę turystyczną stanowią także Bory Dolnośląskie na północy, malownicze doliny rzek Kwisy, Kaczawy i Bobru. Obszar polskiej części Euroregionu jest bogaty w wody lecznicze i mineralne. W Świeradowie Zdroju występują wody radonowe, a w Uzdrowisku Cieplice wody termalne o temperaturze do 73°C, wykorzystywane w leczeniu wielu chorób.

Uprawianiu turystyki i działalności uzdrowiskowej sprzyjają także dobre połączenia komunikacyjne oraz liczne obiekty hotelowo-gastronomiczne. Ważnym atutem jest położenie na szlaku komunikacyjnym łączącym południe Europy ze Skandynawią, krzyżującym się z autostradą Wrocław-Berlin i międzynarodowymi szlakami do Drezna, Lipska i Monachium.

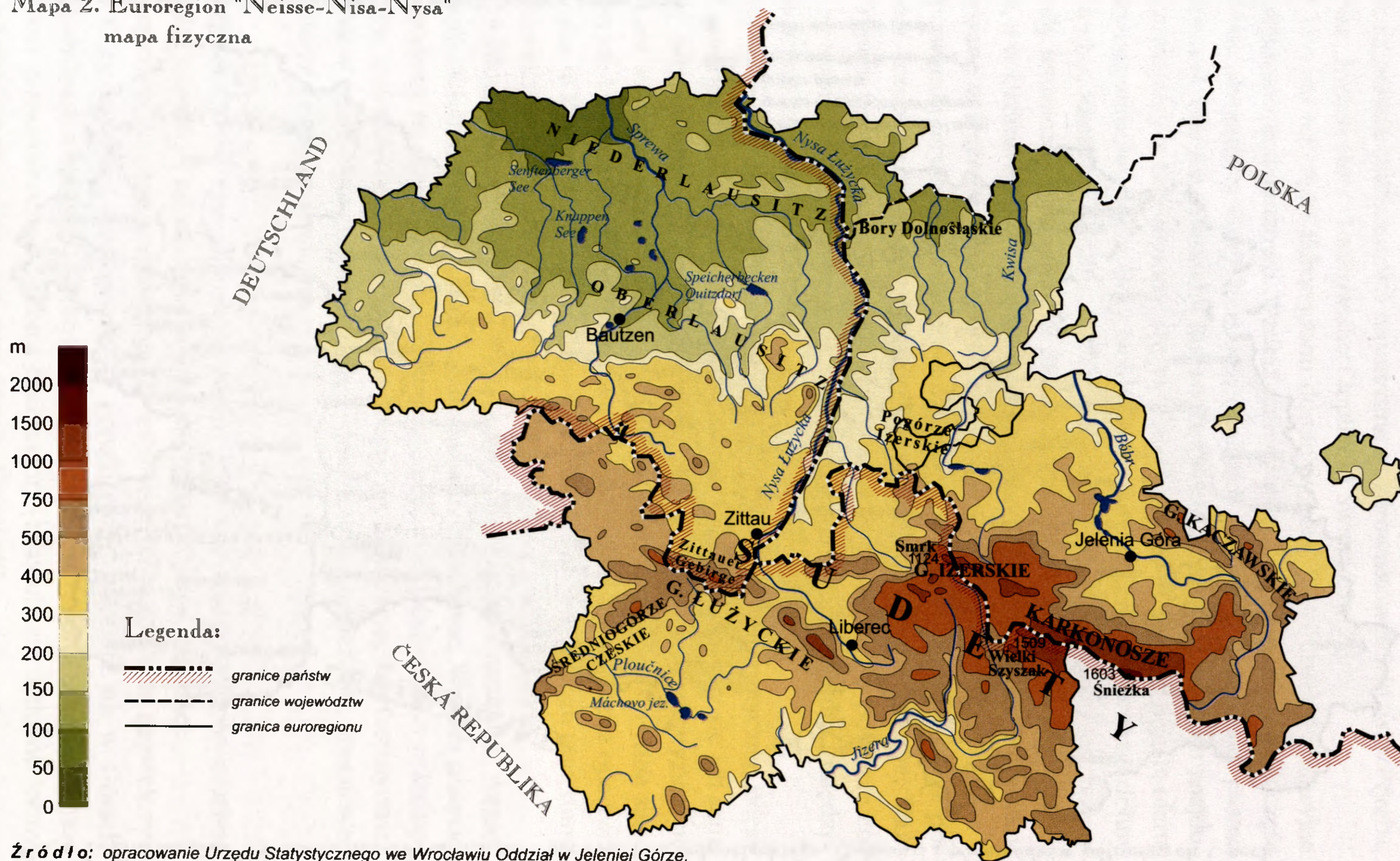
Zabytki kultury materialnej stanowią dodatkową atrakcję turystyczną. Większość miast pochodzi z XII–XV wieku. Do dziś dobrze zachowały się ich stare układy urbanistyczne. Dawne rezydencje, zamki i pałace charakteryzują się wysokimi walorami artystycznymi. Poczesne miejsce zajmują piastowskie zamki gotyckie i obiekty sakralne. Najsłynniejsze zabytki to XIII-wieczne opactwo cystersów w Krzeszowie, XIII-wieczny Kościółek Wang w Karpaczu oraz ruiny średniowiecznych zamków obronnych: Chojnik, Bolczów i Bolków.

W polskiej części Euroregionu występują liczne bogactwa naturalne: węgiel brunatny, dolomit, kwarc, kaolin, bazalt, minerały szlachetne. Wysoką pozycję w gospodarce tej części Euroregionu zajmuje przemysł. Obejmuje on przedsiębiorstwa: paliwowo-energetyczne, wydobywcze, szklarskie, farmaceutyczne, materiałów budowlanych, ceramiczne, włókiennicze, odzieżowe, metalowe, maszynowe i elektrotechniczne.

CZESKA CZĘŚĆ Euroregionu to obszar 3545 km² (około 5% powierzchni Republiki Czeskiej), na którym zamieszkuje ponad 483 tys. ludności.

W tej części Euroregionu znajduje się wiele masywów górskich; największymi są Góry Izerskie i Karkonosze. W górach tych, podobnie jak w Górach Łużyckich, można uprawiać turystykę pieszą, rowerową i sporty zimowe. W południowej części czeskiego obszaru Euroregionu znajdują się unikalne formy skalne z piaskowca, a teren ten nosi nazwę „Český ráj”.

Mapa 2. Euroregion "Neisse-Nisa-Nysa"
mapa fizyczna

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze.

Głównymi rzekami są Nysa Łużycka, Smedá, Ploucnice, Izero. Krajobraz wzbogacają liczne akweny wodne, wśród których najbardziej znane jest jezioro Máchovo. Charakterystycznym elementem w pejzażu regionu są zbiorniki wodne dostarczające wodę pitną (Souš, Josefův Důl, Černá Nisa).

Do ważniejszych zabytków należą: zamek księcia von Wallensteina we Frydlandzie, kościół barokowy w Jablonnie, budowle średniowiecznych zamków i grodów (Valdstein, Sychrov, Hrubá Skála), rejon z śladami pierwszych osiedli z epoki neolitu.

W tej części Euroregionu rozwinął się przemysł szklarski, maszynowy, przetwórstwa metali, włókienniczy, odzieżowy, materiałów budowlanych, spożywczy i mas plastycznych.

Między ważniejszymi miastami czeskiej części Euroregionu istnieją stosunkowo dobre połączenia drogowe i kolejowe. W części tej znajdują się dwa lotniska: w regionie Liberca (lotnisko towarowe), w rejonie České Lípy (lotnisko pasażerskie).

NIEMIECKA CZĘŚĆ Euroregionu to obszar 4496 km² (24% powierzchni Saksonii), na którym zamieszkuje prawie 705 tys. ludności.

Region cechuje się bogactwem form krajobrazowych, obejmujących rozległe wrzosowiska i krajobrazy pojezierne, lasy i pasmo Gór Żytawskich, a także malownicze Pogórze Górnołużyckie. Najwyższym szczytem niemieckiej części Euroregionu jest Lausche (793 m n.p.m.). Innymi popularnymi celami wycieczek turystycznych są wzniesienia Czorneboh i Görlitzer Landeskronen. Najwyżej położoną gminą jest kurort Jonsdorf (452 m n.p.m.) w powiecie Löbau-Zittau.

Ważniejsze rzeki płynące przez niemiecką część Euroregionu to Nysa Łużycka, Sprewa, Schwarze Elster oraz Weiße Schöps i Schwarze Schöps.

Zachowana architektura i struktura zabudowy wielu miast ma zabytkowy charakter. Wyjątkowa architektura Görlitz, Bautzen i Zittau o jednolitym charakterze jest rzadko spotykana lub wręcz unikalna w skali całych Niemiec. Niepowtarzalny charakter ma również górnołużyckie budownictwo przysłupowe, stanowiące zabytkowy kompleks architektury ludowej.

W strukturze gospodarczej główną rolę odgrywa przemysł wydobywczy (węgiel brunatny), energetyczny, włókienniczy, odzieżowy, maszynowy i szklarski, a także rolnictwo i ogrodnictwo.

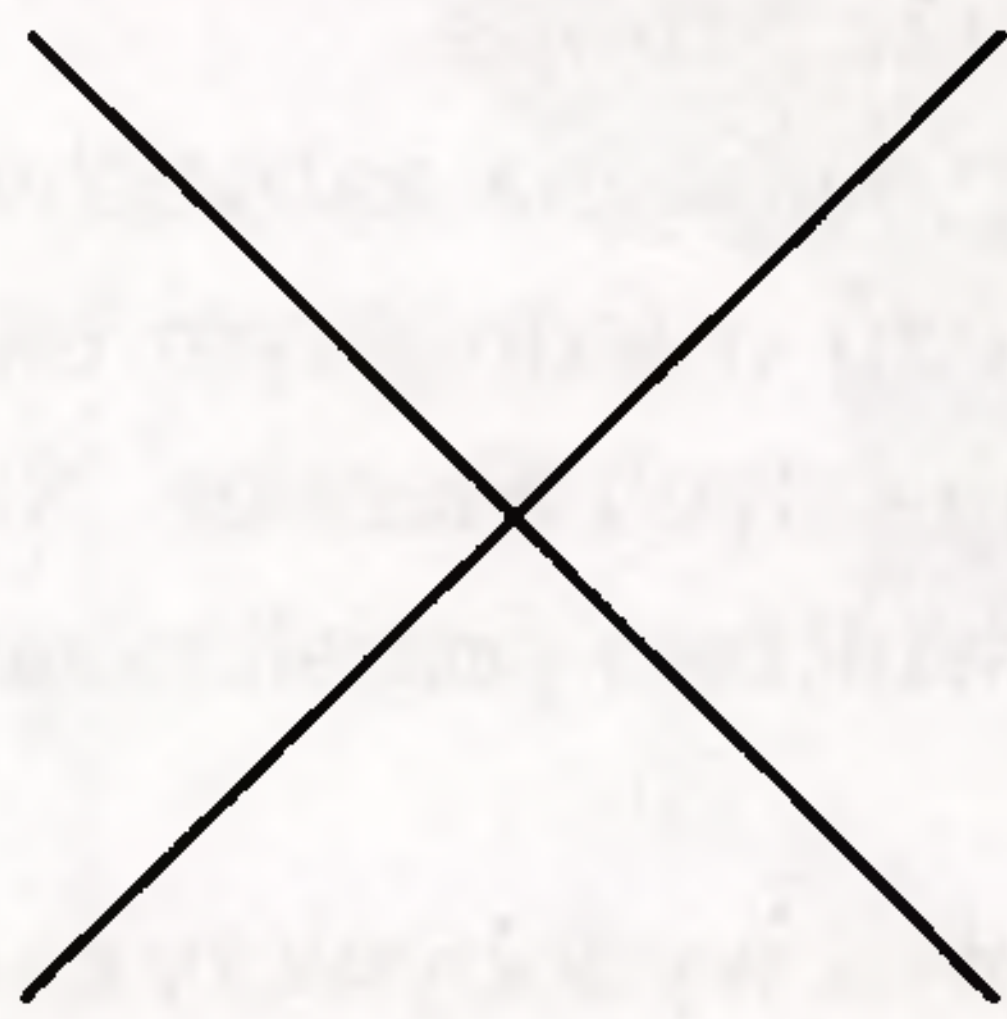
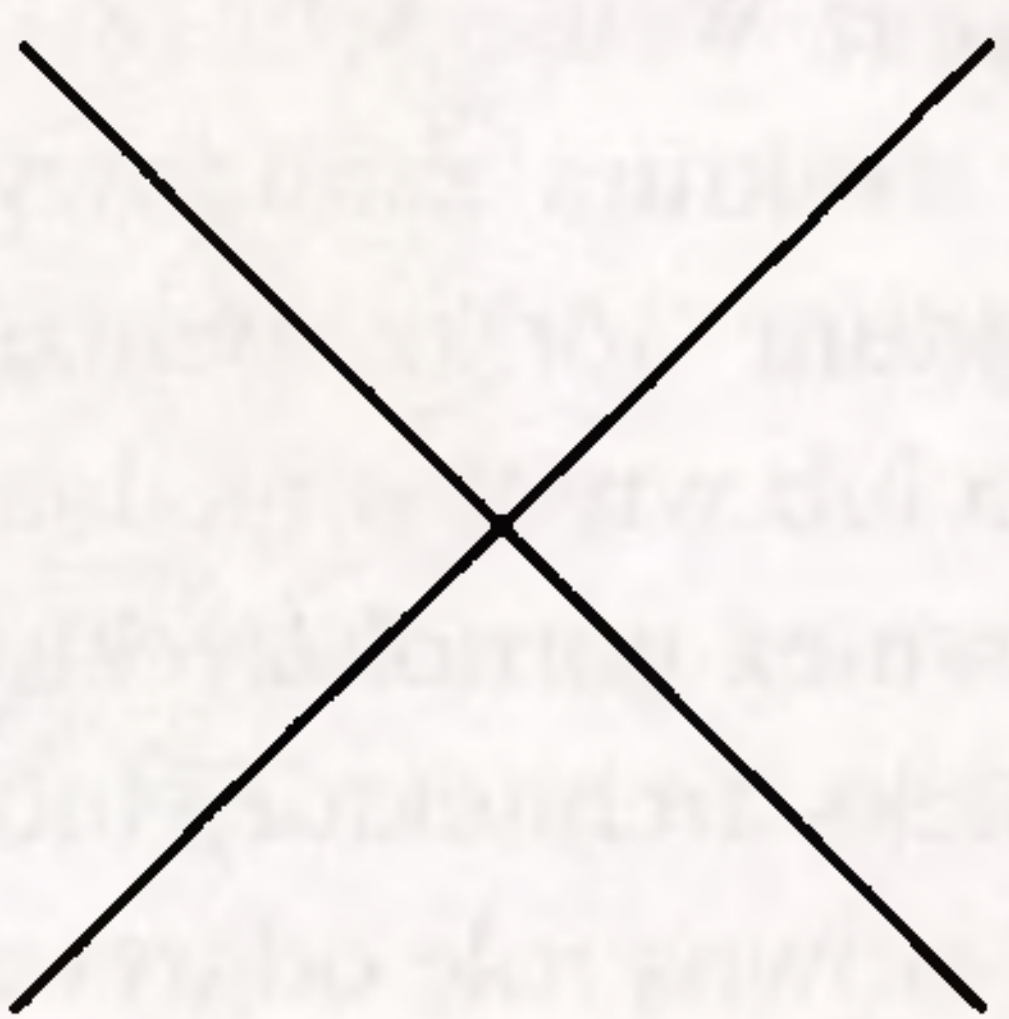
Region ten od wieków tworzył skrzyżowanie ważnych szlaków: „Via Regia” z zachodu na wschód i tzw. szlak solny z północy na południe. Obecne wewnętrzne i zewnętrzne powiązania komunikacyjne są bardzo dobre. Autostrada z kierunku Drezna została przedłużona do granicy z Polską, a dwie linie kolejowe: Zittau - Berlin i Zittau - Lipsk zostaną wkrótce włączone do sieci „Inter - City”.

1.3. MIASTA W UKŁADZIE JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH

Na obszarze Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa stykają się specyficzne dla każdej ze stron narodowe układy jednostek terytorialnych oraz różnorodne układy jednostek osadniczych, decydujące o stopniu zurbanizowania tego obszaru. W układach tych szczególną rolę i pozycję prawną zajmują miasta, będące często jednostkami podziału terytorialnego.

Poziomy podział terytorialny Polski, Czech i Niemiec i stopień ich porównywalności przedstawia tablica 1.

Tabl. 1. Zestawienie jednostek podziału terytorialnego Polski, Czech i Niemiec

Polska	Czechy	Niemcy
<p>województwo – najwyższy poziom zasadniczego podziału terytorialnego Polski. Jednostka, której mieszkańcy tworzą regionalną wspólnotę samorządową^a;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Polska dzieli się na 16 województw. Przeciętna powierzchnia województwa wynosi 19,5 tys. km²; 	<p>kraj (okręg) – najwyższy poziom podziału terytorialnego Czech^a;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● do 31 XII 1999 r. Czechy dzieliły się na 8 <i>krajów</i> (okręgów). Przeciętna powierzchnia kraju (okręgu) wynosi 9,9 tys. km²; ● od 1 I 2000 r. Czechy będą się dzielić na 14 <i>krajów</i> (okręgów), w tym miasto stołeczne Praga. Przeciętna powierzchnia kraju (okręgu) wynosi 5,6 tys. km² ^b; 	<p>Land (kraj związkowy) – najwyższy poziom podziału terytorialnego Niemiec^a;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Niemcy dzielą się na 16 krajów związkowych. Przeciętna powierzchnia kraju związkowego wynosi 22,3 tys. km²;
		<p>Regierungsbezirk (okręg administracyjno-rządowy)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Niemcy dzielą się na 32 okręgi administracyjno-rządowe. Przeciętna powierzchnia okręgu administracyjno-rządowego wynosi 11,2 tys. km²;
<p>powiat – jednostka obejmująca obszary graniczących ze sobą gmin albo obszar miasta na prawach powiatu;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Polska dzieli się na 308 powiatów i 65 miast na prawach powiatu. Przeciętna powierzchnia powiatu wynosi 0,8 tys. km²; 	<p>okres (powiat) - jednostka administracji terytorialnej średniego szczebla wyznaczona granicami powiatu;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Czechy dzielą się na 77 powiatów. Przeciętna powierzchnia powiatu wynosi 1,0 tys. km²; 	<p>Kreis (powiat). Powiaty dzielą się na: Landkreise (powiaty ziemskie) i Kreisfreie Städte (miasta na prawach powiatu);</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Niemcy dzielą się na 323 powiaty^c oraz 117 miast na prawach powiatu. Przeciętna powierzchnia powiatu wynosi 0,8 tys. km²;

Tabl. 1. Zestawienie jednostek podziału terytorialnego Polski, Czech i Niemiec

Polska	Czechy	Niemcy
<p>gmina – podstawowa jednostka podziału terytorialnego, której mieszkańcy tworzą społeczność lokalną; dla potrzeb statystyki wyróżnia się 3 grupy gmin: miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Polska dzieli się na 2489 gmin, z tego 318 miejskich, 567 miejsko-wiejskich oraz 1604 wiejskie. Przeciętna powierzchnia gminy wynosi 126 km²; 	<p>obce (gmina) - jednostka terytorialna, której obszar wyznacza granica gminy; gmina jest samorządowym stowarzyszeniem mieszkańców i podstawą samorządu lokalnego o osobowości prawnej, własnym majątku, którym samodzielnie gospodaruje;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Czechy dzielą się na 6244 gminy. Przeciętna powierzchnia gminy wynosi 12,6 km²; 	<p>Gemeinde (gmina) - jednostka podziału terytorialnego stopnia czwartego, stanowiąca korporację publiczną (prawa publicznego) o osobowości prawnej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Niemcy dzielą się na 14197 gmin. Przeciętna powierzchnia gminy wynosi 25 km²;

a Pełną listę tych jednostek zawiera wykaz zamieszczony na stronie 121. *b* Podział ten został wprowadzony na podstawie Ustawy Konstytucyjnej nr 347 z 3 grudnia 1997 roku i będzie obowiązywał od 1 stycznia 2000 roku; do 31 grudnia 1999 roku obowiązuje podział na 8 okręgów (w tym miasto stołeczne Praga). *c* Wprowadzona w 1994 roku w Saksonii reforma podziału administracyjnego spowodowała zmniejszenie liczby powiatów.

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze na podstawie materiałów urzędów statystycznych [Materiały 1999a; Materiały 1999c; Materiały 1999d]

Szczególne powiązania z podziałem terytorialnym kraju wykazują miasta będące jednostkami gminnymi i powiatowymi.

W polskiej części Euroregionu występują miasta o statusie gmin miejskich i miasta położone na terenach gmin miejsko-wiejskich. W części czeskiej dla celów identyfikacji terytorialnej za gminy uważa się również miasta, zaś w części niemieckiej nazwę miasto mają te gminy, którym ona przysługuje po wejściu w życie saksońskiego uporządkowania gmin (Sächsische Gemeindeordnung).

Specyficzną jednostką podziału terytorialnego w Polsce są **miasta na prawach powiatu**. Status taki w Euroregionie ma miasto Jelenia Góra, które od 1 stycznia 1999 roku w wyniku reformy administracyjnej przestało być miastem wojewódzkim. Odpowiednikiem polskich miast na prawach powiatu w części niemieckiej Euroregionu są **Kreisfreie Städte**, należą do nich: Hoyerswerda i Görlitz. Wśród miast powiatowych w Niemczech wyróżnić można tzw. **duże miasta powiatowe (Grosse Kreisstädte)**. Są to miasta liczące więcej niż 20 tys. mieszkańców, które na swój wniosek otrzymały taki status. Dotyczy to przede wszystkim tych miast, które w wyniku reformy powiatowej w 1994 roku przestały być siedzibami władz powiatu.

Jednostki podziału terytorialnego występujące w regionach objętych współpracą przygraniczną i w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa przedstawia tablica 2.

Tabl. 2. Jednostki podziału terytorialnego w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa w 1999 r.

Stan w dniu 1 I

Kraje	Jednostki	Euroregion					Ogółem w województwie, landzie i kraju				
		okręg admi- nistra- cyjny	powiat	miasto na pra- wach po- wiatu	gminy	miasta	okręg admi- nistra- cyjny	powiat	miasto na pra- wach po- wiatu	gminy	miasta
Polska	Województwo:										
	dolnośląskie	X	8	1	39	26	X	26	4	169	89
	lubuskie	x	2	–	4	2	x	11	2	83	42
Czechy	Kraj " (okręg):										
	liberecki	X	4	X	118	36	X	4	X	216	36
	ustecki	x	1	x	17	8	x	7	x	354	45
Niemcy	Land (kraj związkowy) Wolne Państwo Saksonii	1	4	2	138	30	3	22	7	546	179

a Według stanu, który będzie obowiązywał od 1 I 2000 r.

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu na podstawie materiałów urzędów statystycznych [Materiały 1999a; Materiały 1999c; Materiały 1999d]

Dokładne rozmieszczenie przestrzenne podziału terytorialnego w regionach przygranicznych i w Euroregionie przedstawia mapa 1.

Po stronie polskiej Euroregion tworzą gminy należące do 10 powiatów (bolesławieckiego, jaworskiego, jeleniogórskiego, kamiennogórskiego, lubańskiego, lwóweckiego, zgorzeleckiego, złotoryjskiego, żagańskiego i żarskiego), a jedna z nich, Jelenia Góra, jest miastem na prawach powiatu.

Po stronie czeskiej Euroregion tworzą gminy należące do 5 powiatów: Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily oraz Děčín – Šluknovsko.

Po stronie niemieckiej Euroregion tworzą gminy wchodzące w skład 4 powiatów: Bautzen, Niederschlesischer Oberlausitzkreis, Löbau-Zittau, Kamenz. Do Euroregionu należą także 2 miasta wydzielone: Görlitz i Hoyerswerda.

Wykazane podziały jednostek terytorialnych występujące w poszczególnych częściach Euroregionu ściśle się wiążą z istniejącym na tym obszarze **układem osadniczym**. Układ ten obejmuje wszelkie formy osadnicze - pojedyncze zagrody wiejskie, osady, wsie, miejscowości i ich części, miasta i ich części (osiedla, dzielnice itp.), jak i specyficzne ze względu na swą wielkość formy osadnictwa miejskiego - aglomeracje i konurbacje. Cechą charakterystyczną zmian w tym układzie jest **urbanizacja**, rozumiana jako proces upowszechniania się miejskich form osadniczych, polegająca na rozwoju i rozbudowie miast i osiedli istniejących oraz tworzeniu nowych. Urbanizacja to wynik przede wszystkim przenoszenia się ludności wiejskiej do miast i osiedli nierolniczych, po

większania obszaru istniejących miast, wzrostu ludności zatrudnionej w zawodach pozarolniczych. Istnieje wiele różnych kryteriów określających **stopień urbanizacji obszaru**. Kryteria te mają głównie charakter:

- demograficzny (udział ludności miejskiej, koncentracja ludności, jej struktura zawodowa itp.);
- społeczno-socjologiczny (dostępność do instytucji kulturalnych, oświatowych, ochrony zdrowia itp.);
- przestrzenny (sposób użytkowania terenu, rodzaj zabudowy itp.).

Najczęściej stosowanym wskaźnikiem urbanizacji jest **udział ludności miejskiej w ludności ogółem danego obszaru**. Wartości tych wskaźników dla Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa przedstawia tablica 3.

Tabl. 3. Stopień urbanizacji Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa w 1998 r.

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Ludność ogółem	Liczba miast	Ludność w miastach	Ludność w miastach w % ludności ogółem
Euroregion	1743313	102	1190943	68,31
część polska	555280	28	395752	71,27
część czeska	483586	44	386118	79,84
część niemiecka	704447	30	409073	58,07

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu na podstawie materiałów urzędów statystycznych [Materiały 1999a; Materiały 1999c; Materiały 1999d]

1.4. ZRÓŻNICOWANIE MIAST pod względem liczby ludności, powierzchni i gęstości zaludnienia

Miasta Euroregionu, których położenie przedstawia mapa 3, różnią się istotnie powierzchnią, liczbą mieszkańców oraz stopniem koncentracji ludności. Ilustruje to tablica 4.

Tabl. 4. Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia miast w Euroregionie

Neisse-Nisa-Nysa w 1998 r.

Stan w dniu 31 XII

Lp.	Powierzchnia w ha	Lp.	Ludność	Lp.	Gęstość zaludnienia na 1 km ²			
1	Jelenia Góra	10836	1	Liberec	99794	1	Zgorzelec	2271
2	Liberec	10612	2	Jelenia Góra	93901	2	Bolesławiec	1914
3	Hoyerswerda	9585	3	Görlitz	64084	3	Złotoryja	1587
4	Königsbrück	7789	4	Hoyerswerda	54157	4	Lubań	1521
5	Szklarska Poręba	7542	5	Jablonec nad Nisou	45855	5	Jablonec nad Nisou	1461
6	Doksy	7492	6	Bautzen	44748	6	Jawor	1353
7	Rothenburg/O.L.	7228	7	Bolesławiec	44026	7	Lwówek Śląski	1324

Tabl. 4. Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia miast w Euroregionie**Neisse-Nisa-Nysa w 1998 r. (cd.)**

Stan w dniu 31 XII

Lp.	Powierzchnia w ha	Lp.	Ludność	Lp.	Gęstość zaludnienia na 1 km ²			
8	Görlitz	6793	8	Česká Lípa	40020	8	Gryfów Śląski	1300
9	Bautzen	6665	9	Zgorzelec	36341	9	Kamienna Góra	1285
10	Weißwasser/O.L.	6361	10	Weißwasser/O.L.	28605	10	Neugersdorf	1208
11	Česká Lípa	6324	11	Zittau	28420	11	Zittau	1118
12	Wittichenau	6069	12	Jawor	25709	12	Görlitz	943
13	Dubá	6060	13	Lubań	24339	13	Liberec	940
14	Bogatynia	5992	14	Kamienna Góra	23123	14	Jelenia Góra	861
15	Jablonné v Podještědí	5784	15	Bogatynia	20346	15	Zawidów	798
16	Niesky	5360	16	Kamenz	19013	16	Ebersbach/Sa.	736
17	Kamenz	5315	17	Radeberg	18677	17	Bolków	727
18	Bernstadt a. d. Eigen	5189	18	Złotoryja	17462	18	Bautzen	671
19	Weißenberg	5092	19	Löbau	17172	19	Turnov	645
20	Hrádek nad Nisou	4854	20	Varnsdorf	16247	20	Nový Bor	643
21	Šluknov	4749	21	Turnov	14668	21	Česká Lípa	633
22	Bischofswerda	4626	22	Bischofswerda	14154	22	Radeberg	628
23	Cvikov	4504	23	Kowary	12875	23	Varnsdorf	620
24	Löbau	4467	24	Nový Bor	12502	24	Pieńsk	618
25	Piechowice	4329	25	Niesky	12080	25	Semily	567
26	Reichenbach/O.L.	4279	26	Rumburk	11056	26	Hoyerswerda	565
27	Raspenava	4122	27	Ebersbach/Sa.	10965	27	Tanvald	557
28	Zákupy	4076	28	Lwówek Śląski	9269	28	Leśna	536
29	Hejnice	3842	29	Semily	9241	29	Weißwasser/O.L.	450
30	Karpacz	3796	30	Szklarska Poręba	8067	30	Rumburk	448
31	Kowary	3739	31	Gryfów Śląski	7800	31	Wilthen	441
32	Rokytnice nad Jizerou	3696	32	Großröhrsdorf	7716	32	Lauta	440
33	Harrachov	3663	33	Frydlant	7615	33	Mimoň	438
34	Bernsdorf	3415	34	Wilthen	7533	34	Jilemnice	425
35	Elstra	3264	35	Hrádek nad Nisou	7341	35	Pulsnitz	411
36	Wojcieszów	3216	36	Tanvald	6940	36	Kamenický Šenov	398
37	Frydlant	3161	37	Lubawka	6907	37	Löbau	384
38	Krásná Lípa	3139	38	Pulsnitz	6862	38	Węgliniec	373
39	Jablonec nad Nisou	3138	39	Piechowice	6859	39	Schirgiswalde	370
40	Radeberg	2973	40	Lauta	6849	40	Kamenz	358
41	Nové Město pod Smrkem	2893	41	Mimoň	6776	41	Bogatynia	339
42	Chrastava	2746	42	Neugersdorf	6684	42	Kowary	339
43	Žandov	2724	43	Železný Brod	6609	43	Lubawka	314
44	Großröhrsdorf	2645	44	Lomnice nad Popelkou	6316	44	Bischofswerda	306
45	Varnsdorf	2621	45	Rothenburg/O.L.	6297	45	Wleń	298
46	Mikulášovice	2586	46	Wittichenau	6221	46	Velké Hamry	294
47	Lomnice nad Popelkou	2557	47	Pieńsk	6184	47	Železný Brod	294
48	Zittau	2541	48	Bernsdorf	5949	48	Großröhrsdorf	292
49	Rumburk	2469	49	Jilemnice	5896	49	Desná	289
50	Gozdnica	2397	50	Chrastava	5896	50	Mirsk	288
51	Ostřitz	2337	51	Bolków	5817	51	Jiřkov	285
52	Bolesławiec	2281	52	Karpacz	5581	52	Seiffhennersdorf	282
53	Turnov	2273	53	Šluknov	5577	53	Bad Muskau	265
54	Český Dub	2257	54	Seiffhennersdorf	5400	54	Nowogrodziec	259
55	Železný Brod	2252	55	Königsbrück	5246	55	Lubomierz	255
56	Lubawka	2240	56	Doksy	5141	56	Lomnice nad Popelkou	247

Tabl. 4. Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia miast w Euroregionie

Neisse-Nisa-Nysa w 1998 r. (dok.)

Stan w dniu 31 XII

Lp.	Powierzchnia w ha	Lp.	Ludność	Lp.	Gęstość zaludnienia na 1 km ²	
57	Jablonec nad Jizerou	2232	57 Świeradów-Zdrój	5034	57 Frydlant	241
58	Stráž pod Ralskem	2158	58 Leśna	4828	58 Świeradów-Zdrój	240
59	Świeradów-Zdrój	2077	59 Zawidów	4787	59 Smržovka	231
60	Vysoké nad Jizerou	2066	60 Reichenbach/O.L.	4676	60 Niesky	225
61	Herrnhut	1987	61 Bernstadt a. d. Eigen	4483	61 Neusalza-Spremberg	219
62	Velký Šenov	1982	62 Cvikov	4412	62 Chrastava	215
63	Nový Bor	1945	63 Mirsk	4321	63 Hodkovice nad Mohelkou	197
64	Seifhennersdorf	1913	64 Wojcieszów	4170	64 Stráž pod Ralskem	190
65	Jawor	1880	65 Kamenický Šenov	4162	65 Bernsdorf	174
66	Kamienna Góra	1797	66 Nowogrodziec	4140	66 Łęknica	171
67	Wilthen	1706	67 Stráž pod Ralskem	4110	67 Piechowice	160
68	Pulsnitz	1669	68 Bad Muskau	4074	68 Rychnov u Jabl. n. N.	159
69	Łęknica	1640	69 Nové Město pod Smrkem	4014	69 Dolní Poustevna	157
70	Semily	1631	70 Jablonné v Podještědí	3832	70 Gozdnicza	152
71	Nowogrodziec	1617	71 Jiřkov	3798	71 Hrádek nad Nisou	151
72	Lubań	1612	72 Weißenberg	3703	72 Herrnhut	148
73	Zgorzelec	1586	73 Gozdnicza	3639	73 Karpacz	147
74	Lauta	1558	74 Desná	3636	74 Ostritz	144
75	Mimoň	1546	75 Rokytnice nad Jizerou	3469	75 Nové Město pod Smrkem	139
76	Bad Muskau	1535	76 Krásná Lípa	3442	76 Wojcieszów	130
77	Ebersbach/Sa.	1489	77 Smržovka	3418	77 Český Dub	129
78	Smržovka	1482	78 Węgliniec	3360	78 Śluknov	117
79	Mirsk	1465	79 Ostritz	3357	79 Krásná Lípa	110
80	Jilemnice	1385	80 Elstra	3235	80 Reichenbach/O.L.	109
81	Hodkovice nad Mohelkou	1350	81 Schirgiswalde	3140	81 Szklarska Poręba	108
82	Jiřkov	1332	82 Herrnhut	2946	82 Wittichenau	103
83	Rovensko pod Troskami	1278	83 Český Dub	2909	83 Elstra	99
84	Desná	1258	84 Raspenava	2848	84 Rovensko pod Troskami	98
85	Tanvald	1245	85 Velké Hamry	2738	85 Cvikov	98
86	Rychnov u Jabl. n. N.	1226	86 Łęknica	2737	86 Mikulášovice	96
87	Neusalza-Spremberg	1199	87 Hodkovice nad Mohelkou	2660	87 Velký Šenov	96
88	Złotoryja	1150	88 Hejnice	2634	88 Rokytnice nad Jizerou	94
89	Dolní Poustevna	1107	89 Neusalza-Spremberg	2627	89 Jablonec nad Jizerou	91
90	Kamenický Šenov	1047	90 Mikulášovice	2476	90 Rothenburg/O.L.	87
91	Pieńsk	981	91 Zákupy	2475	91 Bernstadt a. d. Eigen	86
92	Velké Hamry	932	92 Wleń	2087	92 Weißenberg	73
93	Węgliniec	871	93 Lubomierz	2043	93 Žandov	70
94	Leśna	866	94 Jablonec nad Jizerou	2013	94 Hejnice	69
95	Schirgiswalde	848	95 Rychnov u Jabl. n. N.	1952	95 Raspenava	69
96	Lubomierz	806	96 Žandov	1918	96 Doksy	69
97	Bolków	768	97 Velký Šenov	1899	97 Königsbrück	67
98	Lwówek Śląski	752	98 Dubá	1745	98 Jablonné v Podještědí	66
99	Wleń	718	99 Dolní Poustevna	1739	99 Vysoké nad Jizerou	65
100	Gryfów Śląski	663	100 Harrachov	1729	100 Zákupy	61
101	Zawidów	607	101 Vysoké nad Jizerou	1345	101 Harrachov	47
102	Neugersdorf	553	102 Rovensko pod Troskami	1255	102 Dubá	29

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu na podstawie materiałów urzędów statystycznych [Materiały 1999a; Materiały 1999c; Materiały 1999d]

Przedstawiona tablica wykazuje, że w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa nie ma miasta dominującego. Każde z miast zajmuje różne miejsce w zależności od omawianej cechy. Fakt ten potwierdza również poniższe zestawienie dotyczące uszeregowania miast. Największymi miastami w poszczególnych częściach Euroregionu pod względem powierzchni są:

- **Jelenia Góra, Szklarska Poręba i Bogatynia,**
- Liberec, Doksy i Česká Lípa,
- Hoyerswerda, Königsbrück i Rothenburg /O.L.,

a pod względem liczby mieszkańców:

- **Jelenia Góra, Bolesławiec i Zgorzelec,**
- Liberec, Jablonec nad Nisou i Česká Lípa,
- Görlitz, Hoyerswerda i Bautzen.

Największą koncentracją ludności na 1 km² w poszczególnych częściach Euroregionu charakteryzują się następujące miasta:

- **Zgorzelec, Bolesławiec i Złotoryja,**
- Jablonec nad Nisou, Liberec i Turnov,
- Neugersdorf, Zittau i Görlitz.

Najmniejszymi miastami w poszczególnych częściach Euroregionu pod względem powierzchni są:

- **Zawidów, Gryfów Śląski i Wleń,**
- Velké Hamry, Kamenický Šenov i Dolní Poustevna,
- Neugersdorf, Schirgiswalde i Neusalza-Spremberg,

a pod względem liczby mieszkańców:

- **Lubomierz, Wleń i Łęknica,**
- Rovensko pod Troskami, Vysoke nad Jizerou i Harrachov,
- Neusalza-Spremberg, Herrnhut i Schirgiswalde.

Najmniejszą koncentracją ludności na 1 km² w poszczególnych częściach Euroregionu charakteryzują się następujące miasta:

- **Szklarska Poręba, Wojcieszów i Karpacz,**
- Dubá, Harrachov i Zákupy,
- Königsbrück, Weißenberg i Bernstadt a. d. Eigen.

Uszeregowania i klasyfikacje miast według kilkunastu wybranych cech/kryteriów przedstawione są w postaci tzw. piramid statystycznych w rozdziale 3.

Mapa 3. Miasta w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze.

PANORAMA MIAST EUROREGIONU
NEISSE—NISA—Nysa

2.1. GALERIA HERBÓW

Principles and Practice
of

S. I. Galois

Bogatynia

Bolesławiec

Bolków

Gozdnica

Gryfów Śląski

Jawor

Jelenia Góra

Kamienna Góra

Karpacz

Kowary

Leśna

Lubań

Lubawka

Lubomierz

Lwówek Śląski

Łęknica

Mirsk

Nowogrodziec

Piechowice

Pięnsk

Szklarska Poręba

Świeradów-Zdrój

Węgliniec

Wleń

Wojcieszów

Zawidów

Zgorzelec

Złotoryja

Česká Lípa

Český Dub

Chrastava

Cvikov

Desná

Doksy

Dolní Poustevna

Dubá

Frýdlant v Č.

Harrachov

Hejnice

Hodkovice n. M.

Hrádek n.N.

Jablonec n.J.

Jablonec n.N.

Jablonné v P.

Jilemnice

Jiříkov

Kamenický Šenov

Krásná Lípa

Liberec

Lomnice n.P.

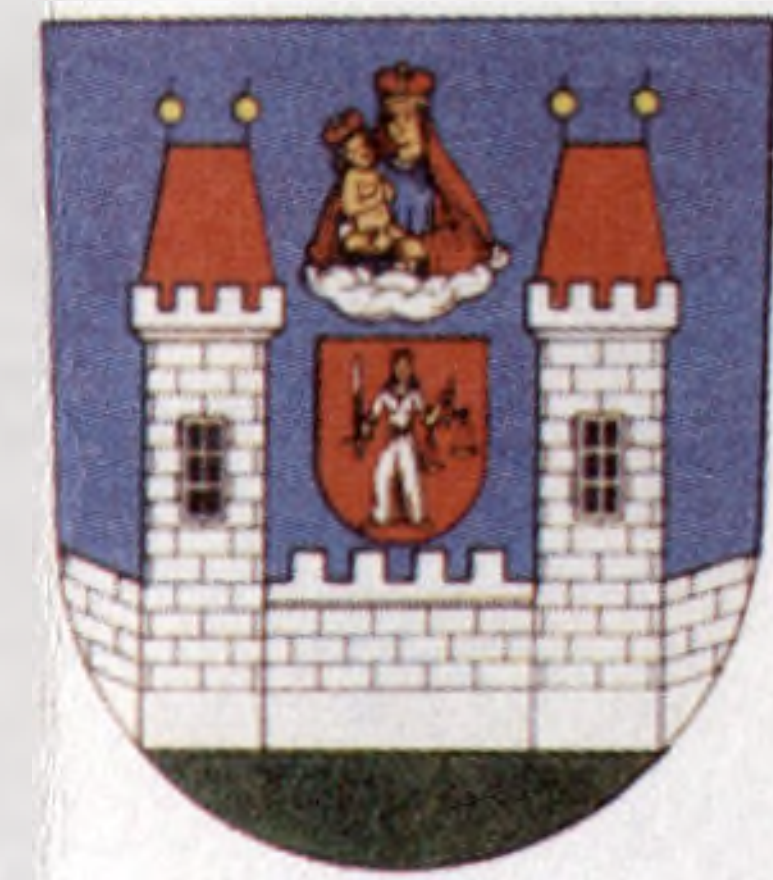
Mikulášovice

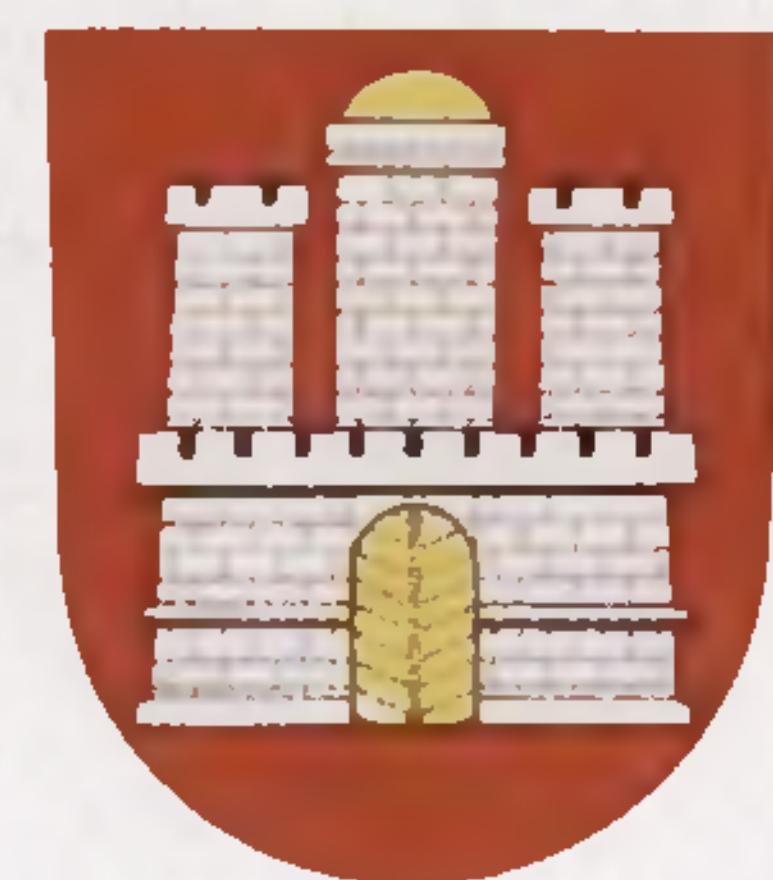
Mimoň

Nové Město p.S.

Nový Bor

Raspenava

Rokytnice n.J.

Rovensko p.Tr.

Rumburk

Rychnov u J.

Semily

Šluknov

Smržovka

Stráž p.R.

Tanvald

Turnov

Varnsdorf

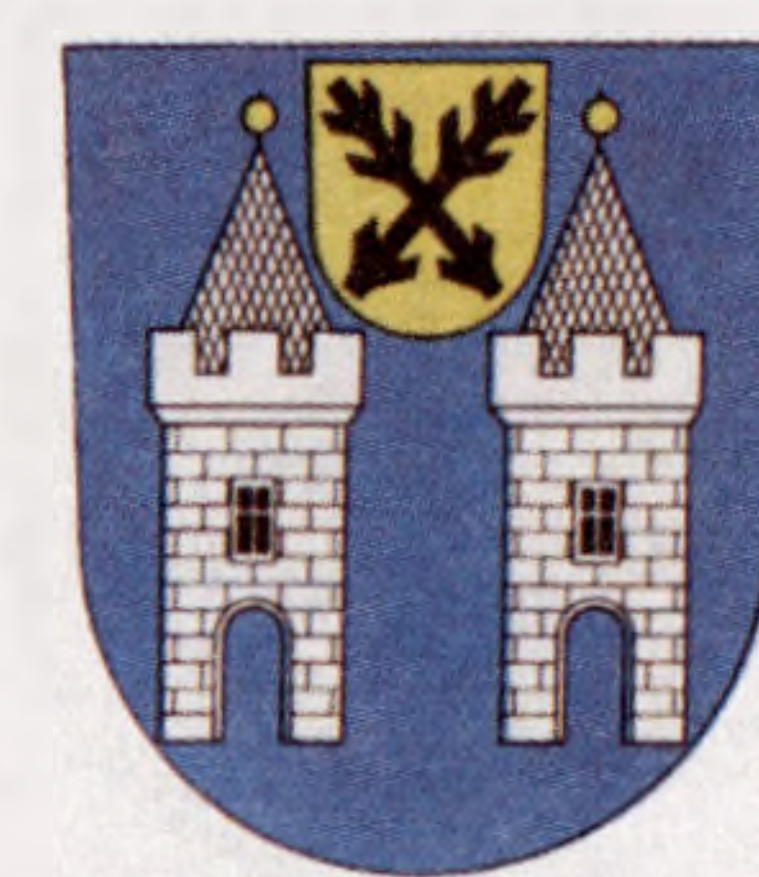
Velké Hamry

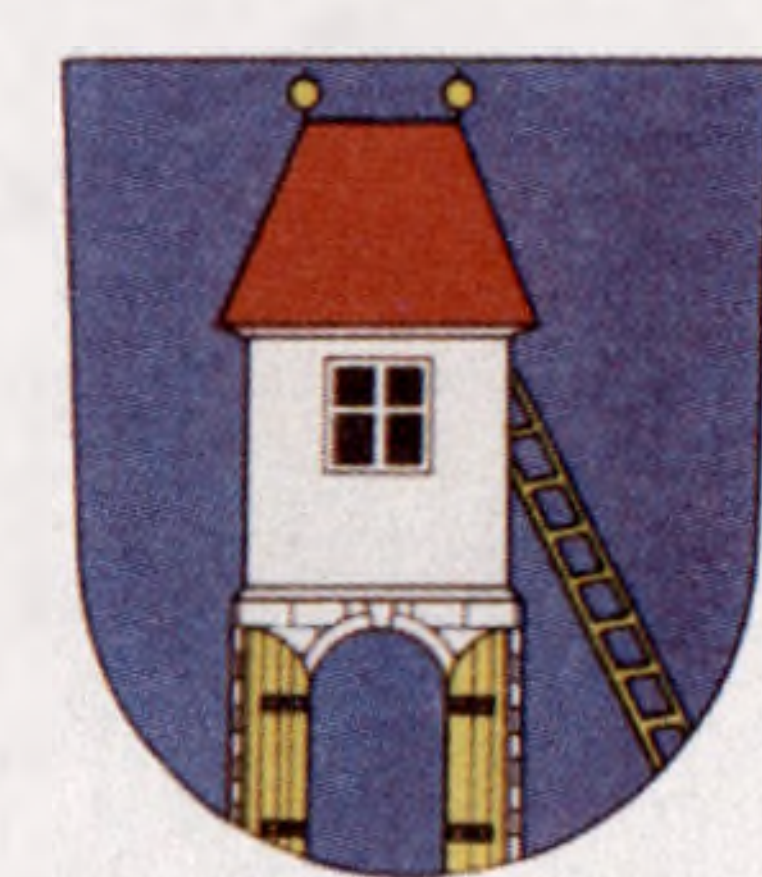
Velký Šenov

Vysoké n.J.

Zákupy

Žandov

Železný Br od

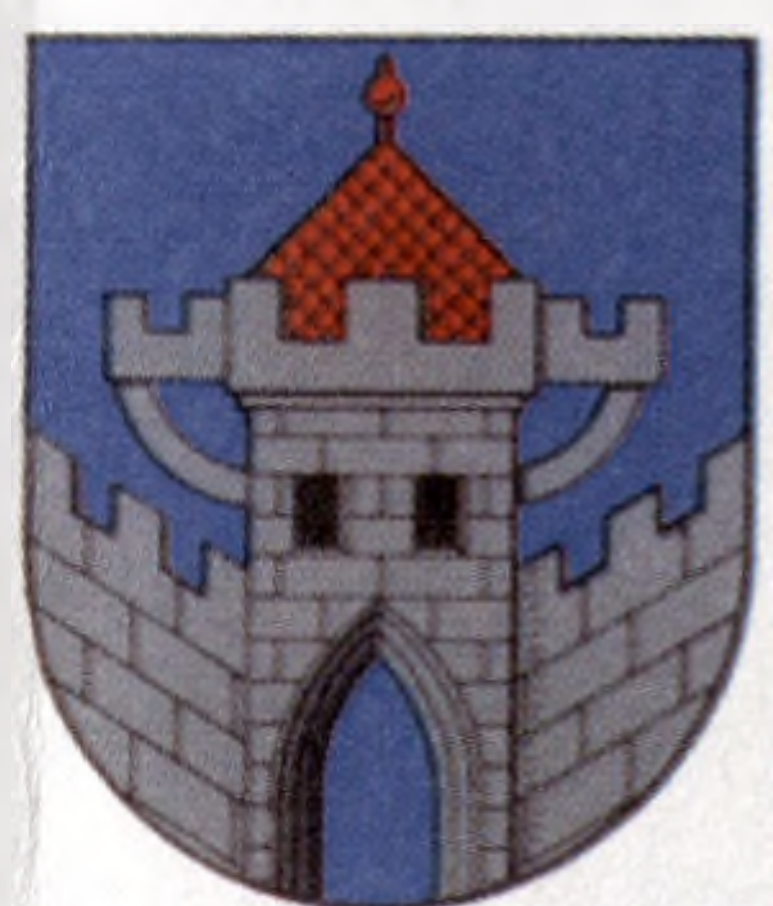
Bad Muskau

Bautzen

Bernsdorf

Bernstadt

Bischofswerda

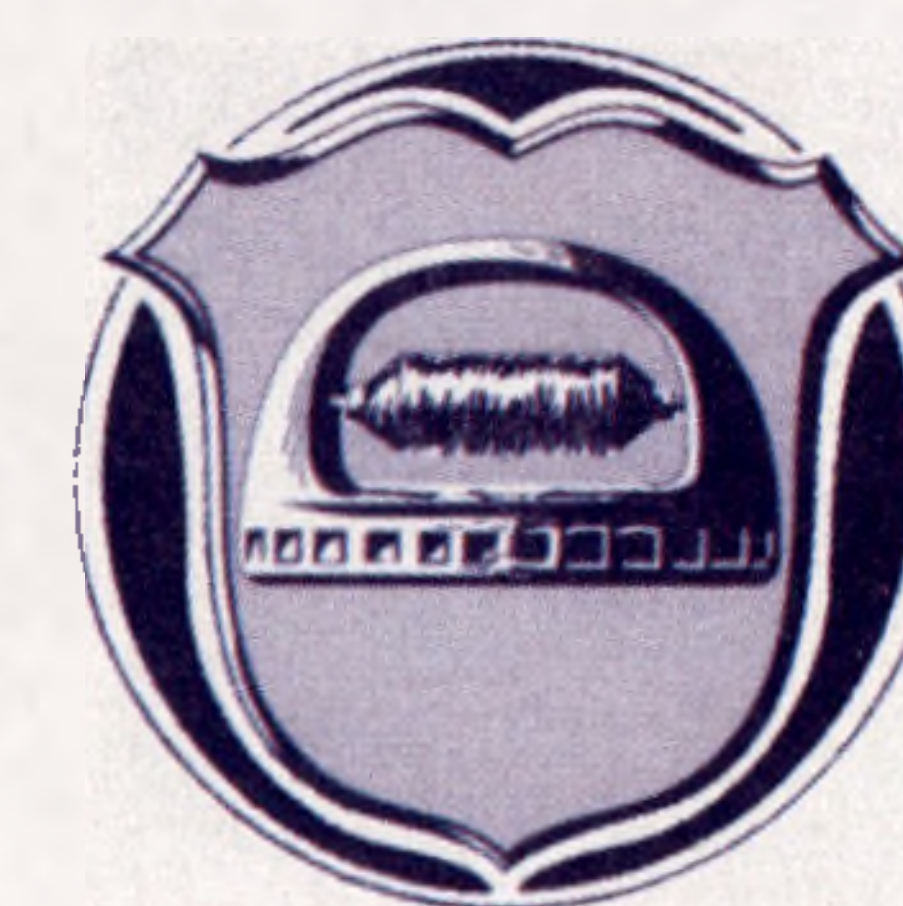
Ebersbach

Elstra

Görlitz

Großröhrsdorf

Herrnhut

Hoyerswerda

Kamenz

Königsbrück

Lauta

Löbau

Neugersdorf

Neusalza

Niesky

Ostritz

Pulsnitz

Radeberg

Reichenbach

Rothenburg

Schirgiswalde

Seiffen

Weißenberg

Weißwasser

Wilthen

Wittichenau

Zittau

2.2. Sylwetki miast

BOGATYNIA uzyskała prawa miejskie w 1945 roku, ale pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1262 roku. Znaczący wpływ na rozwój osady miał handel i rzemiosło, szczególnie tkactwo. Już na początku XVII wieku istniała tu wytwórnia win. Jednakże decydujący wpływ na rozwój Bogatyni miało odkrycie w drugiej połowie XIX wieku niezwykle bogatych złóż węgla brunatnego.

Podstawową funkcją miasta jest funkcja przemysłowa, oparta przede wszystkim na wydobywaniu węgla brunatnego i produkcji energii elektrycznej. Reprezentowany jest także przemysł włókienniczy i spożywczy.

Miasto liczy ponad 20 tys. mieszkańców i należy do powiatu zgorzeleckiego. Bogatynia leży w tzw. Worku Turoszowskim, zwanym także Workiem Żytawskim i jest najdalej wysuniętym na południowy-zachód miastem polskim usytuowanym w dolinie rzeki Miedzianki. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się cztery graniczne przejścia drogowe: do Niemiec w Sieniawce, Porajowie i Krzewinie Zgorzeleckiej oraz do Czech w Porajowie. Funkcjonują dogodne połączenia kolejowe.

Nieregularna zabudowa miejska rozciąga się wzdłuż rzeki Miedzianki. W jej skład wchodzi m.in. domy łużyckie z XVII-XIX wieku i domy willowe dawnych fabrykantów oraz współczesne budynki mieszkalne i użyteczności publicznej. Główne zabytki to kościoły: barokowy Św. Marii Magdaleny, Św. Piotra i Pawła z XVII wieku, Niepokalnego Poczęcia Najświętszej Marii Panny.

Bogatynia współpracuje z niemieckimi miastami: Zittau i Ostritz oraz czeskiemi: Hrádek nad Nisou i Višniova.

W mieście jest stadion sportowy, hala sportowa, kryta pływalnia i korty tenisowe. Funkcjonuje mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków, obecnie rozbudowywana i modernizowana. Prowadzą działalność dwa banki.

Odległość od Zgorzelca wynosi 32 km.

BOLESŁAWIEC otrzymał prawa miejskie w 1251 roku, ale pierwsze wzmianki historyczne pochodzą z 1202 roku. Już w 1531 roku zbudowano sieć kanalizacyjną i wodociągową.

Podstawowe funkcje to - przemysłowa, handlowa i usługowa. W rejonie Bolesławca występują złoża glin biało wypalających się, złoża kaolinu, piaski szklarskie i złoża kamienia budowlanego. Bolesławiec znany jest z wyrobów z kamionki, ale także produkuje się tu opakowania do leków, wyroby dziewiarskie, tkaniny techniczne, przetwory zbożowe i napoje chłodzące.

Miasto liczy ponad 43 tys. mieszkańców i jest siedzibą władz powiatu. Leży w województwie dolnośląskim na skraju Pogórza Kaczawskiego, nad rzeką Bóbr. Otoczone jest Borami Dolnośląskimi. Przez Bolesławiec prowadzi tzw. „Szlak Zamków Piastowskich”.

Do najważniejszych zabytków w mieście można zaliczyć rynek z XVI-wiecznym ratuszem otoczony barokowymi kamieniczkami, fragmenty murów obronnych z XIV wieku, kościół Najświętszej Marii Panny w stylu późnego gotyku z 1492 roku, most kolejowy nad Bobrem o długości 450 metrów, zaliczany do najciekawszych zabytków techniki w tej części Europy (został wybudowany w latach 1844-1846).

Najważniejsze coroczne imprezy kulturalne to Dni Bolesławca, Kiermasz Ceramiki i Blues nad Bobrem – największe warsztaty bluesowe w Polsce.

Bolesławiec współpracuje z niemieckimi miastami Siegburg (od 1992 roku) i Pirna (od 1998 roku) oraz z duńskim miastem Hobro (od 1991 roku).

Miasto ma nową biologiczno-mechaniczną oczyszczalnię ścieków i składowisko odpadów komunalnych. Jest także zespół kąpielisk i kryta pływalnia, stadion sportowy, korty tenisowe.

Bolesławiec ma bezpośrednie połączenie kolejowe z Warszawą, Krakowem, Dreznem, Frankfurtem nad Menem.

BOLKÓW uzyskał prawa miejskie w 1276 roku. Wcześniej był osadą targową. Nie był zniszczony w trakcie działań II wojny światowej.

Wiodącą funkcją jest funkcja przemysłowa – przede wszystkim przemysł włókienniczy i skórzany. Jednakże w celu wykorzystania walorów krajobrazowych, istniejących zabytków i znajdujących się w pobliżu miasta złóż wód mineralnych, podejmowane są działania preferujące działalność usługową, głównie w zakresie turystyki.

Miasto – liczące prawie 6 tys. mieszkańców – leży u stóp średniowiecznego zamku o tej samej nazwie, wśród malowniczych, porośniętych lasami wzgórz na skraju Pogórza Bolkowski-Wałbrzyskiego i Pogórza Kaczawskiego, w powiecie jaworskim. Posiada dobrze rozwiniętą sieć połączeń drogowych. Ma także dogodne połączenia komunikacyjne z polsko-czeskimi przejściami granicznymi w Jakuszycach i w Lubawce. Bolków leży na Szlaku Zamków Śląskich.

Zabudowa miasta rozciąga się wzdłuż Nysy Szalonej. Główne zabytki architektoniczne Bolkowa to XIII-wieczny zamek, kościół parafialny z XIII wieku, kamienice z podcieniami z XVII i XVIII wieku, klasycystyczny ratusz z XVI wieku (przebudowany w 1827 roku). W jednym ze skrzydeł zamku mieści się Muzeum Śląskie.

Miasto współpracuje z holenderską gminą Heerde (od 1991 roku), niemieckim miastem Borken (od 1991 roku) i duńską gminą Dragsholm (od 1994 roku).

Większe imprezy kulturalne i sportowe to turniej rycerski, kryterium kolarskie, dni średniowiecznej kultury śląsko-łużyckiej, Dni Bolkowa, Giełda Mineralów.

W mieście jest sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków. Miasto jest włączone w sieć kolejową, ale jest ona wykorzystywana tylko do przewozów towarowych.

Odległość od Jawora wynosi 19 km.

GOZDNICA była starą – XIII-wieczną osadą drwali łużyckich. Jako miasto była wymieniona po raz pierwszy w 1346 roku. Najstarsza zachowana księga miejska pochodzi z lat 1554-1624. W 1643 roku – po pożarze – utraciła prawa miejskie; odzyskała je dopiero w 1967 roku.

W 1837 roku została założona manufaktura ceramiczno-kamionkowa. Do dziś funkcja przemysłowa miasta oparta jest na produkcji ceramicznych materiałów budowlanych, a Gozdnicke Zakłady Ceramiki Budowlanej zatrudniają 25% pracujących.

Miasto – liczące ponad 3,8 tys. mieszkańców – leży w południowo-zachodniej części województwa lubuskiego w powiecie żagańskim. Gozdnicza należy do dwóch euroregionów: do *Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr* oraz do *Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa*. Współpracuje z niemiecką gminą Krauschwitz.

Lasy otaczające miasto – bogate w zwierzynę i runo leśne – stanowią dogodne miejsce wypoczynku, spacerów, wycieczek rowerowych, grzybobrania i polowań. Na części tych terenów w 1986 roku został utworzony obszar chronionego krajobrazu.

Zabytki architektoniczne to barokowy młyn wodny z połowy XVIII wieku, kościół ewangelicki wybudowany w latach 1751-1753, budynki mieszkalne w centrum miasta wybudowane w XIX wieku oraz kościół parafialny z początku XX wieku.

Miasto ma sieć kanalizacyjną, w trakcie budowy jest nowoczesne wysypisko odpadów komunalnych. Połączone jest z dużym węzłem kolejowym w Węglińcu i dogodnymi drogowymi dojazdami do przejść granicznych Zgorzelec-Görlitz (40 km), Przewóz-Podrosche (15 km), Łęknica-Bad Muskau (30 km).

Gozdnica dysponuje dość bogatą bazą sportową: stadion piłkarski z boiskami treningowymi (jedno ma sztuczne oświetlenie), basen, kort tenisowy, tor saneczkowy, siłownia.

Odległość od Żagania wynosi 23 km.

GRYFÓW ŚLĄSKI otrzymał prawa miejskie w 1242 roku, ale pierwsze wzmianki historyczne o nim pochodzą z 1025 roku. W 1865 roku do miasta została doprowadzona sieć kolejowa i telegraficzna.

Miasto jest ośrodkiem przemysłowym. Ważniejsze przedsiębiorstwa reprezentują przemysł odzieżowy.

Gryfów Śląski liczy 7,8 tys. mieszkańców. Leży nad rzeką Kwisą i Jeziorem Złotnickim, na Pogórzu Izerskim, w powiecie lwóweckim. Woda i malownicze wzgórza sprzyjają wypoczynkowi, pieszym wędrówkom, uprawianiu sportów wodnych i wędkarstwa. Gryfowski rynek jest punktem wyjścia sześciu szlaków turystycznych, pozwalających zwiedzić liczne zabytki i obejrzeć interesujące krajobrazowo tereny.

Najważniejszym zabytkiem jest kościół parafialny Św. Jadwigi (znajduje się w nim unikatowe, wielofiguralne epitafium rodziny Schaffgotschów, jedno z najlepiej zachowanych dzieł renesansu na Dolnym Śląsku, a także unikatowe sgrafitowe sklepienie nawy głównej kościoła). Atrakcją turystyczną jest też układ urbanistyczny starej części miasta oraz rynek z licznymi zabytkowymi kamieniczkami i ratuszem zbudowanym w 1525 roku. W pobliskiej wsi Proszówka są ruiny średniowiecznego zamku Gryf z XII wieku.

Miasto (wraz z gminą) jest członkiem Związku Gmin „Kwisa”. Współpracuje z niemieckim miastem Bischofswerda (oficjalna umowa została podpisana w 1996 roku, chociaż współpracowano z tym miastem już w latach 70-tych) i czeskim miastem Raspenava (od 1998 roku).

Miasto jest skanalizowane, ma nowoczesną biologiczno-mechaniczną oczyszczalnię ścieków, połączenie kolejowe ze Zgorzelcem i Jelenią Górą.

Odległość od Lwówka Śląskiego wynosi 18 km.

JAWOR jest miastem z bogatą, 750-letnią historią. Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z 1242 roku, ale dokładna data lokacji nie jest znana. W XIV wieku miasto było stolicą księstwa i miało nawet przywilej bicia monety. Ogromne zniszczenia spowodowała wojna trzydziestoletnia, po której pozostało niewiele ponad 10% mieszkańców. Już od 1856 roku miasto ma połączenie kolejowe.

Główną funkcją miasta jest funkcja przemysłowa. Produkuje się tu maszyny rolnicze, środki czystości, meble i cukier.

Miasto liczy prawie 26 tys. mieszkańców i jest siedzibą władz powiatu. Leży na Równinie Jaworskiej w otulinie parku krajobrazowego „Chełmy”. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się 400-hektarowy zbiornik wodny „Słup”.

Jest jednym z nielicznych miast mających zachowany prawie bez zmian średniowieczny układ urbanistyczny. Do najważniejszych zabytków należy ratusz z XIV wieku w stylu niemieckiego neorenesansu z domieszką neogotyku. Najpiękniejszym pomieszczeniem ratusza jest Sala Rajców ze wspaniałymi witrażami. Do ratusza przylega teatr miejski z wystrojem neorokokowym. Kamieniczki w rynku pochodzą z XVI – XVIII wieku. Ewangelicki kościół z 1655 roku pod wezwaniem Św. Ducha – zwany Kościołem Pokoju – jest unikatowym obiektem w skali europejskiej. Jest tu także XII-wieczny pobernardyński kościół gotycki oraz XIII-wieczny zamek piastowski.

Miasto współpracuje z francuskim miastem Tilloy Les Mofflaines (od 1993 roku) oraz prowadzi przygotowania do nawiązania współpracy z niemieckim miastem Korschebroich, czeskim Turnovem i francuskim Saint-Nicolas-les-Arras.

Jawor ma sieć gazową, kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków oraz jedno z najnowocześniejszych w Polsce wysypisk odpadów komunalnych. Istnieje połączenie kolejowe z Jaworzyną Śląską i Roztoką.

JELEŃ GÓRA, historyczna stolica Karkonoszy, otrzymała prawa miejskie najprawdopodobniej w okresie 1278-1286. Najstarszy dokument o mieszczanach jeleniogórskich pochodzi z 1288 roku. Już w połowie XIV wieku miasto było otoczone pełnym pierścieniem murów obronnych. Przedmieścia zaczęły powstawać w końcu XIV wieku.

Podstawą gospodarczego rozwoju miasta było sukiennictwo i tkactwo lnu. Nasilający się pod koniec XIX wieku ruch turystyczny i wypoczynkowy w Karkonoszach zaczął wpływać na rozwój usług hotelarskich i gastronomicznych.

Dominująca w mieście funkcja przemysłowa ulega stopniowemu ograniczeniu na rzecz szeroko rozumianej funkcji turystyczno-uzdrowiskowej i usługowej. Wśród znaczących dziedzin produkcji przemysłowej można wymienić przemysł farmaceutyczny, maszyn papierniczych, metalowy, odzieżowy i włókienniczy.

Jelenia Góra liczy prawie 94 tys. mieszkańców i jest największym miastem w polskiej części Euroregionu Nysa. Jest także jednym z czterech miast na prawach powiatu w województwie dolnośląskim oraz jednym z większych na Dolnym Śląsku ośrodków kształcenia i życia naukowego. W mieście funkcjonują cztery placówki szkolnictwa wyższego: Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Filia Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytet Wrocławski (punkt konsultacyjny) oraz Wyższa Szkoła Zawodowa – Kolegium Karkonoskie.

Miasto leży w centrum Kotliny Jeleniogórskiej u zbiegu rzeki Bóbr i Kamiennej. Funkcjonuje tu najstarsze uzdrowisko śląskie – Cieplice Zdrój, założone w 1281 roku. Szczególnie wysokimi walorami krajoznawczo-turystycznymi charakteryzują się okolice Jeleniej Góry. Samo miasto jest względem nich punktem tranzytowym, w którym bierze początek wiele tras turystycznych, prowadzących w Karkonosze, Rudawy Janowickie, Góry Izerskie i Kaczawskie. Na terenie miasta leży część Karkonoskiego Parku Narodowego. Do najcenniejszych zabytków należy cały zespół zabudowy starej części miasta z kamienicami o charakterystycznych podcieniach, otaczającymi ratusz ze wszystkich stron. Tylko w Jeleniej Górze zachował się taki układ w całości.

Do głównych wydarzeń kulturalnych należą przede wszystkim imprezy organizowane w ramach Września Jeleniogórskiego. Są to m. in. Spotkania Teatralne, Festiwal Teatrów Ulicznych, Festiwal Muzyczny, Turniej Tańca Towarzyskiego, Turniej Poezji i Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej.

Jelenia Góra współpracuje z siedmioma zagranicznymi miastami: z fińskim Valkeakoski, z amerykańskim Tyler, z duńskim Randers, z niemieckimi Bautzen i Erfstadt, z holenderskim Alphen an den Rijn i rosyjskim Władimir. W 1999 r. reaktywowano współpracę z Cervi we Włoszech.

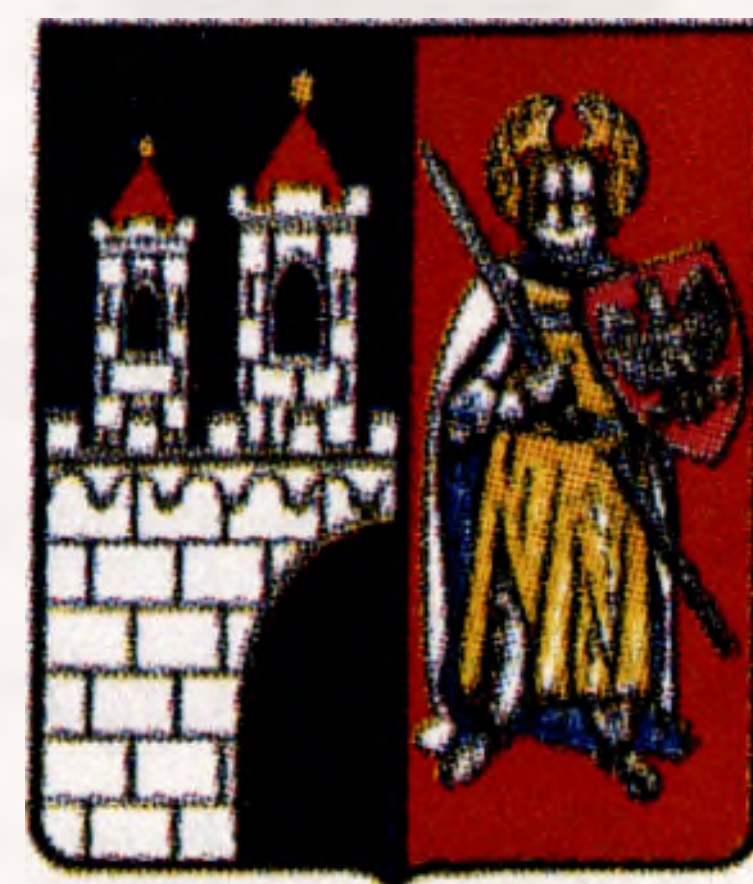
Miasto ma rozwiniętą infrastrukturę komunalną, znaczną bazę sportową i kulturalną.

KAMIENNA GÓRA otrzymała prawa miejskie najprawdopodobniej w 1249 roku, ale pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1287 roku. Od XIV wieku zaczęło rozwijać się sukiennictwo i tkactwo lnu. W 1867 roku miasto uzyskało połączenie kolejowe z Sędziszawiem i Lubawką, a w 1905 roku z Jelenią Górą.

Wiodącą funkcją jest funkcja przemysłowa. Jest tu przemysł włókienniczy, produkcja maszyn włókienniczych, przemysł odzieżowy i skórzany.

Kamienna Góra liczy 23,6 tys. mieszkańców. Leży w województwie dolnośląskim i jest siedzibą władz powiatowych. Od zachodu otaczają miasto Rudawy Janowickie i Grzbiet Lasocki, a od południa i wschodu Góry Kamienne. Malownicze położenie nad rzeką Bóbr w śródgórskiej kotlinie otwartej od południa i bliskie sąsiedztwo granicy z Czechami (11 km) czyni z miasta interesującą bazę dla turystów.

Miasto zachowało średniowieczny układ urbanistyczny ulic z przełomu XIII i XIV wieku. Do najważniejszych zabytków należą fragmenty murów obronnych z XV wieku, kościół Św. Piotra i Pawła z XIII wieku, ruiny zamku z XVI

wieku (spłonął w 1964 roku), cmentarz żydowski z XIX wieku z zachowanymi kamieniami nagrobnymi, renesansowe i barokowe kamieniczki z XVII i XVIII wieku, poewangelicki Kościół Łaski zbudowany w XVII wieku, pseudorenesansowy ratusz z 1905 roku z ciekawymi witrażami, nawiązującymi do historii miasta. W pobliskim Krzeszowie znajduje się zespół opactwa cystersów, który jest zabytkiem w skali międzynarodowej.

Kamienna Góra współpracuje z czeskim miastem Trutnov (od 1991 roku), z duńskim miastem Ikast (od 1991 roku) i francuskim miastem Vierzon (od 1993 roku).

W mieście jest oczyszczalnia ścieków.

KARPACZ uzyskał prawa miejskie w 1960 roku. Historia miejscowości sięga średniowiecza, kiedy po raz pierwszy pojawili się tu Walonowie, poszukując bogactw naturalnych. Początek miastu dały osady drwali i węglarzy, wytwarzających węgiel drzewny dla hutnictwa. Pierwsze z nich powstały w XIV wieku. W XVII-XIX wieku Karpacz był znany z leków, wytwarzanych przez miejscowych laborantów z górskich ziół, skutecznych w leczeniu wielu chorób.

W końcu XIX wieku na dużą skalę zaczęła rozwijać się turystyka. Jest ona obecnie wiodącą funkcją miasta, które jest jednym z największych ośrodków turystycznych w Karkonoszach.

Karpacz liczy ponad 5,5 tys. mieszkańców. Miasto leży w powiecie jeleniogórskim nad rzeką Łomnicą, u podnóża Śnieżki, najwyższego szczytu Karkonoszy. Przebiegają tu liczne szlaki turystyczne, prowadzące w Karkonosze. Wytyczonych jest kilkanaście narciarskich tras zjazdowych i biegowych. Istnieją naturalne warunki do wspinaczki skalnej. Jedną z atrakcji jest letni tor saneczkowy.

W Karpaczu na wysokości 885 m n.p.m. znajduje się Świątynia Wang – drewniany kościółek, stanowiący unikatowy zabytek średniowiecznej architektury sakralnej Skandynawii z XII wieku. W mieście jest jedyne w Polsce muzeum zabawek z bogatą kolekcją lalek z całego świata oraz muzeum sportu i turystyki. W wysokogórskim obserwatorium meteorologicznym na Śnieżce jest Muzeum Meteorologiczne. Również na Śnieżce znajduje się barokowa kaplica Św. Wawrzyńca z XVII wieku.

Miasto współpracuje z duńską gminą Hammel (od 1993 roku) i z niemiecką gminą Reichenbach (od 1995 roku), a także z czeskim miastem Smržovka.

Karpacz ma połączenie kolejowe z Jelenią Górą, odległość wynosi 20 km.

KOWARY otrzymały prawa miejskie 4 września 1513 roku – wcześniej były osadą górniczą założoną w 1158 roku, gdzie wydobywano rudę żelaza. Po wojnie trzydziestoletniej miasto uległo zniszczeniu, kopalnie zostały zatopione i w ten sposób zakończył się okres górniczej świetności miasta. Rozpoczął się natomiast okres rozwoju tkactwa. Obecnie Kowary najbardziej słyną z produkcji dywanów, której początki sięgają połowy XIX wieku.

Do niedawna było to miasto przemysłowo-turystyczne, obecnie znajduje się w fazie przemian funkcjonalno-strukturalnych, które mają na celu nadanie miastu charakteru ośrodka specjalistycznego leczenia uzdrowiskowego i turystyki.

Miasto – liczące prawie 13 tys. mieszkańców - leży w południowo-wschodniej części Kotliny Jeleniogórskiej. Charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu i zróżnicowanymi warunkami klimatycznymi. Stoki gór zimą nadają się do uprawiania narciarstwa, a latem wykorzystywane są do uprawiania lotniarstwa – loty na lotniach i motolotniach. Wyznaczone są szlaki turystyki konnej i rowerowej, które cieszą się wielką popularnością. W mieście biorą początek liczne szlaki turystyczne wiodące w Karkonosze i Rudawy Janowickie.

Główne zabytki architektoniczne Kowar to budynek ratusza zbudowany w latach 1768-1769 wg projektu Christiana von Schultza, późnobarokowa Kaplica Św. Anny powstała w 1727 roku, gotycki kościół pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny z wieżą ozdobioną polichromią z XV wieku, późnobarokowy „Dom Treutlera” w którym w sierpniu 1781 roku mieszkał Fryderyk Wielki.

W Kowarach funkcjonują przedsiębiorstwa produkujące dywany, tkaniny lniane i tkaniny techniczne.

Miasto współpracuje z niemiecką gminą Schönau-Berzdorf od 1964 roku (formalną umowę podpisano 27 czerwca 1998 roku), z gminami czeskimi Malá Úpa i Zaclef, z duńską gminą Jaegerspris od 1991 roku (formalną umowę podpisano 19 kwietnia 1999 roku), a także okazjonalnie z francuskim miastem Redon.

Miasto ma sieć kanalizacyjną i gazową oraz oczyszczalnię ścieków. Kowary mają połączenie kolejowe z Jelenią Górą.

Odległość od miasta powiatowego wynosi 16 km.

LEŚNA uzyskała prawa miejskie w 1329 roku, ale pierwsze wzmianki o osadzie pochodzą z 1144 roku. Miasto było wielokrotnie niszczone powodziami i pożarami. Szczególnie ucierpiało w czasie wojny trzydziestoletniej. W XVII wieku rozwinęła się produkcja sukna i płótna.

Obecnie główną funkcją miasta jest funkcja przemysłowo-turystyczna. O funkcji turystycznej przesądzają leżące w pobliżu góry porośnięte lasami, jeziora i czysta rzeka. Sprzyja to plażowaniu, uprawianiu sportów wodnych, a obfitujące w ryby jeziora i rzeka pozwala uprawiać również wędkowanie. W odległości 2,5 km od miasta znajduje się przejście graniczne z Czechami w Miłoszowie.

Miasto liczące ponad 4,8 tys. mieszkańców leży w dolnym biegu rzeki Kwisy, w powiecie lubańskim. W pobliżu znajdują się dwa jeziora zaporowe: Złotnickie i Leśniańskie.

Wśród wielu zachowanych zabytków należy wymienić późnogotycki kościół Św. Jana Chrzciciela z początków XVI wieku i barokowo-klasycystyczny ratusz z 1699 roku. W pobliżu Leśnej znajduje się XIII-wieczny zamek Czocho, malowniczo położony na granitowej skale, nad brzegiem Zalewu Leśniańskiego. Zaliczany jest do najatrakcyjniejszych i najlepiej zachowanych zabytków Dolnego Śląska. Jest otwarty dla zwiedzających, dysponuje miejscami gastronomicznymi i noclegowymi.

W Leśnej produkuje się tkaniny jedwabne, części do maszyn włókienniczych, a także wyroby przemysłu odlewniczego.

Miasto współpracuje z czeskimi miastami Srbská i Nové Město pod Smrkem, holenderskim miastem Heemstede oraz duńską gminą Hvosler.

Obecnie rozbudowywana jest kanalizacja sanitarna, także w budowie jest wysypisko na odpady komunalne, funkcjonuje oczyszczalnia ścieków. Odległość od Lubania wynosi 12 km.

LUBAŃ otrzymał prawa miejskie w 1220 roku. Już w XIII wieku rozwinęło się tu sukiennictwo, a następnie piwowarstwo. Od 1346 roku należał do Związku Sześciu Miast Łużyckich wraz z Bautzen, Görlitz, Kamenz, Löbau i Zittau. Związek ten został reaktywowany w 1991 roku. Połączenie kolejowe uzyskał w 1865 roku.

Główną funkcją miasta jest funkcja przemysłowa, ale także administracyjna, gdyż od stycznia 1999 roku Luban jest siedzibą władz powiatowych.

Miasto – liczące 24,5 tys. mieszkańców – leży w południowo-zachodniej części Polski w województwie dolnośląskim, nad rzeką Kwisą. Odległość do przejścia granicznego z Niemcami w Zgorzelcu wynosi 20 km, a do przejścia granicznego z Czechami w Miłoszowie 15 km. W mieście jest kompleks basenów, przy których znajdują się korty tenisowe i amfiteatr. W okolicach miasta jest szereg jezior z ośrodkami wypoczynkowymi.

Do ważniejszych zabytków należą częściowo zachowane mury obronne z XIV wieku, gotycka Wieża Bracka, renesansowy ratusz z lat 1538-1543, Wieża Kramarska z XIII wieku, neogotycki kościół parafialny pod wezwaniem Św. Trójcy, spichlerz z XVI wieku i kamieniczki kupieckie z XVII-XIX wieku.

Do ważniejszych imprez kulturalnych można zaliczyć Przegląd Programów Bożonarodzeniowych, Wiosenną paradę powitania wiosny, Dni Lubania, Lubańską wiosnę ekologiczną.

Lubań współpracuje z miastami wchodzącymi w skład Związku Sześciu Miast oraz z duńskim miastem Skiejn i czeskim miastem Kolin.

Miasto ma sieć kanalizacyjną i gazową, oczyszczalnię ścieków, połączenie kolejowe z Jelenią Górą, Zgorzelcem i Węglińcem.

LUBAWKA uzyskała prawa miejskie w 1292 roku. W XVI wieku zaczęło się rozwijać tutaj tkactwo lnu. W latach największej prosperity funkcjonowało w Lubawce 5 fabryk włókienniczych.

Wiodącymi funkcjami są funkcje przemysłowa i turystyczna. Przemysł obejmuje produkcję wyrobów termoizolacyjnych, uszczelniających i gumowych, a także dziewiarstwo i przetwórstwo drewna.

Miasto – liczące prawie 7,2 tys. mieszkańców – leży w południowej części województwa dolnośląskiego przy granicy z Czechami, w powiecie kamiennogórskim. Położone jest na wysokości 500 m n.p.m. w Bramie Lubawskiej u podnóża Gór Kruczych. Wokół Lubawki znajdują się tereny nadające się do uprawiania narciarstwa. Na stokach Kruczej Góry znajduje się skocznia narciarska z punktem krytycznym 85 m, na stoku Świętej Góry jest trasa zjazdowa, wytyczone i oznakowane są narciarskie trasy biegowe na 2, 3 i 5 km. Planuje się budowę stadionu biathlonowego. Są także trasy rowerowe oraz trasy dydaktyczne (przyrodnicze). W mieście jest stadion sportowy, basen kąpielowy i korty tenisowe. W sąsiedztwie miasta funkcjonują gospodarstwa agroturystyczne.

Główne zabytki architektoniczne to rynek z domami podcieniowymi z XVIII wieku, ratusz przebudowany w latach 1723-1726, barokowy kościół z renesansową wieżą z XVII wieku, przebudowany w 1736 roku, piękne ołtarze barokowe w kościele Świętego Krzysztofa z XVII wieku.

Lubawka współpracuje z czeskim miastem Žacléř od 1966 roku.

W mieście jest sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków, funkcjonuje połączenie kolejowe z Jelenią Górą i Wałbrzychem.

Odległość od Kamiennej Góry wynosi 8 km. Przez przejście graniczne Lubawka-Kralovec prowadzi najkrótsza droga łącząca Pragę z Wrocławiem.

LUBOMIERZ uzyskał prawa miejskie w 1291 roku. Pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1278 roku. Mieszkańcy trudnili się głównie handlem i tkactwem.

Miasto pełni głównie funkcję lokalnego ośrodka handlowo-usługowego. Jest tu tylko niewielki przemysł: tartak i zakład odzieżowy.

Lubomierz leży w powiecie lwóweckim, na Pogórzu Izerskim, nad rzeką Oldzą. Mieszka w nim prawie 1,9 tys. osób. Jest to jedno z najmniejszych miasteczek na Dolnym Śląsku.

W czasie działań II wojny światowej zabudowa miasta nie została uszkodzona. Zespół urbanistyczno-architektoniczny Lubomierza zalicza się do cenniejszych na Dolnym Śląsku. Do interesujących zabytków należy kościół Św. Maternusa wraz zabudowaniami klasztoru Sióstr Benedyktynek. Najstarsze obiekty tego zespołu powstały w XVI wieku. Barokowy kościół z XVIII wieku może pomieścić 7000 wiernych. W rynku znajduje się ratusz z 1449 roku (później przebudowywany), w którego ścianę jest wmurowany średniowieczny pręgierz z 1530 roku. Rynek otoczony jest kamieniczkami z podcieniami z XVI-XVIII wieku. Zachowały się także pozostałości średniowiecznych murów obronnych.

Lubomierz był często wykorzystywany przez filmowców do kręcenia zdjęć plenerowych. Realizowano tu zdjęcia do ośmiu filmów. Od 1997 roku odbywa się tu coroczny Ogólnopolski Przegląd Polskich Komedii Filmowych. W kościele dla uczestników wycieczek turystycznych są organizowane koncerty organowe. W XVI-wiecznym Domu Płóciennika można zwiedzić Muzeum Kargula i Pawlaka, bohaterów bardzo popularnej w Polsce komedii filmowej.

Miasto nawiązało współpracę z czeskim miastem Jindřichovice.

Odległość do Lwówka Śląskiego wynosi 16 km.

LWÓWEK ŚLĄSKI otrzymał prawa miejskie w 1217 roku. W 1329 roku liczył ponad 11 tys. mieszkańców (więcej niż obecnie). Jest jednym z najstarszych miast dolnośląskich. Już w XII wieku odnotowano tu duży napływ górników na miejscowe tereny złotonośnego piasku. Złóża te wyczerpały się w II połowie XIV wieku. Zaczęło się wówczas rozwijać rzemiosło tkackie i sukiennicze.

Główne funkcje miasta to funkcja przemysłowa i administracyjna. Produkuje się tu piwo, wyroby przemysłu drzewnego oraz przetwarza płody rolne.

Miasto liczy 9,3 tys. mieszkańców i jest siedzibą władz powiatowych. Leży na Pogórzu Izerskim nad rzeką Bóbr. W granicach miasta znajduje się malow

niczy rezerwat skalny Szwajcaria Lwówecka i Panieńskie Skałki. Na południe od miasta znajduje się Park Krajobrazowy Dolina Bobru.

Do najcenniejszych zabytków należy gotycko-renesansowy ratusz, unikalny zespół średniowiecznych fortyfikacji miejskich – prawie w całości zachowany podwójny pierścień murów obronnych wraz z bastejami i basztami, gotycki kościół parafialny Najświętszej Marii Panny (wyświęcony w 1217 roku) z XIV-wiecznym portalem z czerwonego piaskowca. Samorządowa Placówka Historyczna, która jest filią Lwóweckiego Ośrodka Kultury czuwa nad pieczołowitym udokumentowaniem historii Lwówka i jego tradycji.

Lwówek współpracuje z niemieckim miastem Heidenau (od 1995 roku)

W mieście jest basen kąpielowy i stadion. Funkcjonuje także nowoczesna biologiczno-mechaniczna oczyszczalnia ścieków. Lwówek połączony jest linią kolejową z Jelenią Górą. Linia ta, poza normalną funkcją komunikacyjną, stanowi swoistą atrakcję turystyczną (liczne wiadukty, tunele i mosty).

ŁĘKNICA otrzymała prawa miejskie w 1969 roku. Do 1945 roku była prawobrzeżną częścią miasta Bad Muskau.

Główną funkcją miasta jest funkcja handlowa. Przy przejściu granicznym z Niemcami powstał w Łęknicy jeden z największych bazarów handlowych w Europie. Najważniejsze przedsiębiorstwa przemysłowe w tym mieście produkują dachówkę, kamionkę, cegły szamotowe, a także silikon.

Miasto, liczące ponad 2,8 tys. mieszkańców, leży w południowo-zachodniej części województwa lubuskiego w powiecie żarskim, na pograniczu Wału Mużakowskiego i Borów Dolnośląskich nad Nysą Łużycką.

Jedną z atrakcji miasta jest Park Mużakowski o powierzchni ok. 800 ha – jeden z najznakomitszych przykładów sztuki ogrodowej XIX wieku w Europie.

Łęknica współpracuje z niemieckimi miastami Bad Muskau i Krauschwitz od 1995 roku.

Miasto ma sieć wodociągową i kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków, rozpoczęto budowę krytego basenu i hali sportowej.

Odległość od Żar wynosi 39 km.

MIRSK uzyskał prawa miejskie w 1337 roku. Pierwsze wzmianki o zasiedleniu tego terenu pochodzą z przełomu X i XI wieku. W XVI wieku rozwinęło się tu tkactwo lnu. W końcowych latach XIX wieku wybudowano trację kolejową. Miasto nie ucierpiało w wyniku działań II wojny światowej. Zachowała się pełna infrastruktura komunalna i zabudowa miejska.

Miasto jest niewielkim ośrodkiem przemysłowym i turystycznym.

Mirsk liczy ponad 4,3 tys. mieszkańców i wchodzi w skład powiatu lwóweckiego. Leży u podnóża Gór Izerskich. Pagórkowato-górzysty krajobraz z licznymi dolinami i przełomami górskich potoków sprzyja pieszym wędrówkom. W pobliżu leżą jeziora Złotnickie i Leśniańskie z ośrodkami wypoczynkowymi i campingami.

Mirsk charakteryzuje się regularnym systemem zabudowy pochodzącej z przełomu XVII i XVIII wieku. Rynek miasta okala zespół zabytkowych kamieniczek, a centralne miejsce zajmuje ratusz z XVI wieku z wieżą zwieńczoną barokowym hełmem. Wśród zabytków jest późnogotycko-renesansowy kościół parafialny z bogato zdobionym wnętrzem, a także występujące pojedynczo budynki, będące spuścizną kultury łżyckiej.

Mirsk współpracuje z francuskim miastem Issoire, niemieckim Herford w Westfalii oraz czeskim Nové Město pod Smrkem.

W mieście jest basen kąpielowy. Funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych, w trakcie budowy jest oczyszczalnia ścieków.

Odległość od Lwówka Śląskiego wynosi 31 km.

NOWOGRODZIEC otrzymał prawa miejskie w 1233 roku. Wcześniej istniała tu osada przy szlaku handlowym Wrocław-Lipsk. W 1500 roku zbudowany został pierwszy wodociąg, a w połowie XVI wieku w mieście zaczęło rozwijać się garncarstwo. W 1766 roku miasto zostało prawie całkowicie zniszczone przez pożar.

Funkcja przemysłowa miasta oparta jest na miejscowych złożach surowców mineralnych, wykorzystywanych przez przemysł ceramiczny. Na ich bazie rozwinęła się produkcja kaolinu, ceramicznych elementów budowlanych, cegły klinkierowej i silikatowej.

Miasto liczy ponad 4,3 tys. mieszkańców. Leży na Pogórzu Izerskim w północnej części województwa dolnośląskiego, w powiecie bolesławieckim.

Do ważniejszych zabytków należą XV-wieczne mury miejskie, ruiny klasztoru Magdalenek, ratusz z 1795 roku, kościół parafialny Św. Piotra i Pawła z XVIII wieku, słup milowy poczty polsko-saskiej z 1725 roku, wieża widokowa zbudowana w latach 1891-91.

Nowogrodzic współpracuje z niemiecką gminą Großdubrau (od 1998 roku). Odległość od Bolesławca wynosi 17 km.

PIECHOWICE otrzymały prawa miejskie w 1967 roku, ale pierwsza wzmianka historyczna o osadzie pochodzi z 1305 roku. W XVI wieku zaczął rozwijać się przemysł szklarski, a później drzewny i papierniczy.

Wiodącą funkcją miasta jest funkcja przemysłowo-usługowa. Produkuje się tu kryształy (tradycje tej produkcji sięgają korzeniami XIV wieku), papier i maszyny elektryczne. W górnej części miasta czynne są małe elektrownie wodne.

Miasto liczy ponad 7,5 tys. mieszkańców. Jest położone w zachodniej części Kotliny Jeleniogórskiej u zbiegu rzek Małej Kamiennej i Kamiennej, wzdłuż drogi z Sobieszowa do Szklarskiej Poręby. Leży u podnóża Karkonoszy i Gór Izerskich, w powiecie jeleniogórskim. Walory turystyczne tworzą dobre warunki do uprawiania turystyki przez cały rok. W centrum miasta znajduje się węzeł szlaków turystycznych prowadzących w Góry Izerskie, Karkonosze, do Szklarskiej Poręby, Michałowic i Jagniątkowa. W Piechowicach jest piłkarski stadion sportowy, a także klub jeździecki prowadzący szkołę jeździecką. Klub ten organizuje rajdy konne i przejażdżki rekreacyjne. W okolicach Piechowic na Górze Grzybowiec znajduje się znakomita trasa dla narciarstwa biegowego.

Do największych atrakcji przyrodniczych należy zaliczyć najstarszy w Polsce dwupienny 700-letni cis oraz unikalny rezerwat krokusów.

Piechowice współpracują z duńskim miastem Rinkjøbing oraz czeskimi miastami Harrachov i Smržovka.

W mieście jest sieć kanalizacyjna, oczyszczalnia ścieków, linia kolejowa łącząca Piechowice z Jelenią Górą i Szklarską Porębą. Na obszarze Piechowic zatacza ona najdłuższą w Polsce pętlę (10 km) aby pokonać różnicę wzniesień 230 m między stacjami Piechowice i Szklarska Poręba.

Odległość od Jeleniej Góry wynosi 12 km.

PIEŃSK otrzymał prawa miejskie w 1962 roku. Już około 1250 roku zbudowano tu potężny, kamienny zamek i obok niego kościół. U schyłku średniowiecza była to typowa osada hutnicza, gdzie przetapiano występujące w okolicy rudy bagenne. Osada niemal całkowicie spłonęła w 1841 roku, ale po kilku latach została odbudowana. W połowie XIX wieku zaczął się bardzo szybko rozwijać przemysł szklarski i w końcu wieku było już dziewięć hut szkła. W wyniku działań wojennych w 1945 roku zniszczone zostało 80% zabudowy.

Pieńsk jest miastem o funkcji przemysłowej, znany jako miasteczko „szklarskie”. Funkcjonują tu Pieńskie Huty Szkła, Huty Szkła Oświetleniowego „Ewa” i „Lucyna” oraz Fabryka Form Szklarskich „Heye” z kapitałem niemieckim. Jest to jeden z większych w kraju ośrodków przemysłu szklarskiego.

Miasto liczące prawie 6,2 tys. mieszkańców leży w powiecie zgorzeleckim, na prawym brzegu Nysy Łużyckiej, na skraju Borów Dolnośląskich.

Przedwojenna zabudowa przemysłowa i mieszkaniowa została wpisana do rejestru zabytków. Odbudowano kościół z XVI wieku.

Do ważniejszych imprez kulturalnych można zaliczyć Pieńskie Święto Kwiatów, Dni Pieńska, Pieńskie Jesienie Poetyckie (impreza ogólnopolska), Konkurs Potraw Wielkanocnych.

Pieńsk współpracuje z sąsiadującą gminą niemiecką Neu Krauscha (umowa o partnerstwie będzie podpisana jesienią).

Miasto jest skanalizowane, funkcjonuje biologiczna oczyszczalnia ścieków, ma połączenie kolejowe ze Zgorzelcem i Wrocławiem. Jest tu stadion sportowy i basen kąpielowy. Odległość do Zgorzelca wynosi 11 km.

SZKLARSKA PORĘBA uzyskała prawa miejskie w 1960 roku. Jednak już w XII wieku wiódł tędy szlak handlowy z Czech do Polski. Przed 1366 rokiem na tym terenie powstały osady górników, hutników i szklarzy. W XVI wieku wytapiano tu szkło ołowiowe, zwane weneckim lub kryształowym. Przez wiele wieków Szklarska Poręba rozwijała

się jako zespół osad i przysiółków. Na przełomie XIX i XX wieku przeobraziła się w znaną miejscowość wypoczynkową i stację sportów zimowych. W końcu lat trzydziestych miała się tu odbyć olimpiada zimowa. Szklarska Poręba nie doznała zniszczeń w czasie II wojny światowej, co pozwoliło zachować nienaruszony układ urbanistyczny miasta.

Podstawową funkcją miasta jest funkcja usługowa, oparta na turystyce. Dysponuje ono bogatą bazą hotelowo-pensjonatową. Tu znajduje się główny węzeł całej sieci oznakowanych szlaków górskich o długości ok. 100 km. Nartostrady i wyciągi narciarskie pozwalają uprawiać narciarstwo. Centrum narciarstwa zjazdowego jest masyw Szrenicy oraz okolice Łabskiego Szczytu. Zlokalizowanych jest tu pięć tras zjazdowych o łącznej długości około 20 km (w tym 9 km sztucznie dośnieżanych). W pobliskich Jakuszycach znajduje się centrum narciarstwa biegowego. W Śnieżnych Kotłach można uprawiać wspinaczkę wysokogórską.

Miasto liczy prawie 8,2 tys. mieszkańców i wchodzi w skład powiatu jeleniogórskiego. Jest położone w dolinie rzeki Kamiennej na wysokości 440-886 m nad poziomem morza, otoczone lasami schodzącymi z Karkonoszy i Gór Izerskich. Nad miastem górują szczyty Szrenicy, Wielkiego Szyszaka, Łabskiego Szczytu i Wysokiego Kamienia. W pobliżu są malownicze wodospady Szklarki i Kamieńczyka.

Szklarska Poręba współpracuje z niemieckim miastem Bad Harzburg (od 1991 roku) i z duńskim miastem Aulum Haderup (od 1992 roku), a także w ramach Porozumienia Miast z czeskimi miastami Desná, Harrachov i Smržovka.

W mieście jest oczyszczalnia ścieków. Szklarska Poręba ma połączenie kolejowe z Jelenią Górą. Odległość od miasta powiatowego wynosi 18 km.

ŚWIERADÓW ZDRÓJ uzyskał prawa miejskie

w 1945 roku i jest miastem liczącym 5 tys. mieszkańców. Już w XIII wieku istniała tu osada, a legendy sławiące niezwykle źródła znane były w XI wieku. Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z 1559 roku. Lecznicze właściwości świeradowskich wód poznano stosunkowo wcześniej. W 1572 roku wzmiankował o nich berliński aptekarz Leonard Thurneysser. Pierwsze uzdrowisko powstało w 1768 roku, a księga kuracyjna jest prowadzona od 1770 roku. W 1795 roku zbudowano dom zdrojowy i pijalnię wód. W domu zdrojowym jest największa hala spacerowa w Sudetach. W mieście przeważa przedwojenna zabudowa willowa i pensjonatowa.

Miasto położone jest w Górach Izerskich, w malowniczej dolinie rzeki Kwisy, na wysokości 450-650 m nad poziomem morza. Ponad nim góruje Stóg Izerski (1107 m) i Sępia Góra (828 m). Podstawową funkcją miasta jest funkcja uzdrowska, oparta na miejscowych źródłach leczniczych wód mineralnych. Świeradów Zdrój jest ważnym uzdrowiskiem balneologicznym i klimatycznym. Podstawą rozwoju uzdrowiska są radoczyste szczawy żelaziste wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowe oraz pobliskie złoża borowiny. Leczy się tu choroby narządów ruchu, reumatyczne, układu krążenia, kobiece, cukrzycę i paradontozę.

Miasto i jego okolice to także doskonałe tereny do uprawiania różnych form turystyki i sportu. Północne stoki Gór Izerskich charakteryzują się długim zaleganiem śniegu, a 6 wyciągów orczykowych na stokach o różnym stopniu trudności pozwala na uprawianie narciarstwa zjazdowego. Leśne drogi i ścieżki umożliwiają także uprawianie narciarstwa biegowego. W Świeradowie Zdroju oraz na grzbietach Kamienickim i Wysokim istnieje, w połączeniu z trasami Biegu Piastów oraz z trasami rowerowymi po czeskiej stronie Gór Izerskich, ponad 200 km oznakowanych tras rowerowych.

Miasto współpracuje z niemieckim miastem Seiffhennersdorf oraz czeskimi miastami Hejnice, Smržovka i Nové Město pod Smrkem.

Odległość od Lubania (miasto powiatowe) wynosi 30 km. Miasto posiada dwie oczyszczalnie ścieków.

WĘGLINIEC otrzymał prawa miejskie w 1967 roku. Osada została założona prawdopodobnie pod koniec XV wieku. Pierwsza historyczna wzmianka pochodzi z 1502 roku. W 1846 roku przeprowadzono tędy linię kolejową z Wrocławia do Żar i dalej do Berlina. Od niej odgałęziała się w Węglińcu linia do Zgorzelca, przedłużona następnie do Drezna.

Dominującą funkcją jest funkcja komunikacyjna. Jest to jeden z największych węzłów kolejowych w Polsce. W Węglińcu obecnie prawie nie ma przemysłu. Większość mieszkańców zawodowo związana jest z transportem kolejowym, usługami, placówkami odprawy granicznej (stacja Węgliniec jest graniczną dla pociągów towarowych).

Miasto leży na terenie Borów Dolnośląskich, w powiecie zgorzeleckim. Blisko stąd do kilku przejść granicznych: z Niemcami w Zgorzelcu, Przewozie, Jędrzychowicach i Olszynie, z Czechami w Zawidowie. W pobliżu znajduje się rezerwat przyrody o powierzchni 3,9 ha, obejmujący torfowisko z występującą tu sosną błotną, która jest osobliwością na skalę europejską. Okolice miasta obejmują też dogodne tereny do polowań i wędkowania.

Najstarszym zabytkiem jest neogotycki kościół poewangelicki. Interesujący obiekt stanowi budynek dworca kolejowego z drugiej połowy XIX wieku i wieża wodna z 1929 roku.

Węgliniec współpracuje z niemieckim miastem Rothenburg (od 1995 roku) oraz z norweską gminą Haa z siedzibą w Varhaug.

W Węglińcu jest stadion sportowy. Miasto ma sieć kanalizacyjną i biologiczno-mechaniczną oczyszczalnię ścieków.

Odległość od Zgorzelca wynosi 22 km.

WLEŃ uzyskał prawa miejskie w 1214 roku. W średnio-wieczu słynął z handlu gołębiami. Upamiętniono to pomnikiem gołębiarki z fontanną. W 1908 roku doprowadzono do miasta linię kolejową.

W mieście nie ma prawie żadnego przemysłu poza drobnym przetwórstwem spożywczym. Dzięki źródłom mineralnym zyskał funkcję uzdrowiska i ośrodka wypoczynkowego. W 1893 roku zbudowano tu sanatorium.

Miasto liczy prawie 2,1 tys. mieszkańców i wchodzi w skład powiatu lwóweckiego. Leży na skraju Pogórza Izerskiego i Gór Kaczawskich nad rzeką Bóbr w centrum Parku Krajobrazowego Dolina Bobru. Nad miastem wznosi się

skaliste wzgórze zamkowe. W pobliżu miasta znajduje się Zapora Pilchowicka ze sztucznym zbiornikiem o długości około 7 km. Po jeziorze można odbyć rejs statkiem spacerowym.

Do najważniejszych zabytków należą ruiny zamku z drugiej połowy XIII wieku zniszczonego podczas wojny trzydziestoletniej. Zamek jest uznawany za najstarszy murowany zamek w Polsce. Zachowała się baszta obronna, która jest doskonałym punktem widokowym na panoramę miasta i okolic. Poniżej zamku znajduje się neogotycko-renesansowy kościół Św. Jadwigi z 1662 roku, kościół Św. Jakuba i barokowy kościół Św. Katarzyny z 1707 roku, pałac z drugiej połowy XVII wieku zwany Wleńskim Gródkiem otoczony parkiem z licznymi zabytkami przyrody: cisy, kasztany jadalne, tulipanowiec.

Podjęto działania zmierzające do nawiązania współpracy z czeskimi miastami i gminami: Koberovy, Jiřetin pod Bukovcu, Jusefův Důl i Albrechtice oraz z niemieckim Wassenberg.

W mieście funkcjonuje oczyszczalnia ścieków.

Odległość od Lwówka Śląskiego wynosi 17 km.

WOJCIESZÓW uzyskał prawa miejskie w 1973 roku. Pierwsza historyczna wzmianka o osadzie pochodzi z 1268 roku. Już w XIV wieku wypalano tu wapno. Stąd pochodzą też marmury użyte przez Fryderyka Wielkiego przy budowie pałacu Sanssouci.

Dominującą funkcją miasta jest funkcja przemysłowa. Wojcieszów jest największym ośrodkiem przemysłu wapienniczego w Sudetach. Wykorzystywane są też miejscowe wody mineralne.

Miasto liczące 4,2 tys. mieszkańców leży w powiecie złotoryjskim, w Górach Kaczawskich, u stóp gór Połom i Miłek, zbudowanych ze skał wapiennych. Położenie miasta stwarza dogodne warunki do uprawiania sportów zimowych (wyciąg narciarski). W mieście jest także stadion i basen kąpielowy.

Do ważniejszych zabytków należy kościół parafialny Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z początku XIV wieku i plebania z końca XV wieku, cztery pałace z XVI i XVIII wieku z parkami przypałacowymi.

Współpracuje z duńską gminą Trundholm od 1992 roku.

Miasto ma sieć kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków, połączenie kolejowe ze Złotoryją.

Odległość od Złotoryi wynosi 26 km.

ZAWIDÓW uzyskał prawa miejskie w połowie XIII wieku, ale pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1188 roku. W 1945 roku Zawidów został pozbawiony praw miejskich i odzyskał je ponownie w 1969 roku.

Miasto liczy ponad 4,7 tys. mieszkańców. Leży na Pogórzu Izerskim, w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego w powiecie zgorzeleckim przy granicy z Czechami. Jest tu drogowe i kolejowe przejście graniczne. Granica państwowa przebiega w odległości zaledwie kilkuset metrów od centrum Zawidowa.

Główne funkcje to obsługa mieszkańców w zakresie usług publicznych, a także administracja specjalna, związana z funkcjonowaniem przejścia granicznego. W okolicach miasta znajduje się zbiornik retencyjny Witka, służący również celom rekreacyjnym.

Miasto ma kształt wydłużony, z nieregularną siecią wąskich uliczek, podłużnym, pochylonym rynkiem ze schodkami i tarasami oraz starą przeważnie zabudowę, rozciągniętą wzdłuż dróg wylotowych. Najważniejsze zabytki to ewangelicki zespół kościelny z XVIII wieku i katolicki zespół kościelny z XIX wieku. Zachował się też średniowieczny układ lokacyjny z XIII wieku.

Miasto ma oczyszczalnię ścieków.

Odległość od Zgorzelca wynosi 16 km.

ZGORZELEC otrzymał prawa miejskie w 1303 roku. Dzieje Zgorzelca do 1945 są nierozdzielnie związane z historią Görlitz, gdyż był on prawobrzeżną częścią tego niemieckiego miasta.

Wiodącą funkcją jest funkcja przemysłowa. Ze względu na swoje położenie jest też jednym z najważniejszych węzłów komunikacyjnych, łączących Polskę z krajami Europy Zachodniej.

Zgorzelec liczy ponad 36,7 tys. mieszkańców. Miasto jest siedzibą władz powiatowych. Leży w województwie dolnośląskim, na prawym brzegu Nysy Łużyckiej w bezpośrednim sąsiedztwie granicy polsko-niemieckiej. Tereny miasta geograficznie należą do Obniżenia Żytawsko-Zgorzeleckiego. Na północ od miasta znajduje się zwarty kompleks Borów Dolnośląskich.

Do najważniejszych zabytków miasta należy zespół zabytkowych kamieniczek na Przedmieściu Nyskim z Domem Jakuba Böhme. Jest tu także Cmentarz Bohaterów II Armii Wojska Polskiego; spoczywają na nim prochy 3423 żołnierzy, którzy zginęli podczas forsowania Odry i Nysy Łużyckiej. W czasie II wojny światowej w obrębie miasta znajdowało się kilka podobozów Stalagu VIII A. Przez ten Stalag przewinęło się ok. 120 tys. żołnierzy różnej narodowości: Francu-

zów, Belgów, Polaków, Jugosłowian. W pobliżu znajduje się cmentarz z mogi-
łami 16 tys. więźniów tego obozu.

Wśród wielu imprez kulturalnych należy wymienić Ogólnopolski Festiwal
Piosenki Greckiej, Ogólnopolskie Spotkania Teatrów Jednego Aktora, Dni Zgo-
rzelca.

Zgorzelec prowadzi szeroko zakrojoną współpracę z Görlitz (od 1991 roku),
a także z greckim miastem Náusa (od 1998 roku).

W mieście jest hala sportowo-widowiskowa, kryta pływalnia, otwarty basen
kąpielowy i stadion sportowy.

ZŁOTORYJA otrzymała prawa miejskie w 1211 roku. Już wcześniej istniała tu osada, której mieszkańcy eksploato-
wali złotonośne piaski. Po wyeksploatowaniu złóż rozwinęło
się browarnictwo i sukiennictwo. W XIV wieku otoczono mia-
sto murami obronnymi, wzniesiono ratusz i szkołę. W 1592 i
w 1677 roku miało miejsce trzęsienie ziemi. Pierwszą linię
kolejową, łączącą miasto z Legnicą, uruchomiono w 1884 roku. Większe zakła-
dy powstały w Złotoryi w XIX wieku, w tym też czasie miasto uzyskało pierw-
sze połączenia kolejowe.

Podstawowe funkcje miasta to funkcja przemysłowa i administracyjna. Po-
dejmowane są jednakże działania, by znacznie większe znaczenie nadać funk-
cji turystycznej.

Miasto liczy 17,5 tys. mieszkańców i jest siedzibą władz powiatu. Leży na
Pogórzu Kaczawskim w województwie dolnośląskim. Jest malowniczo położo-
ne w ciekawym krajobrazowo i geologicznie terenie. W pobliżu miasta są re-
zerwaty geologiczno-przyrodnicze, a także Park Krajobrazowy „Chełmy”.

Do najciekawszych zabytków należą mury obronne, kamienice przy rynku,
Baszta Kowalska z XIV-XVI wieku, Fontanna Delfina z XVII wieku, kościół
Narodzenia Najświętszej Marii Panny, kapliczka słupowa z XV wieku, sztolnia
górnicza z XVII wieku pod Górą Mikołaja.

W Złotoryi ma swoją siedzibę Starszyzna Krajowa Polskiego Bractwa Kopa-
czy Złota. Były tu organizowane Międzynarodowe Otwarte Mistrzostwa Polski
w Płukaniu Złota (po raz pierwszy w 1994 roku). W roku 2000 zostaną zorga-
nizowane Mistrzostwa Świata w Płukaniu Złota.

Złotoryja jest sygnatariuszem Unii Złotych Miast, którą utworzyła wraz z mia-
stem Złoty Stok i czeskim miastem Zlate Hory.

Miasto dysponuje dobrze rozwiniętą bazą dla uprawiania sportu i rekreacji:
halą sportową, stadionem piłkarskim, kortami tenisowymi, basenem kąpielowo-
wym, strzelnicą.

ČESKÁ LÍPA Osada o nazwie Lipá powstała prawdopodobnie już pod koniec X wieku. Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z 1263 roku, brak jednak dokumentu o nadaniu praw miejskich.

Korzystne położenie miejscowości umożliwiało szybki rozwój miasta i jego produkcji rzemieślniczej: garncarstwa, tkactwa i sukiennictwa. W XVIII wieku Czeska Lipa należała do najbardziej zaludnionych czeskich miejscowości i jako jedno z pierwszych miast wprowadzała działalność manufakturową w przemyśle tekstylnym – manufaktury do nadruku tekstyliów, tzw. perkaliki. Na intensywny rozwój przemysłu wpłynęła również korzystnie kolej wybudowana w drugiej połowie XIX wieku.

Miasto położone jest w dolinie rzeki Ploučnicy w środku Wyżyny Zákupskiej na wysokości 228 m n.p.m. Klimat jest tutaj umiarkowanie ciepły i wilgotny. Stosunkowo mało zniszczone środowisko naturalne sprzyja rozwojowi usług turystycznych. Okolice miasta to atrakcyjne tereny dla turystyki pieszej i rowerowej, której szlaki prowadzą do pobliskich zamków i pałaców.

Miasto jest siedzibą administracji powiatowej i liczy ponad 40 tys. mieszkańców. Historyczne centrum miasta ustanowione zostało miejską strefą zabytkową. Do najbardziej znaczących zabytków architektury zaliczany jest zamek wodny z bramą, renesansowa letnia rezydencja Červený dům pochodząca z 1583 roku, kościoły gotyckie Marii Magdaleny i Povýšení sv. Kříže. Z architektonicznego punktu widzenia wspaniałym obiektem jest Klasztor Augustynów, obecnie mieszczący muzeum. Ciekawym obiektem jest ratusz pochodzący z 1823 roku i szereg innych stylowych budynków.

Do wiodących gałęzi przemysłowych w Czeskiej Lipie zawsze należał przemysł maszynowy. Produkuje się tu wagony i narzędzia elektryczne; na potrzeby przemysłu samochodowego wytwarza się obicia, pokrowce, akumulatory i elementy instalacji elektrycznej.

Czeska Lipa współpracuje z norweskim miastem Molde (od 1993 roku), niemieckim miastem Mittweida (od 1997 roku), a ponadto przygotowywane są porozumienia o współpracy ze słowackim Bardiejowem i ukraińskim Lwowem.

W mieście znajduje się wodociąg miejski i kanalizacja podłączona do oczyszczalni ścieków, sieć gazowa, funkcjonuje autobusowa komunikacja miejska.

ČESKÝ DUB miasto jest położone na wysokości 325 m n.p.m. w środku Wyżyny Czeskodubskiej graniczącej z północy z Grzbietem Jesztiedsko-Kozakowskim.

Zasiedlanie tego terenu rozpoczęło się już w VIII i IX wieku; później powstała osada Dub należąca do rodu Markwartynów, która w 1370 roku przekształciła się w miasto. W średniowieczu nastąpił rozkwit miasta i było ono ważnym ośrodkiem Północnych Czech.

Český Dub jest miastem o znaczeniu lokalnym. Środowisko naturalne Czeskodubszczyzny należy do najmniej zniszczonych w Północnych Czechach i to właśnie ono stwarza korzystne warunki dla uprawiania turystyki.

Do najbardziej znaczących zabytków kultury należy gotycki kościół Św. Ducha, pochodzący z 1291 roku, który przebudowany został w XVI i XVII wieku; kościół Najświętszej Trójcy pochodzący z 1681 roku; Słup Mariański zwany również dżumowym, pochodzący z 1723 roku; murowany ratusz z 1565 roku, którego obecny wygląd pochodzi z okresu secesji. Do czasów obecnych zachowały się również mury miasta i resztki bram ze starą wieżą strażniczą. Dla zwiedzających udostępniono również unikatowe sklepienie klasztoru joannitów, pochodzące z pierwszej połowy XIII wieku.

Do ważnych gałęzi przemysłowych należą zakłady zajmujące się produkcją samochodową i naprawami samochodów, produkcją mebli i zabawek, obróbką metalu i produkcją mas plastycznych oraz obróbką drewna.

Miasto ma wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków; z wyjątkiem peryferyjnych części jest także wyposażone w sieć gazową. Słabo rozwinięta sieć komunikacyjna – przez region nie przebiegają linie kolejowe i drogi wyższej klasy – ogranicza możliwości rozwojowe.

CHRASTAVA Miejscowość została założona w nieznanym okresie przez Słowian Łużyckich. Od XIII wieku była średniowiecznym miastem górniczym o większym znaczeniu niż Liberec. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1250 roku, a prawa miejskie Chrastawa otrzymała w 1350 roku. Od XVIII wieku rozwijał się przemysł, zwłaszcza tekstylny.

Miasto leży u zbiegu rzek Jeřice i Nysa Łużycka. Klimat jest umiarkowanie ciepły, wilgotny, charakteryzujący się umiarkowaną, lecz długą zimą.

Chrastawa jest znaczącym ośrodkiem przemysłowym i usługowym w powiecie Liberec. Ma połączenie komunikacyjne z linią kolejową Liberec-Varnsdorf i bezpośrednio z drogą Liberec-Usti nad Łabą, która w planach ma prowadzić do Republiki Federalnej Niemiec.

Produkuje się tu m.in. tekstylia i maszyny dla przemysłu tekstylnego, a także elementy wyposażenia wnętrza samochodów.

W Chrastawie znajduje się szereg zabytków charakterystycznych dla tego regionu: kościół Św. Wawrzyńca w stylu neogotyckim pochodzący z lat 1866-68, kościół Nanebevzetí Panny Marie z drogą krzyżową z roku 1616-1617, słup dżumowy, barokowa fontanna, ratusz, domy miejskie. Na starym cmentarzu znajdują się nagrobki renesansowe i barokowe. Miasto było miejscem narodzin wybitnych malarzy kościelnych: Josefa Führicha, jego ucznia Vilema Kandlera i Gustava Kratzmanna. Ciekawostką techniczną jest tutejszy żelazny most secesyjny prowadzący przez rzekę Jeřicę. Unikatem jest chrastawskie Muzeum Techniki Pożarniczej.

Chrastawa współpracuje z niemieckim miastem Eichstätt od 1993 roku i polską gminą Osiecznica od 1999 roku.

Miasto ma sieć gazową, wodociągową i kanalizacyjną, która jest od 1998 roku podłączona do oczyszczalni ścieków.

CVIKOV jako osada był ośrodkiem handlowym, założonym w XIII wieku. W późniejszym okresie osada przekształciła się w miasto wykorzystujące miejscowe źródła wody, drewno i len do produkcji tekstylnej i szklarskiej. Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z 1352 roku, status miasta Cvikov uzyskał w 1391 roku.

Miasto położone jest u południowego podnóża Gór Łużyckich w kotlinie rzeki Bobrawa na wysokości 357 m n.p.m. W 1998 roku miasto liczyło ponad 4,4 tys. mieszkańców. Północna jego część należy do Chronionego Obszaru Krajobrazowego Gór Łużyckich. Część terenu miasta i jego okolic stanowią tereny zalesione w przeważającym stopniu przez lasy iglaste i mieszane - grunty leśne zajmują prawie 50% ogólnej powierzchni. Wzgórze ilowe stanowi rezerwat przyrody pierwotnych liściastych lasów bukowych. Cały obszar należy do znaczących centrów turystycznych w północnych Czechach. Znajdują się tu takie osobliwości przyrodnicze jak Jaskinia Lodowa (Ledová jeskyně) w Nadzieji (Naděje), rezerwat Klucz (Klíč) i Dutý kámen.

Dobre warunki przyrodnicze i klimatyczne, korzystne dla leczenia chorób układu oddechowego, umożliwiają funkcjonowanie dwóch specjalistycznych sanatoriów o znaczeniu ponadlokalnym. Są to Dziecięce Domy Zdrojowe Cvikov i Domy Zdrojowe dla dorosłych Cvikov - Martinovo údolí.

Wśród znaczących zabytków historycznych wymienić należy kościół Św. Elżbiety, dobrze zachowane rzeźby i kaplicę Kalwaria pochodzącą z 1830 roku oraz liczne obiekty architektury ludowej - przede wszystkim domy typu łużyckiego.

Przedsiębiorstwa funkcjonujące w mieście produkują m.in. maszyny drukarskie, odzież, szkło artystyczne i meble.

Cvikov współpracuje od 1993 roku z francuskim miastem Ungersheim.

Miasto ma wodociąg i kanalizację, a od 1992 roku funkcjonuje oczyszczalnia ścieków. W sieć gazową jest wyposażone dwie trzecie miasta.

DESNÁ Pierwsze wzmianki o mieście pochodzą z 1691 roku. Została ona założona przez hrabiego Albrechta Maksymiliana Defoursa i na jego cześć otrzymała nazwę Desfoursdorf. Później przyjęto nazwę Dessendorf i Desná, pochodzącą od nazwy rzeki płynącej przez dolinę. W 1968 roku Desná otrzymała prawa miejskie.

Od XIX wieku miasto jest znaczącym ośrodkiem przemysłu szklarskiego i taki charakter zachowało do dnia dzisiejszego. Produkuje się tu biżuterię, ozdoby i upominki ze szkła, a także maszyny i piece dla przemysłu szklarskiego oraz formy szklarskie.

Miasto Desná położone jest w najbardziej na wschód wysuniętej części Gór Izerskich w dolinie potoków Biała i Czarna Desná. Przeważająca część obszaru miasta należy do Chronionego Obszaru Krajobrazowego Góry Izerskie; prawie połowę powierzchni zajmują grunty leśne. Struktura zabudowań zależna jest od konfiguracji górskiego terenu, tzn. rzędowa zabudowa w dolinach i rozproszone domostwa na górskich zboczach. Miasto leży na wysokości 490 m n.p.m.; największym wzniesieniem obszaru jest góra Bukowiec (1005 m n.p.m.). Klimat jest chłodny, wilgotny, z długo utrzymującą się pokrywą śnieżną.

Ze względu na swoje warunki przyrodnicze Desná jest odpowiednia dla wszystkich typów górskiej rekreacji. Wyjątkowe warunki znajdują tu przede wszystkim narciarze, zwłaszcza jeżeli chodzi o dostęp do tras biegowych w Górach Izerskich. Zwolennicy narciarstwa zjazdowego mają do dyspozycji tereny w pobliskim Kořenovie lub Harrachovie. Ciekawostką dla zwiedzających jest wieża widokowa Szczepanka na wzniesieniach Hvězda i Špičák znajdujących się w pobliskiej okolicy.

Do uznanych zabytków kultury należy katolicki kościół z plebanią, kościół Wniebowzięcia Panny Marii, kompleks Willi i Ogrodu Riedla, Grobowiec Riedla, miejsce pamięci katastrofy na Białej Desnej, kompleks przerwanej zapory i kilka willi w mieście.

Miasto utrzymuje od 1993 roku kontakty ze Szklarską Porębą, zwłaszcza w dziedzinie sportu i kultury.

W Desnej jest wodociąg, kanalizacja i oczyszczalnia ścieków. Część miasta wyposażona jest także w sieć gazową.

DOKSY Pierwsza pisemna wzmianka o osadzie pochodzi z 1293 roku, a w 1367 roku nadano jej prawa miejskie. W 1813 roku otwarto pierwszą fabrykę tekstylną i jej pomyślny rozwój spowodował znaczny rozwój miasta. W tym okresie założono tutaj pierwsze plantacje chmielu i rozpoczęto uprawę tzw. doksańskiego zielonego chmielu. Wielki pożar w 1842 roku zniszczył prawie jedną trzecią miasta.

Miasto Doksy położone jest na wysokości 266 m n.p.m. na południowym brzegu Machowego Jeziora, u podnóża zamku Bezděz (636 m n.p.m.). Klimat jest umiarkowanie ciepły i suchy. Lasy sosnowe otaczają miasto od północnego wschodu; na południowym zachodzie krajobraz jest bardziej urozmaicony, z ruinami zamków Stary Bernsztejn, Houska i Hradek, które są połączone szlakami turystycznymi. Doksy wraz z sąsiadującą gminą Stare Splawy, która położona

jest na północnym brzegu Machowego Jeziora, tworzą znany region rekreacyjny z gęstą siecią obiektów noclegowych i bogatą ofertą letniego wypoczynku.

Znajdujące się pod ochroną zabytki w mieście to kościół św. Bartłomieja (1638) z cenną kopią posągu Panny Marii Montserratskiej i najstarszymi organami w północnych Czechach, odnowiony rynek z mariańską rzeźbą grupową pochodzącą z XVII wieku, renesansowy zamek, przebudowany następnie w stylu barokowym. Najstarszym domem w mieście jest tzw. Hospitalek pochodzący z 1669 roku, jednopiętrowy dom z dachem gontowym i wieżyczką, w którym obecnie znajduje się muzeum K. H. Máchy (poety czeskiego). Na stacji kolejowej jest poczekalnia hrabiów (hraběcí čekárna) z obrazami malarza Hugo Ullika z 1869 roku.

Ze względu na rekreacyjny charakter miasta w Doksach nie ma większych zakładów przemysłowych. Produkuje się tu napoje chłodzące i wyroby drzewne.

Miasto posiada wodociąg i kanalizację, oczyszczalnię ścieków i nową sieć telefoniczną oraz gazową.

DOLNÍ POUSTEVNA jest najmłodszym miastem w powiecie Děčín, status miasta otrzymało dopiero w 1998 roku, a nazwa osady pochodzi od pustelnika, który mieszkał w tym miejscu według informacji pochodzących z 1213 roku. W 1570 roku powstała tutaj najstarsza fabryka papieru w Czechach, słynna z jakości swoich produktów.

Jest najbardziej na zachód położonym miastem Cypla Szluknowskiego. Obszar graniczy od strony południowej, zachodniej i północnej z RFN, na południu poprzez osiedle z miastem Sebnitz, z którym łączy je również przejście graniczne dla samochodów osobowych. Dolní Poustevna leży u zbiegu rzek Wilemowski i Luczny Potok. Klimat jest surowy, z dużą ilością opadów, surowszy niż na podobnych wysokościach w środkowych Czechach.

W późniejszym okresie rozwinęła się będąca dziś już tradycją produkcja sztucznych kwiatów, przeznaczona w znacznej części na eksport. Ponadto produkuje się tu polistyren i zabawki.

W mieście istnieją dobre warunki do uprawiania sportu oraz turystyki rowerowej. Znajduje się tu boisko do piłki nożnej, lodowisko hokejowe, korty tenisowe, kryta hala sportowa, strzelnica służąca do zawodów strzeleckich, naturalne kąpielisko.

Do najbardziej okazałych zabytków należy jednonawowy kościół Św. Michała Anioła z wieżą frontową, pochodzący z 1855 roku. Obraz głównego ołtarza pochodzi z 1826 roku. Na uwagę zasługuje także kościółek Panny Marii z przełomu XIX i XX wieku. Na terenie miasta zachowały się budowle ludowe pochodzące z XVIII i XIX wieku.

Na 1999 rok zaplanowano budowę sieci gazowej i ewentualne kompleksowe rozwiązanie kanalizacji deszczowej z podłączeniem do centralnej oczyszczalni ścieków.

Zagranicznym miastem partnerskim jest od 1990 roku niemieckie miasto Sebnitz.

DUBÁ Pierwsza pisemna wzmianka o osadzie pochodzi z 1253 roku, ale o wcześniejszym jej powstaniu świadczy cmentarzysko słowiańskie z XI wieku. W 1591 roku Dubá uzyskała prawa miejskie. W wyniku wydarzeń historycznych, wojny trzydziestoletniej, dżumy i kilku pożarów, w trakcie których zniszczone zostały m.in. dokumenty i zapisy o prawach miasta, Dubá utraciła prawa miejskie. Status miasta odzyskała dopiero w 1992 roku.

Miasto Dubá jest położone na wysokości 266 m n.p.m., na szlaku komunikacyjnym Praga – Mielnik – Czeska Lipa – Varnsdorf – RFN. Obecnie liczy ponad 1,7 tys. mieszkańców. Korzystne warunki klimatyczne przesądziły o rolniczym charakterze tego obszaru. Oprócz klasycznych upraw rolnych w regionie tym uprawiano chmiel.

W pobliżu miasta znajduje się szereg stawów. Najbliżej znajduje się Černý rybník położony w regionie rekreacyjnym Nedamow, gdzie można się kąpać i biwakować. Możliwość kąpieli istnieje również w Stawach Holanskich (Holanské rybníky), które są połączone systemem kanałów.

Do znaczących zabytków historycznych w Dubej należy kościół Nalezení sv. Kříže z lat 1744-1760, barokowe rzeźby Najświętszej Trójcy pochodzące z 1726 roku, kilka innych rzeźb w stylu barokowym, z których najbardziej znana jest rzeźba św. Prokopa. Okres uprawiania chmielu przypomina suszarnia chmielu znajdująca się na południowych peryferiach miasta. Niedaleko miasta znajduje się renesansowy zamek Nowy Bernsztejn pochodzący z lat 1553-1567, otoczony zamkowym parkiem z wieloma unikatowymi roślinami drzewiastymi.

Miasto wyposażone jest w wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków oraz sieć gazową.

FRÝDLANT Pierwsze wzmianki o zamku i okolicy pochodzą z 1278 roku. Najbardziej znaną postacią historyczną związaną z Frýdlantem był wojewoda Albrecht z Waldsztejna. Prawa miejskie osada otrzymała w 1304 roku. W XIX wieku zaczęto zakładać tu fabryki tekstylne i miasto zaczęło pełnić również funkcje ośrodka administracyjnego.

Frýdlant położony jest w centrum Cypla Frydlanckiego i wyżyny o tej samej nazwie, na północnym podgórzu Gór Izerskich u zbiegu

rzek Smědá i Řasnický potok. Miasto leży na wysokości 295 m n.p.m. Klimat jest umiarkowany, bardzo wilgotny, charakteryzujący się łagodną zimą i małą liczbą dni z pokrywą śniegową.

Frýdlant jest centrum regionu rolniczo-przemysłowego. Jest tu przemysł tekstylny i maszynowy. Miasto pełni także funkcję zaplecza rekreacyjnego i rolniczego Liberca. Przez miasto biegnie ważna linia kolejowa wykorzystywana do przewozów towarowych do Polski. Frýdlant jest również końcową stacją kilku regionalnych linii kolejowych. Leży na skrzyżowaniu dróg I i II klasy, prowadzących do przejść granicznych z Polską.

Miasto posiada zabytkowe centrum historyczne objęte ochroną, w którym znajduje się renesansowy ratusz oraz średniowieczny zamek i renesansowy pałac „Frýdlant”. Zamek pochodzi z drugiej połowy XIII wieku, budowla renesansowa jest z około 1600 roku. Do ciekawych budowli należy również renesansowy kościół Nalezení Kříže, Słup Mariański z pięcioma świętymi pochodzący z 1723 roku, barokowa rzeźba Św. Heleny i szereg dworskich domów.

Od 1994 roku Frýdlant współpracuje z polską gminą Siekierczyn, od 1995 roku z następującymi miastami z zagranicy: Korfantów i Mieroszów w Polsce, Friedland w Meklenburgii, Friedland w Niedersachsen i Friedland w Niederlausitz (Niemcy) oraz z rosyjskim miastem Pravdinsk.

W mieście jest sieć wodociągowa, kanalizacyjna, oczyszczalnia ścieków, sieć gazowa i grzewcza.

HARRACHOV Osada powstała w miejscu, gdzie płukano złoto w dolinie Ryzího Potoka. Od XVII wieku częścią Harrachowa jest huta szkła na Nowym Świecie, która obecnie należy do najstarszych zakładów w Europie. Już w 1790 roku wybudowane zostaje Schronisko Vosecká bouda i Harrachov zostaje centrum turystycznym Karkonoszy.

Prawa miejskie otrzymał w lutym 1965 roku.

Miasto położone jest w Zachodnich Karkonoszach u zbiegu rzek Mumlawa oraz Ryzího Potoka, Białej Wody, Kamenicy i Milnicy w dorzeczu rzeki Izery. W 1963 roku powstał tu Karkonoski Park Narodowy – pierwszy park narodowy w Republice Czeskiej. W kompleksie krajobrazowym zachodnich Karkonoszy w Harrachovie znajdują się m.in. – Mumlavský důl, Dolina Izery, Mechowice, Janova Hora, gdzie występują unikatowe ekosystemy. Charakterystycznym wzniesieniem w Harrachovie jest Čertův kopec z północnymi zboczami nachylnymi w kierunku miasta.

Harrachov ma bardzo korzystny klimat dla uprawiania sportów zimowych oraz rekreacji i znany jest przede wszystkim jako ośrodek sportów zimowych, zwłaszcza skoków i lotów narciarskich oraz narciarskich dyscyplin zjazdowych.

Do podstawowych zabytków architektonicznych i kulturowych należy kościół Św. Wacława (1810-1830), Muzeum Narciarstwa, którego ekspozycje pokazują rozwój narciarstwa w Karkonoszach oraz Muzeum Szkła Huty Szkła.

Mieszkańcy są zatrudnieni w usługach związanych z ruchem turystycznym, w gospodarce leśnej oraz w hucie szkła.

Miasto współpracuje od 1991 roku z polskimi miastami Szklarska Poręba, Piechowice i od 1980 roku w ramach towarzystwa sportowego z miastami Obersdorf – RFN, Kulm – Austria, Planica – Słowenia i Vikersund – Norwegia.

Harrachov ma rozwiniętą infrastrukturę techniczną – oczyszczalnię ścieków, stację uzdatniania wody i sieć gazową, co oprócz korzystnych warunków przyrodniczych, pozytywnie wpływa na rozwój ośrodka sportów zimowych.

HEJNICE Miasto jest położone u północnego podnóża Gór Izerskich nad rzeką Smědá, na wysokości 375 m n.p.m. Przeważająca część regionu należy do Chronionego Obszaru Krajobrazowego Góry Izerskie.

Istnienie Hejnicy było ściśle związane z kościołem odpustowym, który – jak głosi legenda – powstał w 1211 roku. Na uzdrowienie chorych miała tutaj wpływ najprawdopodobniej woda lecznicza, mająca swe źródło w pobliskiej Libwerdzie. Do rozgłosu miejscowości przyczynił się zakon Franciszkanów, którego klasztor założono tu w 1692 roku. W XVI wieku uruchomiono kopalnię rudy żelaza; w XIX wieku powstało w gminie i jej okolicy kilka fabryk tekstylnych i tradycje tej produkcji są utrzymywane do dnia dzisiejszego. Prawa miejskie zostały nadane w 1917 roku.

Miasto pełni funkcję ośrodka przemysłowo-rolniczego, poza tym jest również miejscem wypadowym dla turystów, którzy mają możliwość korzystania z dogodnych połączeń komunikacyjnych. W rejonie grzbietów górskich znajduje się kilka rezerwatów przyrody i obszarów chronionych. Obecnie ponownie wzrasta znaczenie kultowe Hejnic jako miejscowości odpustowej.

W mieście jest czesalnia przędzy oraz przedsiębiorstwo produkujące układy hamulcowe do samochodów ciężarowych.

Z architektonicznego punktu widzenia ciekawy jest obiekt gotyckiego kościoła Navštívení Panny Marie, który został przebudowany w latach 1722-1725. Na zewnętrznej ścianie kościoła znajduje się płaskorzeźba Madonny i klęczącego rycerza, pochodząca najprawdopodobniej z 1400 roku. Przyległy klasztor franciszkanów w stylu barokowym służy jako sala koncertowa. Zwiedzającym udostępniony jest również grobowiec Clam-Gallasowski znajdujący się w podziemiach.

W 1999 roku nawiązano kontakty i współpracę z polskim miastem Świerdów Zdrój.

Sieć gazowa obejmuje 90% miasta; wodociąg 99%, a kanalizacja z oczyszczalnią ścieków 70%.

HODKOVICE NAD MOHELKOU

Miasto jest położone 15 km na południe od Liberca w malowniczej dolinie ukształtowanej przez rzekę Mohelkę, przy południowo-zachodnich krańcach Grzbietu Jesztiedskiego, niedaleko drogi szybkiego ruchu Liberec-Praga i linii kolejowej Liberec-Turnov.

Początki osadnictwa na tym terenie sięgają XII wieku, a pierwsza zachowana notatka pochodzi z 1352 roku. Miasto w swej historii znajdowało się pod panowaniem prawie czterdziestu różnych władz zwierzchnich. Status miasta Hodkovice uzyskały w 1352 roku.

W 1995 roku ogłoszono centrum miasta miejską strefą zabytkową, w której mieści się szereg wartych uwagi zabytków. Historyczne centrum to barokowy kościół Św. Prokopa; godne uwagi obiekty kwadratowego rynku to np. neorenesansowy ratusz, barokowe rzeźby ze Słupem Mariańskim oraz stara fontanna odnowiona na pierwotnym miejscu w 1997 roku.

Hodkovice nad Mohelkou mają dobre warunki dla uprawiania turystyki dzięki swojemu położeniu między pobliskim Czeskim Rajem i Górami Izerskimi. Ponadto miejscowe lotnisko oferuje takie atrakcje jak loty widokowe nad miastem, stok do ćwiczeń dla osób zainteresowanych skokami ze spadochronu oraz szkolenie pilotów sportowych. Miejscowy klub strzelecki korzysta z nowo wyposażonej strzelnicy sportowej.

W mieście produkuje się akcesoria samochodowe i biżuterię z metalu.

Miasto współpracuje od 1997 roku z niemieckim Königsbrunn.

Hodkovice mają wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

HRÁDEK NAD NISOU położony jest w miejscu, w którym Nysa Łużycka wypływa z Kotliny Hradeckiej i wpływa do Niecki Żytawskiej między Górami Łużyckimi i Wyżyną Frydlańską. Klimat jest umiarkowanie ciepły i wilgotny. Część obszaru miasta należy do Chronionego Obszaru Krajobrazowego Góry Łużyckie.

Słowiańskie grodzisko - w miejscu wcześniejszego osadnictwa celtyckiego - rozwinęło się w średniowieczne miasto znajdujące się na szlaku handlowym. W 1260 roku Hrádek uzyskał prawa miejskie. W XIV wieku miasto należało do najbardziej znaczących ośrodków handlowych i swoją rangą przewyższało Liberec. Hrádek ma długą i bogatą historię, w 1995 roku obchodził 735 rocznicę swego założenia.

Miasto jest naturalnym centrum turystycznym pobliskiej okolicy, włączając w to zamek Grabsztejn i szereg wiosek o funkcjach turystycznych. Zbiornik wodny powstały po zlikwidowanej kopalni lignitu należy do atrakcyjnych rejonów rekreacyjnych.

Podstawową funkcją o dużych tradycjach jest przemysł tekstylny, gumowy i maszynowy. Kilka hradeckich przedsiębiorstw zajmuje się produkcją dla przemysłu samochodowego: spoiwa, węże gumowe i pasy bezpieczeństwa.

Zabytkiem objętym ochroną jest kościół Św. Bartłomieja pochodzący z 1466 roku, którego ciekawostką jest zegar na wieży - tarcze zegarowe umieszczone są zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz kościoła; ponadto są tu zabytkowe domy mieszczańskie i architektura ludowa w okolicy. Najważniejszym zabytkiem całej hradeckiej jest bez wątpienia najstarszy północnoczeski zamek Grabsztejn z parkiem zamkowym, powstały w 1044 roku, który jest obecnie użytkowany przez wojsko.

Hrádek nad Nisou współpracuje z polskim miastem Bogatynia.

Miasto ma wodociąg, sieć kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków i w części sieć gazową.

JABLONEC NAD JIZEROU Najwcześniejsze wzmianki pochodzą z 1398 roku, kiedy to w tym miejscu pojawili się pierwsi osadnicy. Status miasta Jablonec uzyskał w 1971 roku.

Miasto jest kolebką narciarstwa. W 1903 roku został tu założony pierwszy związek narciarski na świecie. Dzięki stosunkowo dobrze zachowanemu środowisku naturalnemu występują korzystne warunki dla narciarstwa i rekreacji. Miasto ma charakter przemysłowo-turystyczny, przy czym coraz większej wagi nabiera funkcja turystyczna.

Z geograficznego punktu widzenia miejscowość należy do zachodniej części Podkarkonosza i położona jest częściowo na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego, na wysokości 450 m n.p.m. Osią obszaru jest wodny ciek rzeki Izery, klimat jest raczej surowy.

Wśród podstawowych zabytków kultury należy wymienić kościół św. Prokopa w stylu późnego baroku pochodzący z 1777 roku, plebanię w stylu empire z 1813 roku i obiekty architektury ludowej.

W Jabloncu produkuje się m.in. biżuterię, koła zębate i meble.

Jablonec utrzymuje od 1987 roku współpracę z niemieckim miastem Sulzbach i od 1993 roku również z niemieckim Schönheide.

Miasto posiada wodociąg i jest częściowo skanalizowane oraz podłączone do oczyszczalni ścieków.

JABLONEC NAD NISOU Pierwsza pisemna wzmianka o osadzie pochodzi z 1356 roku, a prawa miejskie Jablonec n/N uzyskał w 1866 roku. Rozwój miasta był bardzo ściśle związany z rozwojem produkcji szkła i biżuterii, z której Jablonec n/N znany jest w wielu zakątkach świata. Ważną

rolę odegrało także wybudowanie dróg samochodowych i kolejowych. W 1900 roku uruchomiono miejską kolejkę elektryczną.

Miasto położone jest na wysokości 500 m n.p.m., w kotlinie pomiędzy Górami Izerskimi i Grzbietem Czarnostudnicznym, które od strony wschodniej sąsiadują z Karkonoszami. Klimat jest górski i surowy, długookresowa przeciętna dzienna temperatura powietrza wynosi 5,5 °C.

Dzięki swojemu położeniu Jablonec n/N ma dobre warunki do uprawiania sportów zimowych oraz turystyki pieszej i rowerowej. W mieście znajdują się różne obiekty służące do uprawiania wielu dyscyplin sportowych. Charakterystyczny dla miasta jest zbiornik wodny o powierzchni 42 ha, który w sezonie letnim pełni funkcje rekreacyjne.

Do najbardziej znaczących zabytków należy renesansowa budowla kościoła św. Anny, przebudowana w XVII wieku w stylu barokowym, a obecny wygląd zyskała po rekonstrukcji przeprowadzonej w XIX wieku. Na architekturę miasta wyraźnie wpłynęła secesja. Z tego okresu pochodzi szereg budowli, jak np. katolicki kościół Povýšení sv. Kříže, kościół Najświętszego Serca Pana, budynek Muzeum Szkła i Biżuterii, Nowy Ratusz, Teatr Miejski i Miejskie Uzdrowisko.

Tradycyjną gałęzią przemysłu w Jabloncu n/N jest nadal produkcja biżuterii. Od 1993 roku miasto jest siedzibą jedynej w kraju mennicy - České mincovny Bižuterie. Produkuje się tu także silniki do samochodów ciężarowych, akcesoria samochodowe i wyroby elektrotechniczne.

Zagraniczne miasta partnerskie Jablonca to Zwickau od 1971 roku, Bautzen od 1993 roku, Ronse (Belgia) od 1980 roku i Marscia (Włochy) od 1999 roku.

Miasto ma wodociąg i kanalizację z częściowym odprowadzaniem ścieków do oczyszczalni ścieków w Libercu, 90% obszaru miasta jest wyposażone w sieć gazową.

JABLONNÉ V PODJEŠTĚDÍ Miasto jest położone u podnóża Gór Łużyckich na północnowschodnich obrzeżach powiatu Czeska Lipa, przy granicy z RFN. Północna, w przeważającym stopniu zalesiona, część gminy należy do Chronionego Obszaru Krajobrazowego Góry Łużyckie.

Założenie miasta związane jest z przybyciem niemieckich kolonistów około 1240 roku. W tym okresie został wybudowany zamek w stylu wczesnego gotyku, obecny pałac Lemberk i klasztor dominikanów. W 1364 roku osada otrzymała prawa miejskie. Na początku XVIII wieku przy klasztorze dominikanów, w miejsce pierwotnego kościoła, wybudowano katedrę Św. Wawrzyńca.

Od XVII wieku produkowano tutaj przędzę, płótno oraz tkaniny bawełniane. W 1848 roku Jablonné zostało miastem powiatowym, jednak tylko dokładnie na 100 lat. W 1948 roku powiat Jablonné został zlikwidowany.

Miasto pełni funkcję ośrodka turystycznego na obszarze pod Górami Łużycami. Piękno okolicznej przyrody oraz liczne zabytki historyczne miasta tworzą dobre warunki dla rozwoju turystyki.

Znaczenie gospodarcze i osadnicze gminy ogranicza stosunkowo uboga oferta miejsc pracy. Jest tu przedsiębiorstwo wytwarzające szlifowane i polerowane kamienie biżuteryjne. Produkcja rolnicza obecnie uległa wyraźnemu zahamowaniu.

Do najbardziej znaczących zabytków historycznych zalicza się zamek Lemberk, który powstał na początku XIII wieku jako twierdza strażnicza na Żytawskim Szlaku Handlowym. Najśłynniejszą budowlą w mieście jest bazylika Św. Wawrzyńca i Św. Zdzisławy pochodząca z XVIII wieku, barokowy słup dzumowy na rynku pochodzący z 1686 roku, gotycka kaplica Św. Wolfganga, pałacyk w stylu rokoko Pachtów z Rajowa pochodzący z około 1770 roku oraz zamek renesansowy Nowy Falkenburg.

Miasto współpracuje z miastami niemieckimi Lückendorf (od 1990 roku) i Oybin (od 1991 roku).

Jablonné posiada wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

JILEMNICE Najstarsza pisemna wzmianka o Jilemnicy pochodzi z 1352 roku. Osada została założona na skrzyżowaniu lokalnych dróg, zgodnie z regułą prostokątnego targowiska. Przy targowisku założono kościół Św. Wawrzyńca, za nim później w XV wieku twierdzę, którą przebudowano w XVI wieku na renesansowy zameczek. Miasto było w przeważającym stopniu drewniane. W wyniku wielu pożarów zniszczone zostały ważne dokumenty o historii miasta i dlatego trudno określić, kiedy Jilemnice uzyskały status miasta.

Miasto położone jest na zboczach w podgórskim paśmie Karkonoszy nad rzekami Jilemka i Izerka we wschodniej części powiatu Semily w otulinie Karkonoskiego Parku Narodowego. Rzeźba terenu jest bardzo różnorodna, składa się z kilku drobnych dolin i grzbietów. Miasto leży na wysokości 451 m n.p.m. Klimat ma wilgotny, podgórski.

Do chronionych zabytków należą barokowy kościół Św. Wawrzyńca, ratusz, zamek renesansowy, w którym znajduje się Muzeum Karkonoskie i ciekawa uliczka z zabudowaniami miejskiej architektury ludowej.

Najwięcej miejsc pracy oferuje przemysł spożywczy, przemysł tekstylny (produkcja włókien technicznych głównie dla przemysłu gumowego, namiotów, leżaków, namiotów ogrodowych), przemysł maszynowy (produkcja podzespołów dla przemysłu samochodowego).

Miasto utrzymywało partnerskie kontakty z francuskim miastem Raon l'Éthape, z biegiem czasu jednak kontakty te ustały.

Miasto ma wodociąg, kanalizację i oczyszczalnię ścieków oraz w przeważającej części sieć gazową.

JIŘÍKOV Pierwsza wzmianka o małym drewnianym kościółku Św. Jerzego pochodzi z 1346 roku. Miasto wyrosło z lennej wsi przy ważnym szlaku handlowym dzięki tradycyjnej produkcji płócienniczej, która na początku XIV wieku przekształciła się w produkcję manufakturową. Prawa miejskie nadano w 1914 roku.

Jiříkov położony jest na Wyżynie Szluknowskiej, na północ od Rumburka przy granicy z RFN. Klimat jest umiarkowanie ciepły. Architektura miasta jest podobna jak w niemieckich miastach Ebersbach i Neugersdorf. Od tych miast Jiříkov oddziela rzeka Sprewa i szlak kolejowy Zittau – Drezno. W Jiříkovie zostało ponownie otwarte przejście graniczne do Ebersbach, jednak na razie tylko dla pieszych i rowerzystów.

Jiříkov jest ośrodkiem przemysłowym o znaczeniu ponadlokalnym. Rozwinięty jest zwłaszcza przemysł maszynowy. Miasto jest znane z produkcji fortepianów i pianin, a fabryka je produkująca jest najbardziej znaczącym przedsiębiorstwem w mieście.

Do chronionych zabytków należy kościół Św. Jerzego wraz z zabudowaniami i barokową plebanią. Ciekawe zabytki to: barokowy zespół rzeźb Św. Karola Boromejskiego, Jana Nepomucena i Św. Floriana oraz tzw. Słup Szwedzki. W latach 1870-85 w miejskiej dzielnicy Filipov wybudowano odpustowy kościół Panny Marii Nieustającej Pomocy, który decyzją papieża Piusa XI otrzymał w 1926 roku status bazyliki.

Jiříkov współpracuje od 1989 roku z niemieckim miastem Ebersbach.

Miasto ma wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

KAMENICKÝ ŠENOV Pierwsza wzmianka o osadzie pochodzi z 1352 roku. Miejscowością znaną z przemysłu szklarskiego Kamenický Šenov został dopiero w XVII wieku. Prawa miejskie otrzymał w 1900 roku. W 1856 roku utworzono pierwszą szkołę szklarstwa, a w 1886 roku powstała pierwsza huta szkła i dokończono budowę kolei.

Miasto położone jest na pograniczu Gór Łużyckich i Średniogórza Czeskiego, gdzie oba chronione obszary krajobrazowe ze sobą sąsiadują. Kamenický Šenov ma surowy i ostry klimat, który określany jest mianem „czeskiej Syberii“.

Kamenický Šenov jest znanym w świecie ośrodkiem wyrobów artystycznych ze szkła, zwłaszcza żyrandoli i szkła kielichowego. Od połowy XVII wieku jest ośrodkiem grawerowania i cięcia „czeskiego kryształu”. Od XVIII wieku produkuje się żyrandole, które zdobią liczne pałace królewskie w Europie. W mieście znajduje się najstarsza szkoła szklarstwa - obecnie Średnia Artystyczno-Przemysłowa Szkoła Szklarstwa, kształcąca w 4 specjalnościach: szlifowanie szkła, ma

lowanie i formowanie szkła, grawerowanie szkła i konstrukcja urządzeń oświetleniowych.

W mieście ustanowiono strefę zabytkową, w której skład wchodzi zabudowania domów pochodzących z XVIII wieku. Budynek muzeum szkła pochodzi z 1769 roku, zaś samo muzeum założone zostało w 1923 roku i specjalizuje się w zbiorach związanych z historią przemysłu szklarskiego. W latach 1715-1718 powstał w wyniku przebudowy rzymskokatolicki kościół parafialny Narodzin Św. Jana Chrzciciela w stylu barokowym. Na przyległym cmentarzu znajdują się nagrobki figuralne w stylu empire pochodzące z XIX wieku.

Miastami partnerskimi Kamenického Šenova są od 1992 roku Hadamar i od 1998 roku Rheinbach w Niemczech.

Miasto posiada wodociąg i kanalizację, ale sieć jest przestarzała i niewystarczająca; obecnie przygotowywana jest jej rekonstrukcja. Do oczyszczalni ścieków podłączona jest tylko niewielka część miasta. Gazyfikację rozpoczęto w 1998 roku i w 1999 roku zostanie ukończony jej pierwszy etap.

KRÁSNÁ LÍPA Osada została założona jako wioska kolonizacyjna w podgrodziu Krasnego Buka. W połowie XVIII wieku zbudowano tu manufakturę tekstylną i miasto zaczęło stawać się ośrodkiem produkcji tekstylnej w Północnych Czechach. W 1870 roku Krásná Lípa otrzymała prawa miejskie.

Miasto położone jest na Wyżynie Szluknowskiej na wysokości 426 m n.p.m. Miejscami sięga do obszaru chronionego Labské pískovce – České Švýcarsko w dorzeczu rzeki Křinice.

Krásná Lípa jest miastem przemysłowym z rozwijającym się ruchem turystycznym i bazą wypadową na tereny Łabskich Piaskowców – Czeskiej Szwajcarii. Jest kolebką turystyki w Północnych Czechach. Ma duże tradycje związane ze służbą zdrowia i opieką socjalną oraz średnim szkolnictwem tkactwa. Produkuje się tu wyroby pończosznicze i wierzchnie ubrania z dziedziny, opakowania kartonowe, okna plastikowe, maszyny dla przemysłu spożywczego oraz meble.

Historyczne centrum miasta ogłoszono Miejską Strefą Zabytkową. Do cennych zabytków należy barokowy kościół Św. Marii Magdaleny. W mieście godne uwagi są domy barokowe i klasycystyczne, drewniane i murowane z klasycystycznymi portalami z pierwszej połowy XIX wieku, a także późniejsze renesansowe miejskie budowle pochodzące z końca XIX wieku.

Krásná Lípa współpracuje (od 1993 roku) z niemieckim miastem Eibau i z gminą Hinterhermsdorf (od 1995 roku). Przygotowywane jest porozumienie współpracy z miastem Bad Schandau.

Miasto ma wodociąg, kanalizację i oczyszczalnię ścieków. Do tej infrastruktury technicznej podłączone są jednak tylko niektóre dzielnice miasta. Całe miasto ma sieć telefoniczną, a obecnie realizowany jest końcowy etap gazyfikacji.

LIBEREC położony jest w Kotlinie Libereckiej między Grzbietem Jesztiedzkim i Górami Izerskimi w dorzeczu rzeki Nysy. Miasto leży na wysokości 370 m n.p.m., a najwyższym punktem obszaru jest szczyt góry Jesztied (1012 m).

Po raz pierwszy Liberec jest pisemnie wymieniany w notatkach pochodzących z 1352 roku. Ważną datą w historii miasta był 1577 rok, kiedy to Liberec otrzymał prawa miejskie. W tym czasie w Libercu powstały załóżki produkcji tekstylnej. Rozwój przemysłowy i handlowy nastąpił pod koniec XVIII wieku. Znaczenie Liberca w przemyśle tekstylnym przyniosło w 1850 roku miastu specjalny status – drugiego co do wielkości, z administracyjnego punktu widzenia, miasta w Czechach (po Pradze).

Liberec jest miastem przemysłowym z tradycją w zakresie przemysłu maszynowego, tekstylnego, elektrotechnicznego, odlewnictwa, produkcji i obróbki mas plastycznych, przetwórstwa rolnego, przemysłu drzewnego, poligraficznego itd. Jest ośrodkiem sportów zimowych. W mieście jest Uniwersytet Techniczny.

Liberec odwiedzany jest przez turystów krajowych i zagranicznych, którym oferuje szereg atrakcji znajdujących się w mieście i pobliskich Górach Izerskich i Łużyckich. Największym zainteresowaniem cieszy się historyczne centrum miasta, galeria, ogród zoologiczny i botaniczny oraz dominująca w całym regionie budowla, znajdująca się na szczycie góry Ještěd. Do najstarszych zabytków miasta należy kościół Św. Antoniego pochodzący z lat 1579-81, zamek z 1583 roku z renesansową kaplicą, budynek neorenesansowego ratusza z lat 1888-93, teatr F. X. Šaldy, budynek Muzeum Północnoczeskiego, barokowy kościół Św. Krzyża ze słupem dżumowym, Domki Waldsztejskie.

Liberec współpracuje z holenderskim miastem Amersfoort, niemieckimi miastami Zittau i Augsburg, szwajcarskim St. Gallen i izraelskim Nahariya.

Komunikacyjne połączenie miasta z okolicą wpłynęło na jego rozwój. Już w 1859 roku Liberec był połączony linią kolejową z Zittau i Pardubicami. Miasto ma wodociąg, sieć kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków i w części sieć gazową.

LOMNICE NAD POPELKOU

Miasto położone jest na południowozachodnim krańcu Przedgórze Karkonoszy, w kotlinie otoczonej pierścieniem zalesionych wzgórz, nad rzeką Popelka. Nie ma tu chronionych obszarów przyrody, tylko góra Tábor z wieżą widokową i kościołem, która jest znanym miejscem wycieczkowym o znaczeniu ponadlokalnym.

Pierwsza pisemna wzmianka o Lomnicy pochodzi z 1308 roku, a prawa miejskie uzyskała w 1392 roku. W drugiej połowie XVIII wieku wybudowano późnobarokową kaplicę Św. Jana Chrzciciela, barokowy zamek przy rynku i wczesny klasycystyczny kościół Św. Mikołaja. Z tego okresu pochodzi również typowa architektura cembrowana typu podkarkonoskiego. Historyczne centrum miasta włączono do miejskich stref zabytkowych i ochroną są objęte: kaplica Św. Jana Chrzciciela, miejski ratusz, zamek przy rynku, kościół Św. Mikołaja, kościół na górze Tábor. Muzeum Miejskie znajduje się w cennym z historycznego punktu widzenia Domu Šlechtově Hrubém.

Miasto jest starym ośrodkiem przemysłowym o przeważającej produkcji tekstylnej i maszynowej o znaczeniu ponadlokalnym. Rozwinięta jest też baza rekreacyjna, a miasto jest jednym z miejsc wypadowych na Tábor i Kumburk oraz do całego obszaru Przedgórze Karkonoszy - prowadzi tędy szereg oznakowanych szlaków turystycznych.

Miasto ma wodociąg i kanalizację, nowo wybudowaną oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

MIKULÁŠOVICE

Miasto położone jest w zachodniej części Cypla Szluknowskiego na wysokości 414 m n.p.m., część należy do chronionego obszaru krajobrazowego Labské pískovce.

Osadnictwo w Mikulaszowicach wspierane było z Miśni, gdzie znajdowała się siedziba margrabiego i biskupa. Prawa miejskie otrzymały w 1916 roku.

Miejsca pracy w mieście oferuje zwłaszcza przemysł maszynowy oraz przemysł tekstylny. Produkuje się tu także wyroby z tworzyw sztucznych. Peryferie miasta służą celom rekreacyjnym.

Do znaczących zabytków należy kościół Św. Mikołaja z 1346 roku, w którym znajdują się schody z rzeźbami Św. Jana i Immaculata J. Wahnera oraz dwie kaplice pochodzące z XVIII wieku. Jest tu również szereg zabytków architektury ludowej.

Miasto utrzymuje od 1990 roku kontakty z niemieckimi miastami Hinterhermsdorf i Sebnitz. Otworzone zostały dwa transgraniczne szlaki turystyczne dla pieszych i rowerzystów: Mikulaszowice – Hinterhermsdorf i Mikulaszowice/Tanecznice – Sebnitz.

Do wodociągu, kanalizacji i oczyszczalni ścieków podłączone są tylko niektóre części miasta; miasto nie dysponuje siecią gazową.

MIMOŇ położony jest w paśmie podgórskim nad rzeką Ploučnica na wysokości 280 m n.p.m.

Brak jest dokładnych informacji o założeniu miasta. Pierwsze wzmianki pochodzą z XIV wieku, gdy powstała tu osada na szlaku z Żytawszczyzny do Czech. Mimoň ma prawa miejskie od 1371 roku.

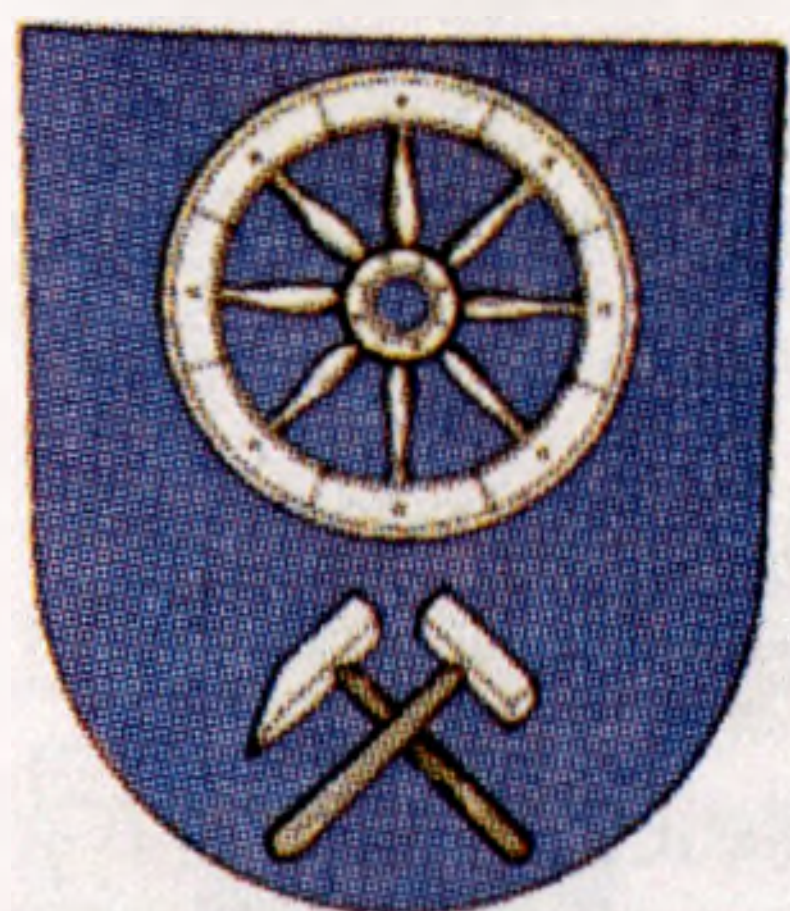
Na rozwój miasta w ostatnim czterdziestoleciu negatywnie wpływała bliskość wojskowych terenów szkoleniowych Ralsko, które służyły czeskiej armii, zaś od 1968 roku przez 20 lat wojskom radzieckim. Istniał tu zakaz budowy, co hamowało budownictwo mieszkaniowe i inne inwestycje związane z rozwojem miasta.

Prawie wszystkie budowle historyczne miasta zostały zburzone: zamek (w 1980 roku), pierwotnie stał na mimońskim rynku i pochodził z 1570 roku, ratusz (w 1986 roku) pochodził z 1655 roku. Najbardziej znaczącym zabytkiem miasta jest Kaplica Grobu Bożego pochodząca z lat 1665-67, kościół Św. Piotra i Pawła, Słup Mariański pochodzący z 1782 roku znajdujący się na środku rynku, budynek byłego szpitala oraz znajdująca się przed bramą kompleksu Bożego Grobu odnowiona rzeźba Św. Jana Nepomucena, pochodząca z 1782 roku.

W mieście dominuje przemysł tekstylny i drzewny. Mało jest obiektów wykorzystywanych do celów rekreacyjnych.

Mimoň współpracuje z niemieckim miastem Oelstnitz.

Miasto posiada wodociąg, a z kanalizacji korzysta tylko część mieszkańców.

NOVÉ MĚSTO POD SMRKEM jest to jedno z trzech miast Cypla Frydlanckiego i centrum osadnictwa w jego wschodniej części. Położone jest na wysokości 465 m n.p.m. na Wyżynie Frydlanckiej u podnóża północnych zboczy Gór Izerskich. Przez Nové Město przechodzi granica Chronionego Obszaru Krajobrazowego Góry Izerskie.

Miasto ma regularną parcelację („szachownica”), charakterystyczną dla średniowiecznych miast górniczych. Było założone jako miasto górnicze w 1584 roku; prawa miejskie, prawo górnicze, prawo orzekania kary śmierci oraz inne

przywileje łącznie z herbem uzyskało w 1592 roku. W okolicy Měděnce i Góry Rapickiej do dnia dzisiejszego znajdują się liczne sztolnie, które świadczą o dawnej działalności górniczej. Z nowomiejskiej cyny produkowano większość naczyń cynowych dla arystokracji frydlańskiej. Po wyczerpaniu się złóż cyny, w XIX wieku nastąpił rozwój przemysłu tekstylnego, drzewnego i ceramicznego.

Miasto jest ubogie w zabytki architektoniczne, ale podkreślić należy wartość urbanistycznej struktury miasta wybudowanego w krótkim okresie czasu.

Miasto można scharakteryzować jako przemysłowo-rolnicze. Produkuje się tu tekstylia, wyroby z metalu, piece, sprężarki, komponenty z masy plastycznej dla oczyszczalni ścieków, elektryczne części do samochodów.

Nové Město jest miejscem wypadowym na Smrk, największe wzniesienie Gór Izerskich (piesze przejście do Polski). W pobliżu Straconego Potoku jest źródło żelazowo-węglowej wody mineralnej. Miejscowość jest komunikacyjnie łatwo dostępna dzięki drodze prowadzącej z Frydlantu w kierunku granicy z Polską, ponadto dzięki sieci dróg łączących ją z pobliskimi gminami i linii kolejowej prowadzącej z Frydlantu przez Nové Město do Jindřichovic pod Smrkem.

Nové Město ma od 1993 roku kontakty partnerskie z około 30 miastami (głównie niemieckimi) zrzeszonymi w Towarzystwie Nowych Miast Europy. Od 1998 roku współpracuje z polskimi miastami Świeradów Zdrój, Mirsk i Leśna.

Miasto ma sieć gazową, natomiast sieć wodociągowa i kanalizacyjna są przestarzałe. Przygotowywana jest rekonstrukcja istniejącej oczyszczalni ścieków i części kanalizacji ze środków programu Phare w 2000 roku.

NOVÝ BOR Pierwsza pisemna wzmianka o miejscowości Nový Bor pochodzi z 1720 roku, w 1757 roku mała osada w środku wrzosowisk otrzymała prawa miejskie. Losy miasta zawsze związane były ze szkłem, z jego produkcją i handlem. Od końca XVII wieku było kolebką czeskiego szkła lustrzanego i optycznego, od XIX wieku słynie z Lazurów Eggermanna (szkło rubinowe, z masy perłowej, lithyalinowe i in.) oraz z eksportu czeskiego kryształu.

Nowy Bór liczy ponad 12,5 tys. mieszkańców, położony jest na wysokości 365 m n.p.m. pomiędzy Chronionym Obszarem Krajobrazowym Gór Łużyckich, Średniogórzem Czeskim i Środkowoczeską Płytą Kredową. Nazywany jest bramą Gór Łużyckich, miastem szkła oraz miastem zieleni i ogrodów. Dzięki korzystnym warunkom turystycznym wybudowano tutaj sieć ścieżek rowerowych oraz wytyczono wykorzystywane w sezonie zimowym narciarskie trasy biegowe i zjazdowe. Atrakcyjne są okoliczne zabytki przyrody, jak na przykład zamek skalny w Sloupie, unikatowa Pańska Skala na Páchni (Varhany), rezerwat przyrody na górze Klíč ze skalnym miastem.

Historyczna część centrum jest miejską strefą zabytkową. Do znaczących zabytków należą kościół Wniebowzięcia Panny Marii z organami w stylu rokoka z końca XVIII wieku, barokowa budowla urzędu miejskiego, secesyjny budynek poczty pochodzący z 1904 roku, zachowane miejskie domy z pierwszej połowy XIX wieku oraz kaplica na wzór jaskini w Lourd wykuta w skale w Swojkowie.

W strukturze produkcji przemysłowej przeważa tradycyjny przemysł szklarski. Produkuje się tu także instrumenty muzyczne i odlewy z aluminium.

Nový Bor współpracuje z wieloma miastami: od 1992 roku z niemieckim Frauenau i francuskim Aniche, od 1993 roku ze szwedzkim Nybro, od 1994 roku z holenderskim Leerdem, od 1996 roku z francuskim Palau der Vidre i od 1998 roku z niemieckim Weißwasser.

Miasto ma wodociąg i kanalizację z oczyszczalnią ścieków i sieć gazową.

RASPENAVA w źródłach historycznych odnotowywana jest już w 1343 roku. Pierwsi osadnicy przywędrowali tu z Łużycy, a miejscowość położona była tylko na lewym brzegu rzeki Smědě. W 1962 nastąpiło połączenie z dwoma sąsiadującymi gminami Luhem, Lužce i osadą Peklo, w wyniku którego powstało miasto Raspenava.

Już w 1512 roku wybudowano tu hutę żelaza, gdzie zajmowano się obróbką lokalnej i przywożonej rudy. Znaczenie miały też wapienniki na wzgórzu Vápenném vrchu, które jest charakterystyczną formą geologiczną tego regionu. Obecnie produkuje się tu plastikowe okna i drzwi, okleiny, wyroby elektrotechniczne i materiały biurowe.

Oznakowane szlaki turystyczne prowadzą z Raspenawy w Góry Izerskie i okolice, tereny są dogodne dla turystyki pieszej i rowerowej, a w zimie dla narciarstwa biegowego.

Do znaczących zabytków kultury należy secesyjny kościół Nanebevzetí Panny Marie, który został wybudowany w miejscu wczesnogotyckiego kościoła w 1906 roku oraz brama byłej plebanii barokowej z rzeźbą św. J. Nepomucena.

Raspenava współpracuje od 1998 roku z polskim miastem Gryfów Śląski od 1999 roku z niemieckim miastem Bischofswerda.

Przeważająca część miasta ma sieć gazową i wodociągową. Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków mają ograniczony zasięg.

ROKYTNICE NAD JIZEROU Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z 1547 roku i związana jest z założeniem huty szkła. Miejscowość otrzymała prawa miejskie w 1961 roku.

Geograficznie miasto jest położone na granicy pomiędzy podgórskim i górskim terenem zachodnich Karkonoszy; jest miesz-

kaniowym, produkcyjnym i rekreacyjnym zapleczem dla regionu Harrachov. Warunki przyrodnicze przesądzają o górskim charakterze regionu. Obszar leży częściowo na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego, znajdują się tu obszary chronione o niewielkich powierzchniach: Labská louka i źródła Łaby.

Początkowo mieszkańcy osady utrzymywali się z produkcji szkła, w późniejszym okresie z pasterstwa; obecnie miasto pełni funkcje przemysłowo-turystyczne. Dominuje przemysł tekstylny, elektroniczny i drzewny. Rolnictwo ukierunkowane jest na produkcję zwierzęcą.

Największym wzniesieniem regionu jest Łysa Góra, która jest znanym miejscem widokowym i gdzie skoncentrowanych jest wiele tras turystycznych. Obecne szlaki turystyczne to pierwotne przesieki wykonane przez pasterzy, którymi pędzono zwierzęta. Stoki są zagospodarowane systemem narciarskich tras zjazdowych, które łączą się z ośrodkami sportowymi w Harrachovie i Szpindlerowym Młynie.

Do głównych zabytków kultury należy późnobarokowy kościół Św. Michaela pochodzący z 1752 roku i obiekty ludowej architektury typu karkonoskiego.

Miasto ma wodociąg, sieć gazową i kanalizacyjną, która jest podłączona do oczyszczalni ścieków.

ROVENSKO POD TROSKAMI

Pierwsza wzmianka pochodzi z 1374 roku, a w 1408 roku Rovensko uzyskało status miasta. Do końca XV wieku w okolicy wydobywano rudę żelaza, w późniejszym okresie mieszkańcy zajmowali się szlifowaniem kamieni półszlachetnych występujących w okolicy. Legenda głosi, że przebywający tu Karol IV, bolejąc nad ubóstwem miejscowej ludności, sprowadził szlifierzy kamieni z Włoch, w celu nauczania jej obróbki chalcedonów, agatów i turkusów. Kamienie te posłużyły do wyłożenia ścian kaplicy Św. Katarzyny i Św. Krzyża na zamku Karlsztejn.

Rovensko pod Troskami położone jest u stóp ruin zamku Trosky, znajdujących się na skale wulkanicznej nad potokiem Weselka. Rovensko i jego okolice zachęcają do wycieczek do Czeskiego Raju – wypoczynku i turystyki pieszej.

Godnym uwagi zabytkiem jest gotycki kościół Św. Wacława pochodzący z XIV wieku, obok którego stoi starodawna drewniana dzwonnica pochodząca z 1630 roku z tzw. dzwonami rebelianckimi, które wydzwaniają prostą melodię o Janie Husie. Warte obejrzenia są również barokowe rzeźby ludowego rzeźbiarza – kamieniarza J. Zemana, oraz dzieło rzeźbiarskie J. Drahoniowskiego „Rozmowa” – zespół rzeźb przedstawiających starszuchów.

W mieście produkuje się sprzężarki, biżuterię i szlifuje szkła okularowe.

Miasto ma sieć gazową, wodociąg, jest częściowo skanalizowane; ścieki są podczyszczane.

RUMBURK Osada powstała najprawdopodobniej w XII wieku na szlaku handlowym z Miśni do Żytawy. Pierwsze pisemne wzmianki pochodzą z 1298 roku, prawa miejskie Rumburk uzyskał w 1390 roku. Po 1742 roku nastąpiło intensywne zakładanie manufaktur płócienniczych. Pod koniec I wojny światowej w Rumburku miała miejsce największa rewolta przeciwko wojnie, która wywołała powrót austriackich żołnierzy z frontu rosyjskiego jesienią 1918 roku do tzw. Buntu Rumburskiego.

Rumburk położony jest w dolinie rzeki Mandawy w centrum osadnictwa Cypla Szluknowskiego. Krzyżują się tu szlaki kolejowe oraz znajduje przejście graniczne z Niemcami. Klimat jest umiarkowanie ciepły, wilgotny.

Miasto jest ośrodkiem przemysłowym reprezentowanym przez: przemysł metalowy, drzewny i spożywczy.

Najbardziej znaczącym zabytkiem jest kompleks byłego klasztoru Kapucynów z barokowymi zabudowaniami z lat 1683-1690 włącznie z kościołem Św. Wawrzyńca i z krużgankami na dziedzińcu klasztoru. Najbardziej cenną budowlą w kompleksie jest tzw. Święta Chata (Svatá chýše) – najbardziej na północ położona kaplica loretańska w Europie, kopia włoskiego oryginału. Kolejne godne uwagi zabytki to renesansowy zamek, kościół Św. Bartłomieja, kaplica Św. Jana Chrzciciela na górze Strážný vrch, kaplica Św. Jana Nepomucena, dżumowy słup Najświętszej Trójcy. Zespół tzw. domów tkaczy został uznany Wiejskim Rezerwatem Zabytków. Na terenie miasta znajdują się również inne obiekty charakterystyczne dla ludowej architektury (tzw. domy z podmurówkami).

Zagraniczne miasta partnerskie współpracujące z Rumburkiem to od 1990 roku Neugersdorf, Seifhennersdorf, Ebersbach i od 1993 roku Sulzbach – Rosenberg.

Miasto ma wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków, sieć gazową i obecnie przygotowywana jest gazyfikacja peryferyjnych dzielnic miasta.

RYCHNOV U JABLONCE NAD NISOU

Osada Rychnov została założona prawdopodobnie już w XIII wieku na szlaku handlowym łączącym Saksonię z Czechami jednak pierwsze pisemne wzmianki pochodzą dopiero z 1361 roku. Wydany pod koniec 1911 roku dekret cesarski nadał Rychnovowi prawa miejskie. Aż do drugiej połowy XVIII wieku Rychnov był w przeważającej części gminą rolniczą, której mieszkańcy zajmowali się również przędzeniem lnu i tkaniem materiałów. Jedną z pierwszych prób działalności przemysłowej była manufakturowa produkcja pudełek z papieru utwardzanego, której towarzyszyło powstanie

tw. rychnowskiej szkoły malarskiej. Po I wojnie światowej działalność tę zakończono. Już od wieku XVIII rozwijała się produkcja szklanej biżuterii.

Obecnie w Rychnovie produkuje się okna drewniane, wyroby z korka i ozdoby bożonarodzeniowe.

Miasto, które liczy obecnie prawie 2 tys. mieszkańców, znajduje się w dolinie między Górami Izerskimi i Grzbietem Jesztiedskim nieopodal rzeki Mohelki. Bardzo ładna okolica jest atrakcyjna dla zwiedzających - w sezonie letnim dla turystyki pieszej i rowerowej, w sezonie zimowym dla narciarstwa. Często odwiedzane są tereny Gór Izerskich, Małej Skały i Czeskiego Raju.

Najbardziej znaczącym i jednym z najstarszych zabytków kultury Rychnova jest barokowy kościół Św. Wacława, który wybudowano w latach 1704-1712. Najstarszą częścią budowli jest dzwon „Karl“, który zachował się jako jedyny z pięciu pierwotnych dzwonów – odlany był w 1648 roku w celu ogłoszenia ważnych wydarzeń historycznych w życiu miasta. Najstarszym zabytkiem miasta jest słup dżumowy Św. Prokopa wybudowany w 1702 roku w miejscu, gdzie zmarły trzy ostatnie ofiary epidemii dżumy. Na uwagę zasługują też miejsca poświęcone pamięci ofiar wojen tego stulecia. Techniczną ciekawostką jest wiadukt kolejowy pochodzący z 1857 roku.

Partnerskim miastem zagranicznym jest od roku 1994 włoskie miasto Vignola. Miasto ma wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

SEMILY Pierwsze informacje o miejscowości pochodzą z XIV wieku, a data uzyskania praw miejskich nie jest dokładnie znana z powodu pożaru archiwum. Miasto było ośrodkiem tkactwa. Obecnie jest miastem powiatowym i ośrodkiem przemysłowym.

Miasto jest położone na Wyżynie Podkarkonoskiej, w zwartej kotlinie u zbiegu rzek Izery i Olesznicy na styku trzech masywów górskich: Grzbietu Jesztiedsko-Kozakowkiego oraz wyżyn Łomnickiej i Bozkowskiej. Klimat jest umiarkowanie ciepły, wilgotny, występują inwersje temperatury.

Potencjał produkcyjny stanowią zakłady przemysłu tekstylnego i maszynowego. Produkuje się tu także zabawki i artykuły kuchenne.

Do głównych zabytków należą: Mariánský sloup na rynku, kościół Św. Jana Chrzciciela, dom rodzinny I. Olbrachta, w którym znajduje się muzeum i Galeria Poizerska, rzeźba Ladisława Riegera oraz Kapliczka Sejhorska w Bitouchowie. Cmentarny kościół pochodzi z 1723 roku, zaś ratusz z 1874 roku.

Miasto położone jest na terenie podgórskim, co sprzyja turystyce i rekreacji. Na wzgórzu Varta został wybudowany stok narciarski ze sztucznie naśnieżaną nawierzchnią i wyciągiem, w pobliżu rzeki Izery znajdują się pola golfowe.

Semily współpracuje od 1994 roku z holenderskim miastem Driebergen-Rijsenburg i od 1995 roku z niemieckim Schauenburg.

Miasto posiada sieć gazową i kanalizacyjną, która obejmuje 80% obszaru miasta, wodociąg i oczyszczalnię ścieków.

ŠLUKNOV Pierwsze pisemne wzmianki o osadzie Šluknov pochodzą z 1281 roku, która prawa miejskie uzyskała w 1359 roku. Miasto wyrosło jako zwarta całość wokół historycznego centrum z prostokątnym rynkiem, kościołem i kompleksem zamkowym. W XVIII wieku nastąpił tu rozwój manufaktur tekstylnych, zwłaszcza płócienniczych, później na ich bazie rozwinął się przemysł, którego rozwój jednak zahamowany został w wyniku katastrofalnego w skutkach pożaru w 1838 roku.

Šluknov położony jest w dorzeczu rzeki Sprewy w bogato ukształtowanej kotlinie Potoku Rożańskiego, na północnych obrzeżach Cypla Szluknowskiego przy granicy z RFN. Jest najbardziej na północ położonym miastem Republiki Czeskiej. Miejscowość położona jest na wysokości 347 m n.p.m.

Šluknov jest miastem przemysłowym, zaś okoliczne tereny mają charakter rolniczy. Miasto jest otoczone zalesionymi wzniesieniami Wyżyny Szluknowskiej. Na rozwój miasta wpłynęła korzystnie działalność górnicza, przede wszystkim wydobycie miedzi i srebra, a w późniejszym okresie produkcja tekstylna. Obecnie produkuje się tu przędzę i nici tkackie, wyroby polistyrenowe i maszyny dla przemysłu spożywczego.

Na rozwój miasta wpłynęła korzystnie działalność górnicza, przede wszystkim wydobycie miedzi i srebra, a w późniejszym okresie produkcja tekstylna. Obecnie produkuje się tu przędzę i nici tkackie, wyroby polistyrenowe i maszyny dla przemysłu spożywczego.

Do zabytków kultury należy zamek renesansowy (po pożarze w 1986 roku w rekonstrukcji) oraz kościół barokowy Św. Wacława z wieżą z 1722 roku. Na rynku stoją barokowe rzeźby Najświętszej Trójcy i fontanna w stylu empire wyciosana w jednej bryle kamienia, pochodząca z 1798 roku. W mieście jest szereg domów mieszkalnych ze szczytami zdobionymi łupkiem.

Współpracującym miastem partnerskim jest niemieckie miasto Sohland. W 1995 roku utworzone zostało piesze przejście pomiędzy miastem Sohland i miejską dzielnicą Rožany.

Miasto ma wodociąg oraz kanalizację z oczyszczalnią ścieków i w 1999 roku zostanie w 70% wyposażone w sieć gazową.

SMRŽOVKA Nazwa Smržovka wywodzi się od grzyba smardza. Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z 1568 roku. Pierwotnie Smržovka była ośrodkiem przemysłu lnianego i bawełnianego, ale już w XVI wieku zaczęła rozwijać się produkcja szklarska. Jedną z najbardziej znanych była Huta Zenknera pochodząca z końca XVII wieku. Kolejni właściciele,

np. Riedlowie, rozwijali w przemyśle szklarskim nowe technologie i zastąpili ze swoich wyrobów takich jak np. sztuczne perły, szklane guziki i bransoletki, tzw. bengle. Status miasta Smržovka uzyskała w 1905 roku.

Obecnie Smržovka liczy ponad 3,4 tys. mieszkańców. Miasto położone jest u południowych zboczy Gór Izerskich i rozciąga się w dorzeczu Potoku Smržowskiego na długości kilku kilometrów. Klimat jest surowy, typowy podgórski. Część miasta znajduje się w Chronionym Obszarze Krajobrazowym Gór Izerskich.

Smržovka oferuje zwiedzającym dobrze oznakowane ścieżki turystyczne i rowerowe biegnące w różnych kierunkach, stwarzające możliwość dotarcia do szeregu okolicznych wież widokowych takich jak Czarna Studnica, Smržovka, Bramberk i Szpiczak. Miasto uchodzi także za ośrodek sportów zimowych - bezpośrednio z miasta można dostać się na narciarską magistralę Gór Izerskich. W okolicy znajduje się wiele wyciągów narciarskich i oświetlona trasa zjazdowa. Smržovka zasłynęła również jako miasto sportu saneczkowego - pierwszy tor saneczkowy został zbudowany już w roku 1912, a obecny tor służący do zawodów pochodzi z lat 1972-1975.

Chlubą miasta jest późnobarokowy kościół Św. Michała Anioła, który został odbudowany. Jego cenne wnętrza zostało uszkodzone w wyniku pożaru w 1967 roku. Przeszłość miasta przypominają również obiekty secesyjne znajdujące się na Małym Rynku. Techniczną ciekawostką jest wiadukt kolejowy z kamienia pochodzący z końca XIX wieku, po którym biegnie linia kolejowa z Jablonca nad Nisou do Tanvaldu.

Produkcja przemysłowa obejmuje przede wszystkim przemysł tekstylny i szklarski.

Miastami partnerskimi są niemiecki Weidenberg od 1992 roku, norweski Molde od 1994 roku, francuski Plouhinec od 1995 roku, polskie miasta Szklarska Poręba, Karpacz, Piechowice, Świeradów Zdrój od 1997 roku oraz niemieckie miasto Grünewalde od 1998 roku.

Miasto posiada wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

STRÁŽ POD RALSKEM Miasteczko powstało na podgrodziu zamku Wartenberg, który został wybudowany w połowie XIII wieku przez Markvarta z Brzezna. Pierwsza historyczna wzmianka pochodzi z 1283 roku. Cesarz Rudolf II przyznał Straży pieczęć miejską z herbem kwiatu, który na przestrzeni wieków zmieniono na słonecznik. Status miasta przywrócono Straży pod Ralskiem z dniem 1 stycznia 1977 roku.

Miasto położone jest na Wyżynie Ralskiej przy Stawie Horeckim nad rzeką Ploučnicą w powiecie Czeska Lipa. Teren jest górzysty o klimacie umiarkowanie ciepłym i wilgotnym.

Pierwotnie letnisko, miasto stopniowo przekształcało się w miejscowość przemysłową wyraźnie ukierunkowaną na wydobycie uranu. Obecnie nie prowadzi się już wydobycia i przerobu rud uranowych. Przedsiębiorstwa funkcjonujące w mieście wytwarzają wyroby z mas plastycznych, pokrowce samochodowe, a także dostarczają technologie oczyszczania wód.

Straż ze względu na piękną okolicę z mnóstwem rezerwatów przyrody ma dobre warunki do wypoczynku, sportu i rozrywki.

Do zachowanych zabytków należą renesansowy zamek, kościół renesansowy przebudowany w stylu barokowym, Słup Mariański i plebania.

Miasto ma wodociąg, kanalizację, oczyszczalnię ścieków, sieć centralnego ogrzewania.

TANVALD, początkowo jako osada przemysłu drzewnego, powstał w XVI wieku u zbiegu rzek Kamenice i Desná. Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z połowy XVI wieku. Prawa miejskie Tanvald otrzymał w 1905 roku. Istotny rozwój miejscowości nastąpił po wybudowaniu w 1828 roku przędzalni bawełny, która dziś należy do spółki akcyjnej Seba-T Tanvald. Miasto zawsze było ściśle związane z produkcją tekstylną, maszynową i w późniejszym okresie również elektroniczną. W XIX wieku domowym sposobem szlifowano tu szkło i cięto szklane perły. Od 1847 roku przez miasto prowadzi droga łącząca Liberec z Trutnovem i w tym okresie uruchomiono połączenia kolejowe Żelazný Brod-Tanvald-Liberec; od 1902 roku funkcjonuje kolej góraska Tanvald-Harrachov.

Miasto, które liczy prawie 8 tys. mieszkańców, położone jest przy drodze międzynarodowej wiodącej do zachodniej części Karkonoszy i do granicy z Polską. Leży na wysokości 455 m n.p.m., a wysokość okolicznych zboczy waha się w granicach 545-803 m n.p.m. Surowsze warunki klimatyczne odpowiadają podgórskiemu położeniu miasta. Część Tanwaldu należy do Chronionego Obszaru Krajobrazowego Góry Izerskie. Miasto jest znanym ośrodkiem turystycznym wschodniej części Gór Izerskich, przy czym największym zainteresowaniem cieszy się turystyka piesza, rowerowa i sporty narciarskie, do uprawiania których służy zimowy ośrodek sportowy Špičák.

Spośród zabytków kultury wymienić można budynek ratusza wybudowany w stylu secesyjnym, z dawniejszych czasów zaś kościół Św. Piotra i Pawła (1787-89); pseudogotycki kościół św. Franciszka (1900); z zabytków objętych ochroną rzeźbę Św. Józefa i kaplicę Św. Anny. Znana i atrakcyjna jest wieża widokowa z kamienia na Szpiczaku pochodząca z 1909 roku.

Przedsiębiorstwa funkcjonujące w mieście produkują tekstylia, instalacje gazowe, części do samochodów, maszyny i urządzenia elektrotechniczne.

Tanvald nawiązał partnerskie stosunki z niemieckimi miastami Wittichenau od 1992 roku i Burbach od 1991 roku.

Miasto ma sieć gazową, wodociąg i w przeważającej części sieć kanalizacyjną; oczyszczalnia ścieków jest w trakcie budowy.

TURNOV został założony na skrzyżowaniu szlaków handlowych jako średniowieczne forteczne miasto na skalistym urwisku. Największy rozkwit gospodarczy miał miejsce w okresie renesansu; w okresie baroku nastąpiła urbanizacja krajobrazu, powstał typowy turnowski typ budownictwa ludowego. W tym okresie miasto zmieniło swój charakter i stało się ośrodkiem przemysłowym.

Obecnie Turnov pozostaje nadal największym i najbardziej znaczącym miejskim ośrodkiem w powiecie Semily. Jest ośrodkiem przemysłowym i kulturalnym, a także miejscem wypadowym do Czeskiego Raju, stanowiąc jego centrum turystyczne.

Miasto położone jest nad rzeką Izerą, pomiędzy Wierzchowiną Jiczyńską na południu i podgórzem Grzbietu Jesztiedskiego na północy. Dla klimatu tego regionu charakterystyczne jest długie umiarkowanie suche lato, krótka zima i niewielka pokrywa śniegowa. Znaczna część Turnowszczyzny to Chroniony Obszar Krajobrazowy Czeski Raj, gdzie znajduje się Hruboskalskie Skalne Miasto, Kozakov, Vyskeří. Jest to region rekreacyjny z wieloma stawami oraz ruinami imponującego zamku Trosky i zamku Waldsztejn, zamkiem Hrubý Rohozec, Kost, Humprecht i Skałami Prachowskimi w sąsiedztwie, połączonymi Złotym Szlakiem Czeskiego Raju.

Do podstawowych zabytków należy zamek Hrubý Rohozec, zamek Waldsztejn, kościół Panny Marii, kościół Św. Macieja, kościół Św. Mikołaja, kościół Św. Franciszka, Posiadłość Dlaskův w Dolankach, która jest zespołem architektury ludowej. W Turnovie znajduje się muzeum Czeskiego Raju, z jedyną w swoim rodzaju ekspozycją kamieni szlacheckich.

Przedsiębiorstwa funkcjonujące w mieście wytwarzają m.in. biżuterię, szkło optyczne i maszyny dla przemysłu szklarskiego.

Zagranicznymi miastami partnerskimi są od 1992 roku holenderski Reeuwijk i od 1999 roku polski Jawor.

Miasto ma wodociąg i kanalizację, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową.

VARNSDORF Osada powstała przed rokiem 1233. Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z 1357 roku. W 1849 roku doszło do połączenia wszystkich osad i twierdzy w jedną całość – wówczas Varnsdorf jako największa wioska ówczesnej Austrii liczyła prawdopodobnie 13 tysięcy mieszkańców. Prawa miejskie zostały nadane w 1868 roku.

Miasto leży w dorzeczu rzeki Mumlawa i otoczone jest z czeskiej strony Górami Łużyckimi, a ze strony niemieckiej Kotliną Żytawską. Położone jest na wysokości 332 m n.p.m. Klimat jest umiarkowanie ciepły.

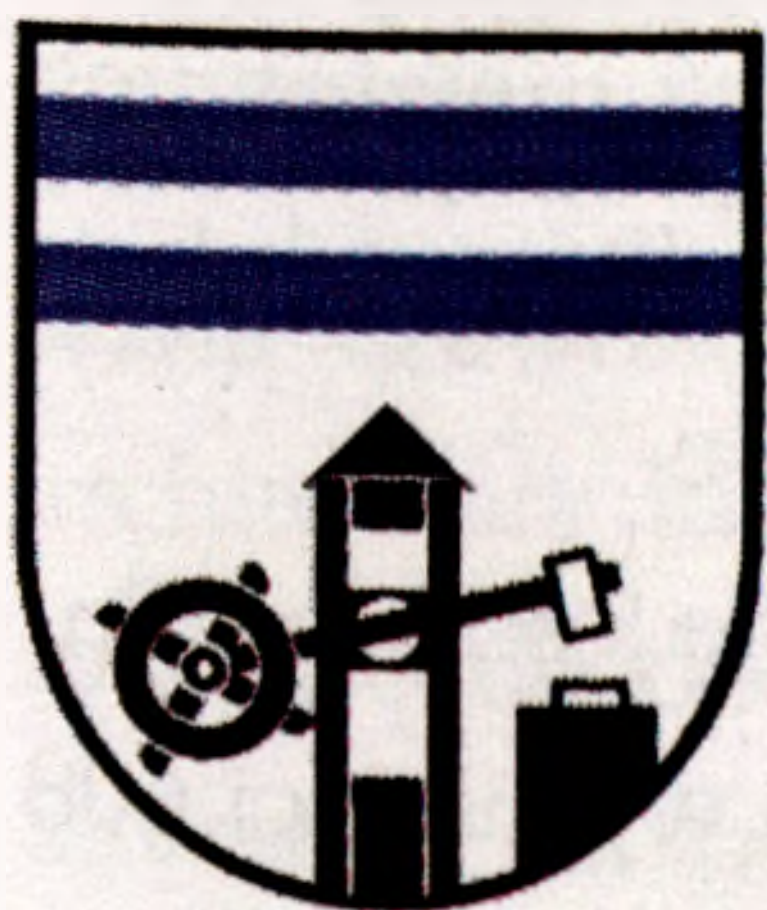
Varnsdorf należy do centrów gospodarczych czeskiej części Euroregionu Nysa. Miasto znane jest w kraju i za granicą, zwłaszcza z wyrobów tekstylnych i produkcji maszyn. Wytwarza się tu także akcesoria elektryczne.

Do znaczących zabytków architektonicznych zalicza się barokowy kościół Św. Piotra i Pawła z wieżą z 1832 roku, neogotycki kościół Św. Karola Boromejskiego z nieukończoną wieżą (1902-1912), neoromański kościół pochodzący z 1875 roku z dużą alabastrową rzeźbą Chrystusa, ewangelicki neogotycki kościół z cegieł glazurowanych, zwany Czerwonym Kościołem pochodzący z 1905 roku; pseudoromański kościół z 1872 roku, słup „Najświętszej Trójcy”. W mieście zachował się szereg parterowych domów stanowiących przykład architektury ludowej na tym obszarze.

Położenie miasta, okoliczna przyroda oraz ciekawe zabytki kultury są atrakcją dla turystów krajowych i zagranicznych. Między Varnsdorf i Seifhennersdorf znajduje się przejście graniczne między Czechami i Niemcami; okazjonalnie otwierane jest również przejście turystyczne do Grossschönau.

Varnsdorf współpracuje z następującymi niemieckimi miastami: Sohland, Ebersbach, Seifhennersdorf, Großschönau i Waltersdorf.

Miasto ma sieć gazową, wodociąg i nowo wybudowaną oczyszczalnię ścieków.

VELKÉ HAMRY Miejscowość Velké Hamry powstała w 1914 roku poprzez połączenie osad Górny i Dolny Hamr, które znane są od 1790 roku. Nazwa miejscowości nawiązuje do starej tradycji obróbki metalu. Nie zachowały się żadne pisemne dokumenty, ale przypuszcza się, że działalność taką prowadzono tu już w XIII–XIV wieku. W póź-

niejszym okresie typowym zajęciem mieszkańców było mielenie zboża dla wielu okolicznych miejscowości. W 1845 roku rozpoczęto produkcję w fabryce tek-

stylnej w Svarovie. Kolejna fabryka tekstylna (przędzalnia) zaczęła funkcjonować w 1908 roku i przemysł tekstylny stał się typową gałęzią przemysłową miasta i podstawą jego późniejszego rozwoju. Status miasta Velké Hamry uzyskały w 1968 roku.

Miasto, które obecnie liczy ponad 2,7 tys. mieszkańców, położone jest między Górami Izerskimi, Wyżyną Żeleznobrodzką i Podgórzem Karkonoskim. Najwyżej położonym miejscem jest wzniesienie Pustina - 831 m n.p.m.. Okoliczna przyroda stwarza dogodne warunki dla rekreacji oraz letniej i zimowej turystyki. Łatwo dostępne są okoliczne wieże widokowe, tereny Gór Izerskich, a także region zachodnich Karkonoszy. Rzeką Kamenice wykorzystywana jest do uprawiania wodnych dyscyplin sportowych.

Do podstawowych zabytków architektonicznych miasta należą: pseudogotycki kościół Św. Wacława pochodzący z lat 1915-1925, barokowa kapliczka Św. Wacława z roku 1790, kaplica Św. Anny z 1894 roku. Przy głównej drodze znajduje się pomnik Strajku Swarowskiego (strajk robotników tekstylnych w 1870 roku), ciekawy jest też most z kamienia przez rzekę Kamenicę.

Przemysł w Wielkich Hamrach reprezentują przede wszystkim przedsiębiorstwa tekstylne.

Na infrastrukturę techniczną miasta składa się sieć wodociągowa, kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków.

VELKÝ ŠENOV Pierwsza wzmianka pochodzi z 1346 roku. Domowa obróbka lnu (przędzenie, tkanie, bielenie), którą zajmowano się na początku XVIII wieku poprzedziła późniejszą tekstylną produkcję manufakturową i przemysłową. W 1830 roku w Szenowie założona została najstarsza fabryka wstęg. W XIX wieku rozwinęła się produkcja przedmiotów ze stali oraz produkcja guzików, oprócz metalowych także z orzechów palmy południowoamerykańskiej, od 1884 roku produkcja blachy niklowanej. W 1907 roku Szenow uzyskał prawa miejskie.

Velký Šenov, małe miasto liczące 1,9 tys. mieszkańców, położone jest w środku Wyżyny Szluknowskiej z największym wzniesieniem Hrazeny o wysokości 608 m n.p.m. Od wschodu region ten graniczy z Górami Łużyckimi, na południu z rejonem Piaskowców Łabskich. Obszar ten był w przeszłości punktem styku trzech kultur: Czech, Saksonii i Łużyc.

Działalność produkcyjna w mieście obejmuje wytwarzanie wstęg i sznurów wadeł, produkcję konserw drobiowych oraz maszyn dla przemysłu tekstylnego. Jest tu też huta żelaza.

Do podstawowych zabytków kultury należy renesansowy kościół Św. Bartłomieja z poligonalną wieżą frontową pochodzący prawdopodobnie z XVI wieku, przebudowany w połowie XVIII wieku na styl barokowy, rzeźba Św. Jana Nepomucena z 1728 roku, rzeźba z brązu „Raněný” pochodząca z 1929 roku, poświęcona poległym w I wojnie światowej.

Šenov współpracuje z niemieckim miastem Großschönau od 1991 roku.

Miasto ma wodociąg, kanalizację z oczyszczalnią ścieków, sieć gazową, kąpielisko leśne.

VYSOKÉ NAD JIZEROU Początki osady związane są z wydobywaniem rudy, złota i drewna oraz rozwojem przemysłu szklarskiego. Pierwsza pisemna wzmianka o osadzie pochodzi z 1352 roku. Miasto zostało założone około 1354 roku, a herb miejski pochodzi z końca XVI w. Do 1848 roku miasto należało do posiadłości semilskiej. W tym

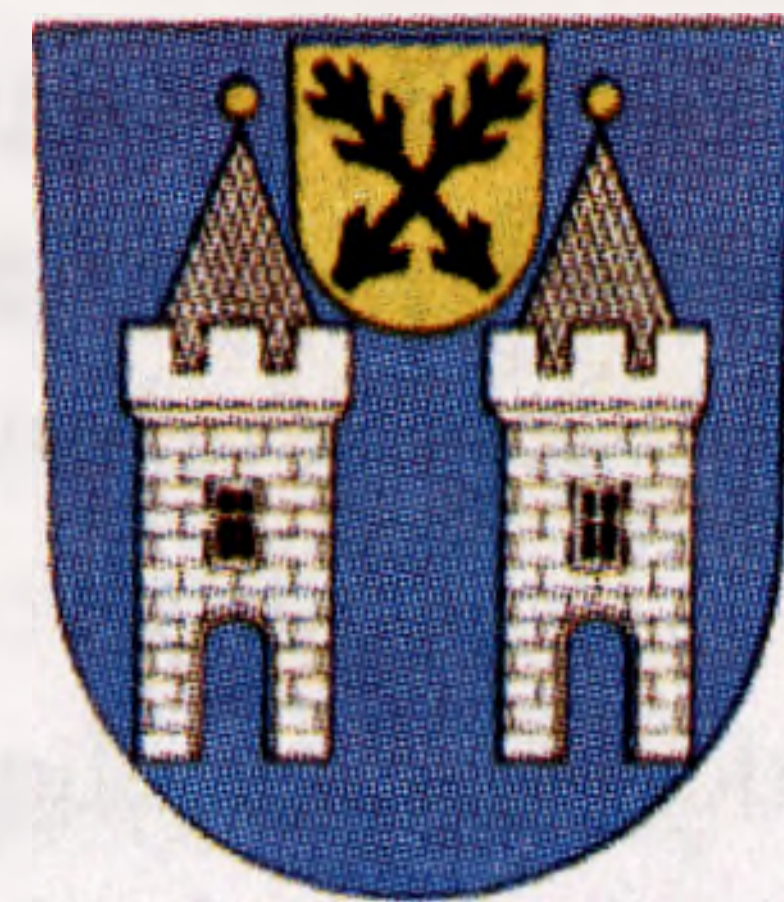
czasie uległo poważnemu zniszczeniu przez duży pożar. Spłonęły wówczas 142 domy, 63 stodoły, drewniany ratusz i roztopiły się dzwony pochodzące z 1586 i 1673 roku.

Vysoké nad Jizerou zlokalizowane jest na Wierzchowinie Żeleznobrodskiej i zajmuje północnozachodnią część powiatu Semily. Położone jest na wzniesieniach nad głębokimi dolinami na wysokości 692 m n.p.m. Wykorzystując swoje położenie, miasto stało się atrakcyjnym podgórskim ośrodkiem sportów zimowych i ruchu turystycznego. Miasto pełni ponadlokalne funkcje w zakresie usług, szkolnictwa i służby zdrowia. Znana jest specjalizacja miejscowego szpitala w zakresie chirurgii plastycznej.

Do głównych zabytków kultury należą: kościół św. Katarzyny pochodzący z lat 1725-1743, w którym znajduje się najstarszy zabytek miasta - polichromowana drewniana rzeźba Madonny z pierwszej połowy XIV wieku, obiekty architektury ludowej podkarkonoskiego typu, murowane gospodarstwa i klasycystyczne domy. Znajduje się tutaj Muzeum Krajoznawcze, którego najciekawszym eksponatem jest Betlejem J. Metelki. Miasto ma tradycje teatralne. W 1786 roku założono tu pierwszy teatr amatorski w Czechach.

Miasto ma sieć wodociągową i jest częściowo zgazyfikowane. Ma też rozwiniętą sieć kanalizacji.

ZÁKUPY Miasto zostało założone prawdopodobnie pod koniec XIII wieku. Najpierw powstała twierdza, przebudowana następnie na zamek renesansowy, a w XVII wieku na pałac w stylu wczesnego baroku ze wspaniałymi rzeźbami w parku; w tym wieku założono również klasztor kapucynów. Zákupy otrzymały prawa miejskie w 1541 roku.

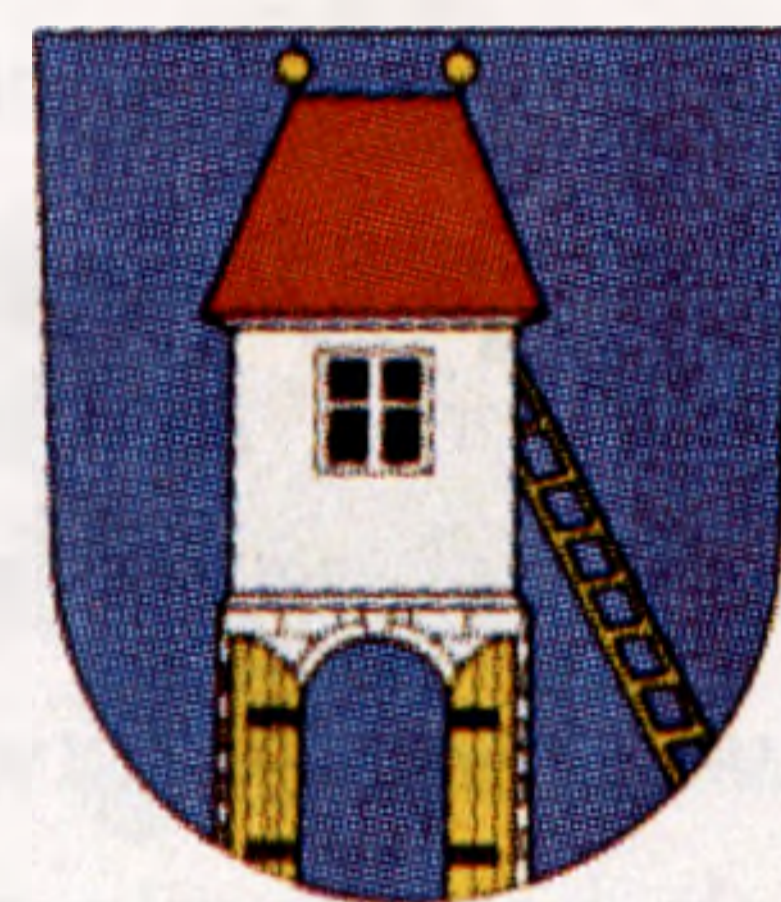
Położone są na falistym terenie w środkowej części powiatu Czeska Lipa, nad rzeką Switawką. Zákupy należą do regionu o klimacie umiarkowanie ciepłym.

Miasto jest ośrodkiem usług rolniczych o znaczeniu ponadlokalnym, spełnia również funkcję małego ośrodka przemysłowego. Zákupy należą do miast, których mieszkańcy w dużej części dojeżdżają do pracy w innych ośrodkach; intensywna produkcja rolna w znacznym stopniu ogranicza możliwości rozbudowy miasta. Rozwój ogranicza także rzeka Switawka, która spełnia rolę korytarza biologicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Do najbardziej znaczących zabytków należy: zamek Zákupy z kompleksem folwarcznym, będący jednym z największych obiektów w stylu barokowym w Czechach, a ponadto klasztor kapucynów i kościół Św. Fabiana i Sebastiana.

Miasto ma wodociąg i kanalizację oraz dwie oczyszczalnie ścieków, a także sieć gazową.

ŽANDOV położony jest na prawym brzegu rzeki Plouczniczy na wysokości 263 m n.p.m. Najbliższa okolica należy do Średniogórza Czeskiego. Najwyższym wzniesieniem jest Kamenná Hůra o wysokości 519 m n.p.m.

Pierwsza wzmianka o osadzie pochodzi z połowy XIII wieku. W XV wieku Žandov zostaje miastem, oprócz innych praw uzyskuje również prawo stosowania własnego herbu. Po wojnach husyckich i łużyckich utracił prawa miejskie i odzyskał je dopiero w 1998 roku.

Do najbardziej znaczących zabytków historycznych miasta należy kościół Św. Bartłomieja pochodzący z XVII wieku.

Potencjał produkcyjny miasta to zakłady przemysłu maszynowego i odlewania żeliwa szarego i ciągliwego.

W mieście jest sieć wodociągowa, oczyszczalnia ścieków; w sieć kanalizacyjną i gazową wyposażone jest trzy czwarte miasta.

ŽELEZNÝ BROD Historia powstania miasta sięga XI-XII wieku, kiedy to przy krajowym szlaku prowadzącym do granic pruskich założono małą osadę. Osada ta nad rzeką Izerą na początku nosiła nazwę Brod, pochodzącą od brodu przez rzekę i dopiero w XIV–XV wieku zyskała określenie Železný od powstających hut żelaza. Rok 1501,

który widnieje w herbie miasta, oznacza przywrócenie praw miejskich przez czeskiego króla Władysława II. Wiek XVII to schyłek hut żelaza i rozwój rzemiosł branży sukienniczej i piernikarskiej, które rozstawione zostały organizowanymi jarmarkami. Rzemiosła zostały w XIX wieku zastąpione przemysłową produkcją tekstylną. Jednakże miasto zasłynęło w świecie produkcją szklarską, która została typową branżą aż do dnia dzisiejszego. W 1920 roku otworzono tutaj pierwszą przemysłową szkołę szklarstwa.

Przemysł wytwarza szeroki asortyment produktów ze szkła, szkło hutnicze, biżuteria, termometry i szklane figurki. Produkuje się tu także tekstylia.

Železný Brod, który liczy ponad 6,6 tys. mieszkańców, leży na obu brzegach rzeki Izery na wysokości 305 m n.p.m. Klimat jest umiarkowany, podgórski, a okoliczny krajobraz barwny i romantyczny. Największą uwagę zwracają formy skalne – Suche Skály i Vranovský hřbet z piękną letnią rezydencją. Warunki przyrodnicze miasta i okolicy sprzyjają turystyce pieszej i rowerowej. Turyści korzystają z oznakowanych szlaków i ścieżek wiodących do dolomitowych Jaskiń Bozkowskich, na Kozakov, Czarną Studnicę lub do Czeskiego Raju. W miesiącach wiosennych atrakcją jest spływ po rzece Izerze do Turnova.

Wśród zabytków kultury w Železnym Brodzie duże znaczenie mają zachowane drewniane zabudowania ludowej architektury w skansenie „Trawniki” oraz zabudowania z kamienia w stylu empire, tzw. „Knopowsko” i „Jechowsko”. Największą i najpiękniejszą budowlą z zespołem rzeźb jest „Bělišťe”, gdzie znajduje się etnograficzna ekspozycja rozwoju regionu. Ważnymi zabytkami są także drewniana dzwonnica pochodząca z 1761 roku z dzwonem z 1497 roku, kościół Św. Jakuba, dwie fontanny z piaskowca z barokową rzeźbą Panny Marii i miejskim herbem.

Od 1999 roku miasto utrzymuje kontakty partnerskie z polską gminą Olszyna.

Miasto ma wodociąg, kanalizację i oczyszczalnię ścieków oraz sieć gazową.

BAD MUSKAU We wrześniu 1452 roku ówczesny właściciel nadał miejscowości Bad Muskau prawa miejskie. Rzemieślnicy, kupcy i wytwórcy osiedlali się tutaj już w XIII wieku.

Bad Muskau to miasto uzdrowiskowe i graniczne. Jest położone nad Nysą Łużycką w północno-wschodniej części Saksonii, sąsiaduje z Polską i krajem związkowym Brandenburgią.

Miasto otoczone jest częściowo łańcuchami górskimi o zboczach stromo opadających lub ukształtowanych tarasowo. Położoną w dolinie i osłoniętą pasmem zalesionych wzgórz miejscowość cechuje łagodny klimat i walory uzdrowiskowe. Oddalone o 8 km złoża borowinowe wykorzystywane są do kąpieli i zabiegów borowinowych. Na obszarze 600 hektarów w 1815 roku rozpoczęto tworzenie parku krajobrazowego według wzorów angielskich. W środku parku w 1832 roku oddano do użytku basen borowinowy, którego lecznicze działanie przynosi ulgę chorym na reumatyzm oraz schorzenia zwyrodnieniowe kręgosłupa i stawów. Innym środkiem leczniczym, dostępnym w Bad Muskau, są źródła wód żelazowo-siarkowych. W 1961 roku miasto uzyskało status uzdrowiska.

Bad Muskau liczy cztery tysiące mieszkańców, należy do powiatu dolnośląsko-górnołużyckiego (Niederschlesischer Oberlausitzkreis).

W mieście warto zwiedzić Fürst-Pückler-Park położony po obu stronach Nysy – jeden z największych parków krajobrazowych Europy, stary i nowy zamek (obecnie rekonstruowany) i oranżerię. Godny uwagi jest stary zamek wybudowany około 1325 roku, w którym obecnie znajduje się piwnica wina, urząd stanu cywilnego, punkt informacyjny fundacji Fürst-Pückler-Park Bad Muskau, muzeum miejskie, muzeum parkowe i sala koncertowa.

Leśna kolej „Muskau” jest najstarszą i najdłuższą w Niemczech koleją wąskotorową o rozstawie torów 600 mm. Długość sieci torów wynosi 21 km, a 12 km jest wykorzystywane do przewozu turystów przez bogato zalesioną okolicę.

W ramach kontaktów partnerskich miasto współpracuje z polską gminą Łęknica.

Odległość od miasta powiatowego Niesky wynosi 29 km.

BAUTZEN Pierwsza wzmianka o posiadaniu praw miejskich przez Bautzen pochodzi z 1240 roku.

Bautzen to centrum Górnych Łużyc. Miasto jest położone 50 km na wschód od Drezna i posiada status „dużego miasta powiatowego”. Ten 1000-letni gród w Górnych Łużycach leży na płycie granitowej ponad Sprewą i otoczony jest ze wschodu i zachodu polami uprawnymi, Pogórzem Łużyckim od południa i Górnołużycką Krainą Wrzosowisk i Stawów od północy. Bautzen liczy prawie 45 tys. mieszkańców.

Miasto oferuje wiele atrakcji turystycznych, przede wszystkim godne uwagi są budowle zabytkowe. Katedra Św. Piotra jest trójnawowym kościołem gotyckim, wybudowanym w latach 1213-1221, a od 1524 roku wykorzystywanym jednocześnie przez wyznawców dwóch religii. Stara wieża ciśnień, wybudowana w latach 1445-1446, jest obecnie pomnikiem techniki i muzeum o szczególnej wartości, a jednocześnie jest symbolem miasta. Skarby katedry, zamek obronny Ortenburg czy wieża Reichenturm to tylko niektóre z wielu zabytków miasta. W bezpośrednim otoczeniu miasta znajduje się miejscowość Kleinwelka z parkiem dinozaurów, jedynym tego rodzaju parkiem w Europie.

Bautzen to ojczyzna Serbów. Świadczą o tym liczne instytucje serbskie znajdujące się w mieście. Do najważniejszych należy Niemiecko-Serbski Teatr Ludowy. Tradycje kultury serbskiej są pielęgnowane i rozpowszechniane m.in. przez zespół Sorbisches National-Ensemble GmbH.

Dla celów turystyki i wypoczynku rozbudowywany jest obecnie na pobliskim zbiorniku wodnym o powierzchni 600 ha obiekt rekreacyjny Ferienpark Oberlausitz.

Bautzen staje się nowoczesnym centrum administracyjnym i gospodarczym, a także atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Miasto znane jest obecnie jako ważny i renomowany ośrodek produkcji maszyn, urządzeń, pojazdów i narzędzi oraz budowy urządzeń elektronicznych z branży przetwarzania danych i techniki informatycznej, w której dominują małej i średniej wielkości firmy.

Bautzen dysponuje dogodnymi połączeniami komunikacyjnymi. Istnieje połączenie z autostradą i drogami federalnymi. Jest też linia kolejowa m.in. w kierunku do Drezna i Görlitz (tzw. połączenie Inter-Regio), istnieje również możliwość korzystania z lotniska.

Bautzen jest członkiem Związku Sześciu Miast. Ponadto posiada związki partnerskie z miastami: Dreux we Francji, Jablonec nad Nisou w Czechach, Jelenia Góra w Polsce, Worms w Rheinland-Pfalz i Heidelberg w Baden-Württemberg.

BERNSDORF Miejscowość Bernsdorf otrzymała prawa miejskie w 1968 roku. Jest miastem liczącym 6 tys. mieszkańców, położonym w powiecie Kamenz.

W południowo zachodniej części miasta znajduje się kompleks wypoczynkowy i kąpielisko „Waldbad”. Jest tu 140 miejsc campingowych, schronisko, pole namiotowe i domki typu bungalow. Do obszarów wykorzystywanych rekreacyjnie należy także staw o nazwie Schmelzteich, po którym można pływać gondolą. Popularnością cieszy się też park zwierząt w Bernsdorf, chętnie odwiedzany przez mieszkańców i turystów.

Do zabytków architektonicznych godnych obejrzenia można zaliczyć m.in. kościół ewangelicki z pomnikiem ku czci poległych, dom parafialny, kaplicę cmentarną i dwór pański.

Infrastrukturę gospodarczą tworzy dwanaście średniej wielkości zakładów.

Przez Bernsdorf przebiega droga federalna łącząca Drezno z Hoyerswerda. Ponadto istnieją bezpośrednie połączenia drogowe z Kamenz, Senftenberg i z Bautzen. Jest także połączenie drogowe z autostradą A 13 wiodącą w kierunku Berlina. Odległość od miasta powiatowego wynosi 11 km.

Miasto ma kontakty partnerskie z miastem Steinenbronn.

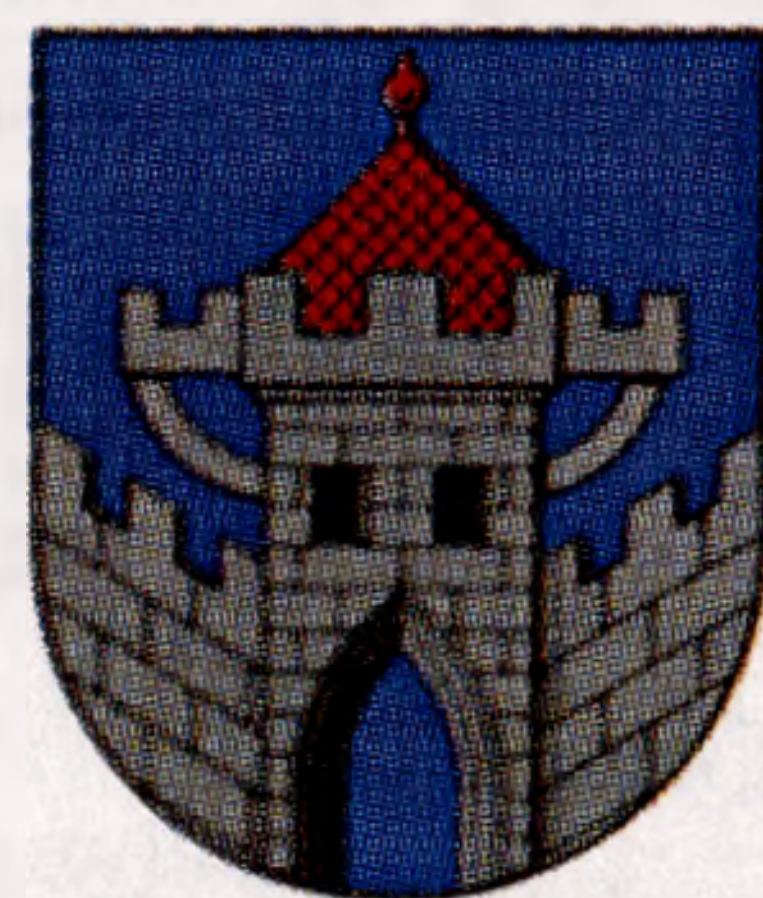
BERNSTADT AUF DEM EIGEN otrzymało prawa miejskie prawdopodobnie w 1280 roku. Miasto liczy 4,5 tys. mieszkańców i leży w powiecie Löbau-Zittau.

Na uwagę zasługuje rynek wraz z zabytkowymi studniami (Erdachsenbrunnen) oraz muzeum regionalne i pomnik pioniera kosmonauty Klause Riedla. W granicach miasta znajduje się także urocze leśne kąpielisko.

Bernstadt a.d. Eigen wyróżnia się ciekawym położeniem. Malownicza okolica zachęca do wędrówek. Godna polecenia jest trasa przebiegająca przez piękną dolinę Steinbachtal, a także trasa na górę Knorrberg w miejscowości Dittersbach.

Bernstadt auf dem Eigen utrzymuje związki partnerskie z miastami Bernstadt/Ulm w landzie Baden-Württemberg oraz z Bierutowem w Polsce.

Odległość od miasta powiatowego (Zittau) wynosi 17 km.

BISCHOFSWERDA otrzymała prawa miejskie w 1361 roku. Miasto liczy nieco ponad 14 tys. mieszkańców i leży w powiecie Bautzen.

W mieście jest galeria Carl-Lohse-Galerie, w której często organizowane są wystawy. Funkcjonuje tu prywatne kino oraz dom kultury należący do władz powiatu Bautzen. Na scenie leśnej odbywają się corocznie przedstawienia i imprezy związane z twórczością Karola Maya. Znajduje się tu również siedziba biskupa.

W Bischofswerda jest park małych zwierząt i kąpielisko, a liczne szlaki turystyczne umożliwiają poznanie okolic miasta.

Główną funkcją jest funkcja przemysłowo-usługowa. Spośród wielu funkcjonujących tu firm można wymienić następujące: przedsiębiorstwo produkujące zbiorniki na olej, małe oczyszczalnie biologiczne oraz armaturę łazienkową,

firma produkująca elementy plastikowe do urządzeń elektrotechnicznych, zakłady odzieżowe, a także liczne firmy budowlane i transportowe. W mieście znajduje się także klinika Bautzen-Bischofswerda.

Bischofswerda utrzymuje kontakty partnerskie z następującymi miastami: Geislingen an der Steige w landzie Baden-Württemberg, Gryfów Śląski w Polsce i Raspenava w Czechach.

Miasto posiada połączenie kolejowe. Odległość od miasta powiatowego wynosi 18 km.

EBERSBACH /SA. uzyskał prawa miejskie w 1925 roku.

Miasto leży w środku Pogórza Górnołużyckiego, bezpośrednio przy granicy z Czechami. Ebersbach liczy 11 tys. mieszkańców i jest trzecim co do wielkości miastem w powiecie Löbau-Zittau. Uroczę krajobrazowo miasto ma wysokie walory wypoczynkowe, a dzięki swoim instytucjom kulturalnym i turystycznym oraz dogodnym połączeniom komunikacyjnym (autostrada A 4, droga federalna B 96, węzeł kolejowy, przejście graniczne do Czech) jest dogodnym punktem wypadowym dla turystów. Niepowtarzalne są miejsca widokowe na wzniesieniach Schlechteberg (wieża widokowa) i Hainberg oraz Felsenmühle. Liczący 485 m wysokości Schlechteberg jest jedynym w Europie obszarem łowieckim znajdującym się w środku miasta. Na wzniesieniu tym znajduje się ogród botaniczny oraz Schronisko im. Humboldta, w którym mieści się muzeum regionalne. Położony na północnym zboczu wzniesienia Schlechteberg wyciąg narciarski oferuje możliwość uprawiania narciarstwa. Otwarte kąpielisko ze zjeżdżalnią dla dzieci oraz wieżą do skoków zapewnia możliwość wypoczynku nad wodą.

Do najpiękniejszych zabytków architektury sakralnej Górnych Łużyc należy ewangelicki kościół, wybudowany w stylu czeskiego baroku, ozdobiony wspinałymi malowidłami pochodzącymi z około 1730 roku. Na liście zabytków znajdują się także imponujących rozmiarów, bogato zdobione organy zbudowane w 1684 roku.

Ebersbach jest także znany z dialektu górnołużyckiego, spopularyzowanego przez liczne rozgłoszenie radiowe oraz programy telewizyjne.

Sektor gospodarczy jest reprezentowany przez budownictwo, produkcję wyrobów z parafiny, obróbkę granitu, budowę maszyn i rolnictwo.

Miasta partnerskie to Ebersbach/Fils w landzie Baden-Württemberg Jiřikov, Rumburk oraz Varnsdorf w Republice Czeskiej. Ebersbach nawiązał także kontakty z Bourg-Les-Valence we Francji.

Odległość od miasta powiatowego (Zittau) wynosi 20 km.

ELSTRA otrzymała prawa miejskie w 1383 roku, a we wrześniu 1528 roku ustanowiono herb.

Miasto liczy nieco ponad 3 tys. mieszkańców i należy do powiatu Kamenz. W pobliżu miasta znajdują się liczne oznakowane szlaki turystyczne. Na górze Schwarzenberg istnieją trasy do uprawiania narciarstwa zjazdowego.

Gospodarka tego małego miasta – obok tradycyjnej produkcji naczyń ceramicznych – zdominowana jest przez liczne małe zakłady rzemieślnicze i przemysłowe.

Warty obejrzenia jest odrestaurowany rynek ze stojącym tu tzw. słupem pocztowym (Post-Distanzsäule) z 1725 roku, na którym podano odległości do wybranych miast oraz przedstawiono lipę - symbol miasta. W ostatnich latach odrestaurowano kościół. Na uwagę zasługuje także renesansowy portal budynku przy ul. Pfarrgasse 01.

Od 1997 roku miasto ma kontakty partnerskie z czeską gminą Rtyně v Podkrkonoší.

Elstra ma dogodne połączenia komunikacyjne. Odległość od miasta powiatowego wynosi 7 km.

GÖRLITZ otrzymało prawa miejskie w 1303 roku. Jest miastem na prawach powiatu i liczy 64 tys. mieszkańców. W dniu 5 maja 1998 roku na wspólnym posiedzeniu rad miejskich podjęto uchwałę o utworzeniu tzw. euromiasta Görlitz/Zgorzelec.

W Görlitz usytuowane są liczne zakłady przemysłowe. Lotnisko Rothenburg/Görlitz ma szansę w przyszłości stać się ważnym portem przeladunkowym i kurierskim.

Sylwetkę miasta tworzą budowle późnogotyckie, renesansowe i barokowe. Obraz ten uzupełniają liczne wieże i resztki fortyfikacji obronnych, a także ślady bogatego miasta sukienników i handlarzy. Około 3500 budowli uznanych jest za zabytkowe, planuje się ich odrestaurowanie.

Do licznych obiektów godnych obejrzenia zaliczyć można m.in.: kościół św. Piotra i Pawła, kościół św. Mikołaja, kościół Lutra, kościół św. Jakuba, kościół świętego Krzyża oraz kościół Trójcy Świętej jak również średniowieczny Ratusz, Wieżę Mikołaja, wieżę o nazwie „Reichenbacher Turm” oraz wieżę Dicke Turm.

Dla celów organizacji imprez kulturalnych do dyspozycji jest teatr i hala miejska.

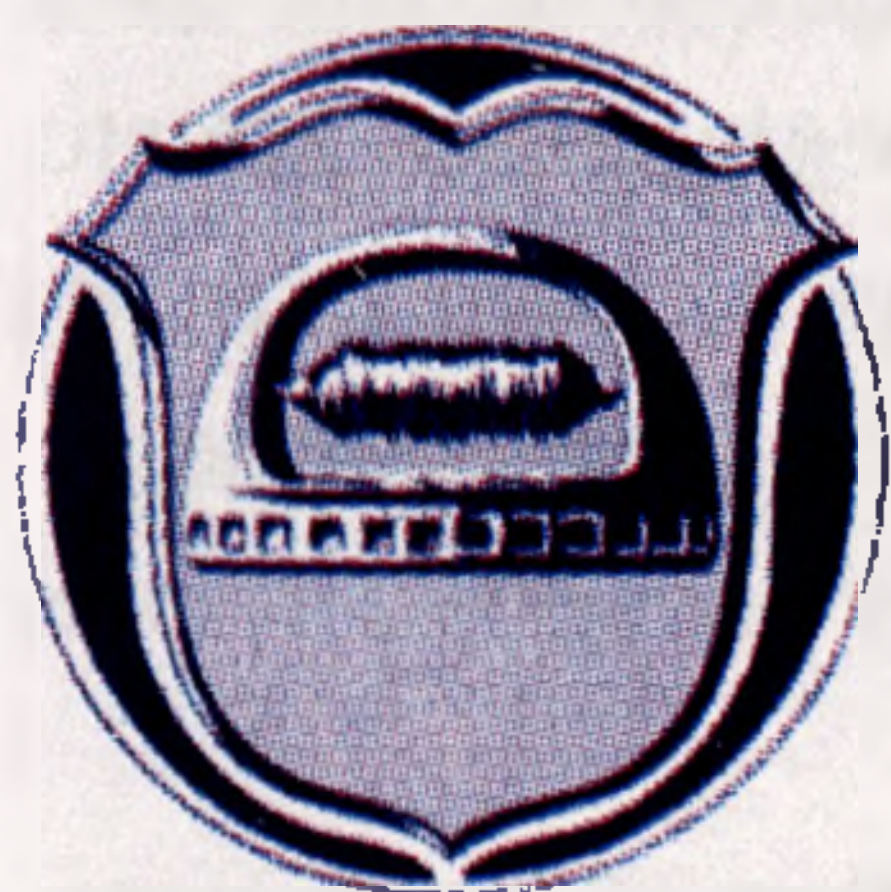
Godne polecenia są wycieczki na wzniesienie Landeskronen czy do rezerwatu przyrody – parku zwierząt.

Z dniem 13 lipca 1992 roku, kiedy to otwarto Hochschule für Technik, Wirtschaft und Sozialwesen Zittau/Görlitz – FH, Görlitz stało się miastem akademickim.

Miasto posiada liczne połączenia komunikacyjne z drogami federalnymi i z autostradą E40 prowadzącą w kierunku Wrocławia. Rozwinięta jest także sieć dróg lokalnych oraz sieć połączeń kolejowych zarówno krajowych jak i międzynarodowych do Wrocławia, Warszawy, Krakowa i Moskwy.

Görlitz jest członkiem Związku Sześciu Miast, Związku Miast Niemieckich, Rady Gmin i Regionów Europy.

Miasta partnerskie to Amiens we Francji, Molfetta we Włoszech, Nový Jičín w Republice Czeskiej, Wiesbaden w Niemczech i Zgorzelec w Polsce.

GROßRÖHRSDORF przyznano prawa miejskie w 1924 roku. Miasto jest położone na pograniczu dwóch krain geograficznych: Gór i Pagórków Północno-Zachodnio-Łużyckich oraz Pogórza Łużyckiego. Großröhrsdorf liczy 7,7 tys. mieszkańców i leży w powiecie Kamenz.

Z rejestru działalności gospodarczej wynika, że aktualnie w mieście funkcjonuje około 300 podmiotów gospodarczych, w tym trzy duże centra handlowe, dziesięć zakładów przemysłowych, liczne firmy budowlane i rzemieślnicze najróżniejszych specjalności oraz duża liczba osób prowadzących działalność gospodarczą, w tym 54 sklepy.

Obraz miasta, a w szczególności jego centrum, tworzą odnowione budowle zabytkowe. Do obiektów godnych uwagi należą ratusz i wille wybudowane w stylu „Jugendstil”, dworki o kształcie litery „U” oraz kształcie kwadratu, domy mieszczkańskie o budowie przysłupowej, fabryki, oraz barokowy kościół i kaplica na „Zewnętrznym Cmentarzu” (Äußerer Friedhof). Warte zwiedzenia jest także muzeum regionalne, którego częścią jest muzeum przemysłu posiadające w swych zbiorach m.in. oryginalną maszynę parową.

W mieście jest sala teatralna wykorzystywana także do projekcji filmowych.

W ofercie dotyczącej wypoczynku, obok różnorodnych urządzeń sportowych, na wymienienie zasługuje kąpielisko oraz znajdujący się w dzielnicy Kleinröhrsdorf camping „Lux-Oase”.

Großröhrsdorf jest dogodnym punktem wypadowym do zwiedzania atrakcji turystycznych Wschodniej Saksonii. Autostrada A 4 przebiega bezpośrednio w pobliżu granic miasta. Dzięki temu miasto ma dogodne połączenia autobusowe i kolejowe. Odległość od miasta powiatowego wynosi 16 km.

HERRNHUT Według materiałów źródłowych, miejscowości Herrnhut przyznano prawa miejskie w 1929 roku. Miasto położone jest na obszarze Górnych Łużyc, w odległości 14 km od miasta powiatowego Zittau. Herrnhut liczy 3 tys. mieszkańców. W pobliżu miasta znajduje się wiele oznakowanych szlaków turystycznych i dróg rowerowych wiodących wśród licznych wzgórz.

Herrnhut to szeroko znany ośrodek misyjny, gdzie corocznie układane są modlitwy na każdy dzień roku. Księga modlitw, która jest najstarszym modlitewnikiem ewangelickim, przyciąga chrześcijan z całego świata. Herrnhut słynie z tzw. gwiazd adwentowych i bożonarodzeniowych, które są tu produkowane i rozprowadzane w najróżniejszych rozmiarach i kolorach.

Wśród całkowicie odrestaurowanej zabudowy miejskiej zobaczyć można liczne atrakcje turystyczne jak np. dwa pałace znajdujące się na terenie zabudowanym w stylu tzw. „baroku herrnhuckiego”. W Herrnhut znajdują się też dwa muzea: filia muzeum etnologicznego z Drezna i muzeum regionalne. Miasto posiada wiele obiektów sportowych i rekreacyjnych, są to m.in.: dwa kąpieliska, tor lodowy, urządzenia do jazdy na deskorolce, hale sportowe i boiska.

Bezpośrednio przez miasto biegnie droga federalna B 178 do Löbau i dalej do Liberca.

Gminą partnerską Herrnhut jest Bad Boll w landzie Baden-Württemberg. Stosunki partnerskie nawiązano także z miejscowościami Suchdol i Zenklava w Republice Czeskiej.

HOYERSWERDA otrzymała prawa miejskie w 1423 roku. Miasto położone jest we Wschodniej Saksonii i jest jednym z siedmiu miast saksońskich posiadających status miasta na prawach powiatu. Hoyerswerda liczy 54 tysiące mieszkańców. Muzeum górnictwa w Knappenrode oraz kolejka kopalniana są dowodami świadczącymi o długiej historii górnictwa odkrywkowego prowadzonego na tych terenach.

Zabytkowa starówka będzie poddana dokładnej rekonstrukcji, podobnie jak renesansowy ratusz. W rynku znajdują się „Studnie Serbskie” oraz tzw. pocztowy słup milowy, podający odległości do wybranych miejscowości. Niedaleko rynku, w muzeum Sorbisches Trachtenhaus można zobaczyć elementy folkloru tej grupy etnicznej. Warty obejrzenia jest także zamek zbudowany w połowie XIII w., w którym mieści się obecnie muzeum regionalne oraz archiwum miejskie.

„Hala Łużycka” mieszcząca 820 osób oraz hotel „Kongresowy” oferują dogodne warunki do organizacji imprez kulturalnych, kongresów i seminariów.

W 1999 roku oddano do użytku dużą krytą pływalnię „Lausitzbad” przeznaczoną dla celów rekreacyjnych. Atrakcją turystyczną jest także ogród zoologiczny, w którym żyje ok. 900 zwierząt należących do 200 gatunków.

Byłe kopalnie odkrywkowe znajdujące się w pobliżu są lub będą w najbliższym czasie zatopione. Po 2002 roku – obok istniejących zbiorników wodnych Knappensee, Senftenberger See i Silbersee – powstaną kolejne, oferujące możliwości czynnego wypoczynku nad wodą.

Dzięki firmie górniczej LAUBAG i oddanej niedawno do użytku największej w Europie elektrowni produkującej energię elektryczną na bazie węgla brunatnego, powstały dogodne warunki dla funkcjonowania małych i średnich firm w roli kooperantów elektrowni. W efekcie restrukturyzacji gospodarczej prowadzonej od 1989 roku coraz większego znaczenia nabierają takie dziedziny jak kształcenie czy turystyka.

Dogodne połączenia komunikacyjne zapewniają drogi federalne B 96 i B 97 oraz linia kolejowa.

Hoyerswerda utrzymuje kontakty partnerskie z Dillingen w Niemczech i z Huittinen w Finlandii jak również z miastem Pforzheim w landzie Baden-Württemberg.

KAMENZ Pierwsza wzmianka o Kamenz pochodzi z 1225 roku. Miasto liczy 19 tys. mieszkańców i jest siedzibą władz powiatu.

Kamenz jest dobrym punktem wypadowym dla wędrówek i wycieczek rowerowych. Na północ od miasta rozciąga się Górnołużycka Kraina Wrzosowisk i Stawów, a na południe Pogórze Zachodniołużyckie. Godne odwiedzenia w maju jest wzgórze Kamenzer Hutberg (294 m). W wielkiej obfitości zakwitają tam w tym okresie rododendrony i azalie. Znajdująca się na wzgórzu Hutberg scena na wolnym powietrzu jest punktem spotkań sympatyków muzyki przez całe lato.

Do ważniejszych zabytków miasta należy późnogotycki kościół Św. Marii, kościół przyklasztorny Św. Anny, brama klasztorna, znajdująca się na rynku Studnia Andrzeja oraz ratusz wybudowany w stylu włoskiego neorenesansu.

Kamenz znane jest jako miasto, w którym urodził się poeta Gotthold Ephraim Lessing. W Domu Lessinga, pod budowę którego położono kamień węgielny w dwusetną rocznicę urodzin poety, znajduje się muzeum oraz biblioteka miejska. Ponadto w mieście znajduje się muzeum krajoznawcze oraz muzeum Zachodnich Łużyc.

W bezpośrednim sąsiedztwie miasta znajduje się zbiornik wodny Großsteich i camping o nazwie Deutschbaselitz. Do dyspozycji amatorów aktywnego wypo

czynku jest kryta pływalnia. Pod koniec 1999 roku planuje się ponowne otwarcie Teatru Miejskiego z widownią dla 225 osób.

W sektorze gospodarczym dominują małe i średnie firmy.

Miasto posiada dobrą sieć komunikacyjną, istnieje połączenie kolejowe.

Kamenz jest członkiem Związku Sześciu Miast. Miasta partnerskie to Alzey położone w landzie Rheinland-Pfalz i Kolín w Republice Czeskiej.

KÖNIGSBRÜCK Pierwsza wzmianka o Königsbrück jako mieście, znajduje się w dokumentach króla czeskiego Jana, pochodzących z 1331 roku. Miasto liczy nieco ponad 5 tys. mieszkańców i leży w powiecie Kamenz. Königsbrück otaczają tereny porośnięte mieszanymi lasami liściastymi, dogodne dla wędrówek i spacerów.

Już w 1331 roku określano Königsbrück jako rozwijające się miasteczko rzemieślnicze. Do dnia dzisiejszego w mieście funkcjonuje tradycyjna wytwórnia naczyń ceramicznych. Czynny jest również zakład malowania naczyń, udostępniony do zwiedzania.

Königsbrück jest typowym, małym saksońskim miasteczkiem, w którym wiele domów mieszczańskich objętych jest ochroną zabytków. Do atrakcji miasta należy zabytkowy rynek, zamek oraz kościół i hospicjum kościelne.

Zabytkiem sztuki inżynierskiej jest żelazny wiadukt kolejowy, wykonany w latach 1898-99, wiodący łukiem ponad doliną Auental. Ma on długość 212 m i wysokość 14 m.

Wśród obiektów rekreacyjno-sportowych będących do dyspozycji mieszkańców wymienić należy nowoczesny kompleks basenów, ośrodek młodzieżowy oraz centrum sportowe wraz z nowoczesną kręgielnią.

Königsbrück położone jest bezpośrednio przy drodze federalnej B 97, w pobliżu kolejowej linii ekspresowej w kierunku do Drezna, istnieje też wiele połączeń autobusowych do miast położonych w pobliżu. Odległość od miasta powiatowego wynosi 14 km.

LAUTA otrzymała prawa miejskie w 1965 roku. Miasto liczy prawie 7 tys. mieszkańców i położone jest w powiecie Kamenz.

W Laucie znajduje się mały odrestaurowany kościółek wiejski wraz ze stojącą obok dzwonnica. Jeden z dwóch dzwonów (Laurentiusglocke) posłużył jako model do herbu miasta. Do wypoczynku i spacerów zaprasza park miejski o powierzchni 35 ha. Graniczący

z północną dzielnicą „miasta ogrodów” Lauty, park leśny o pow. 15 ha, po licznych pracach rekultywacyjnych, stał się ponownie klejnotem regionu.

Po 1989 roku w wyniku restrukturyzacji gospodarczej w mieście powstało wiele nowych zakładów przemysłowych i rzemieślniczych. Rozwinięta jest opieka socjalna; oprócz placówek opiekuńczych dla dzieci istnieje także nowoczesny ośrodek późnej starości.

Miasto ma rozbudowaną sieć drogową, umożliwiającą szybkie połączenie z licznymi drogami federalnymi. Istnieje także połączenie kolejowe. Odległość od miasta powiatowego wynosi 21 km.

LÖBAU Dokładna data nadania praw miejskich nie jest znana. Po raz pierwszy wspomina o mieście biskup miśnieński Bruno II w dokumentach pochodzących z 1221 roku. Löbau liczy 17 tys. mieszkańców i leży w powiecie Löbau-Zittau.

Sektor gospodarczy zdominowany jest przez małe i średnie zakłady budowlane i przemysłowe (m.in. przemysł spożywczy, produkcja pianin i fortepianów). Szeroka jest oferta sektora handlowego i usługowego (centra handlowe, instytucje opieki socjalnej, służba zdrowia). Na obrzeżu miasta znajduje się dzielnica przemysłowa Löbau-West, przewidziana jako miejsce lokalizacji przemysłu i usług.

Centrum miasta jest w przeważającej części odrestaurowane i oferuje zwiedzającym wiele atrakcji. Ratusz wybudowano na początku XIV wieku jako wolno stojący obiekt na rynku. Szczególnie ciekawymi detalami są umieszczone na nim dwa zegary słoneczne, kula przedstawiająca fazy księżyca oraz podwójny polsko-niemiecki herb umieszczony na portalu. Warte obejrzenia są także kościoły św. Mikołaja i św. Jana. Ten ostatni po renowacji od zewnątrz, wykorzystywany jest do organizowania imprez kulturalnych, jak odczyty czy koncerty. Zarówno w kraju jak i za granicą znany jest dom o nazwie Schminke – budynek jednorodzinny, jeden z wybudowanych w latach 1930-1932 według oryginalnego projektu właściciela. Zostanie on poddany kompleksowej rekonstrukcji pod nadzorem Akademii Sztuk z Berlina.

Do atrakcji turystycznych należy wieża widokowa Gusseiserne Aussichtsturm z 1854 roku – jedyna w swoim rodzaju w Europie – jest symbolem miasta i punktem wyjścia wycieczek po okolicy.

Liczne obiekty kulturalne, sportowe i rekreacyjne jak muzeum miejskie, biblioteka, galeria, „dwór z arkadami”, stadion, kąpielisko, restauracje i dyskoteki służą codziennemu życiu mieszkańców.

Przez Löbau wiodą drogi federalne B 6 i B 178 będące połączeniem z autostradą A 4. Planowana jest rozbudowa drogi B 178, jako obwodnicy miasta w kierunku do Zittau, od którego odległość wynosi 24 km. Ponadto Löbau leży przy trasach kolejowych Drezno-Görlitz i Löbau-Ebersbach.

Löbau jest członkiem Związku Sześciu Miast. Kontakty partnerskie nawiązano z miastem Ettlingen w landzie Baden-Württemberg i z Lubaniem w Polsce.

NEUGERSDORF Prawa miejskie nadano miejscowości Neugersdorf w 1924 roku. Jest to małe miasto położone przy granicy z Republiką Czeską na południu Pogórza Górnołużyckiego, w pobliżu źródeł Sprewy. Neugersdorf liczy 6,7 tys. mieszkańców i należy do powiatu Löbau-Zittau.

Dominujące dziedziny gospodarki to budowa maszyn i konstrukcji stalowych, przemysł meblowy, tekstylny oraz różnorodne przedsiębiorstwa usługowe.

Na wzniesieniu Hutungsberg – najpiękniejszym krajobrazowo punkcie miasta – znajduje się wieża Neugersdorfer Bismarckturm, służąca jako wieża widokowa, z panoramą na miasto i Pogórze Górnołużyckie i Czeskie. Warte obejrzenia są typowe dla regionu budynki o budowie przysłupowej, źródła Sprewy, ewangelicko-luterański kościół oraz wieża ciśnień – widoczny z daleka symbol miasta.

Na bogatą ofertę spędzania czasu wolnego składa się kompleks basenów i kortów tenisowych, duży park, obiekty sportowe „Jahnsportanlage” i kręgielnia. Oznakowane drogi rowerowe i szlaki wiodą turystów przez Pogórze Górnołużyckie do interesujących celów wycieczek także w Republice Czeskiej przez graniczne przejście rowerowe i dla pieszych znajdujące się w górnej części miasta.

Neugersdorf położony jest przy drodze krajowej S 148 do Löbau i do Seifhennersdorf w kierunku przejścia granicznego do Czech. Miasto ma połączenia kolejowe z wieloma miejscowościami, także w Republice Czeskiej.

Gminą partnerską Neugersdorf jest Gründau w landzie Hessen oraz miasto Rumburk w Czechach.

NEUSALZA-SPREMBERG Miejscowości Neusalza-Spremburg nadano prawa miejskie w 1674 roku.

To małe miasteczko położone nad Sprewą liczy 2,6 tys. mieszkańców i leży w powiecie Löbau-Zittau. Neusalza-Spremburg znajduje się w południowo-wschodniej części obszaru chronionego krajobrazu „Oberlausitzer Bergland”. Granica

miasta na południu jest jednocześnie granicą państwową z Republiką Czeską.

Objęte ochroną zabytków centrum miasta składa się z Górnego i Dolnego Rynku. Duży kościół wiejski z miejscowości Spremberg i mniejszy dawny kościół protestantów wyznaczają granice centrum. Znajdują się tu typowe dla Górnych Łużyc budynki o budowie przysłupowej. Jednym z najstarszych tego typu budynków jest Reiterhaus objęty ochroną zabytków i będący jednocześnie siedzibą muzeum regionalnego. Na wzgórzu znajdują się sławne Schmie-desteine. Jest to grupa skał granitowych, wznoszących się ponad doliną Sprewy na wysokość prawie 100 m. Miejsce to wykorzystywane jest jako naturalna estrada dla licznych imprez.

Jednym z najpiękniejszych miejsc w mieście jest kąpielisko położone w lesie, dysponujące wieloma atrakcjami, o powierzchni ponad 30 tys. m².

W Neusalza-Spremberg znajdują się liczne oznakowane szlaki turystyczne, a zimą istnieje możliwość uprawiania narciarstwa biegowego.

W gospodarce miasta dominują małe i średnie firmy rzemieślnicze.

Miasto położone jest przy drodze federalnej B 96 i drodze krajowej S 151. Neusalza-Spremberg ma również dogodne połączenie kolejowe z magistralą kolejową Drezno-Zittau. Odległość od miasta powiatowego Zittau wynosi 25 km.

Miastem partnerskim jest Donzdorf z landu Baden-Württemberg.

NIESKY Miejscowości Niesky nadano prawa miejskie w 1935 roku. Jest to nieduże miasto, położone w południowo-wschodniej części Niemiec, liczące 12 tys. mieszkańców. Otoczone bogato zalesionymi terenami wrzosowisk i stawów jest siedzibą władz powiatu Niederschlesischen Oberlausitzkreis.

Do najważniejszych zabytków architektonicznych miasta zaliczyć należy całość zabudowy placu Zinzendorfplatz, objętego ochroną zabytków. Plac ten jest centralnym punktem Niesky z architekturą w stylu czeskiego baroku. Miasto otrzymało w 1996 roku wyróżnienie za zagospodarowanie tego placu.

Najstarszy dom w mieście – Raschkehaus – jest obecnie siedzibą muzeum oraz informacji turystycznej. Na szczególną uwagę zasługują typowe dla Niesky drewniane domy z lat 30-tych. Są one objęte ochroną, a ich różnorodność jest nietypowa. Żartem architektonicznym jest wieża strażnicza, której wysokość równa jest szerokości.

Wybudowane w 1909 roku leśne kąpielisko przekształcono w atrakcyjny kompleks basenowy. Na sąsiadujących obiektach sportowych znajdują się korty tenisowe i boiska do koszykówki oraz siatkówki. Zimą obiekty te służą jako sztuczne lodowiska.

Bezpośrednio z obszarem miasta graniczy największy w Saksonii zbiornik wodny Quitzdorf, o powierzchni 750 ha. Są tam idealne warunki do uprawiania wędkarstwa, pływania, dla żeglarzy i osób uprawiających windsurfing.

W sektorze gospodarczym dominuje produkcja wagonów i konstrukcji stalowych.

Miasto jest położone przy drodze federalnej B 115 oraz 10 km od zjazdu z autostrady A 4, dysponuje także połączeniem kolejowym.

Niesky ma partnerskie kontakty z miastem Holzgerlingen w landzie Baden-Württemberg i z miastem Albert we Francji. Ścisłe kontakty utrzymywane są także z miastem Oelde w landzie Nordrhein-Westfalen.

OSTRITZ Dokładna data nadania praw miejskich nie jest znana, przyjmuje się, że miało to miejsce w połowie XIII wieku.

Otoczone zielenią Ostritz, liczące 3,4 tys. mieszkańców leży bezpośrednio nad Nysą i wchodzi w skład powiatu Löbau-Zittau.

Atrakcyjnym celem dla turystów z całego świata jest Klasztor Cysterski St. Marienthal. Klasztor od jego założenia zamieszkały jest nieprzerwanie przez siostry zakonne. W 1992 roku utworzona została przez klasztor Fundacja „Międzynarodowe Centrum Spotkań St. Marienthal”. Dzięki budowie Międzynarodowego Centrum Spotkań w Klasztorze St. Marienthal przed miastem otworzyły się nowe perspektywy.

Ostritz rozwinęło się jako modelowe w dziedzinie wykorzystania ekologicznych źródeł energii. Całe miasto jest ogrzewane i zaopatrywane w energię elektryczną z wykorzystaniem odnawialnych ekologicznych źródeł energii tj.: wody, wiatru, słońca i biomasy.

Godny uwagi w Ostritz jest odnowiony rynek i typowe dla Górnych Łużyc budynki o konstrukcji przysłupowej. Do ciekawszych zabytków miasta należą także: ewangelicki kościół Gustawa Adolfa z wysoką na 50 m wieżą oraz kościół katolicki będący najstarszą budowlą w mieście.

Ostritz ma bezpośrednie połączenie z drogą federalną B 99. Odległość od miasta powiatowego wynosi 16 km.

Miastem partnerskim Ostritz jest Schloss Holte-Stukenbrock w landzie Nordrhein-Westfalen oraz Bogatynia w Polsce.

PULSNITZ otrzymało prawa miejskie w 1375 roku. Jest to małe miasto liczące prawie 7 tys. mieszkańców, położone w kotlinie masywu Zachodniołużyckiego Łańcucha Górskiego w powiecie Kamenz.

Centrum miasta to odrestaurowany, objęty ochroną zabytków, rynek ze starym ratuszem i ośmiokątną studnią wykonaną z piaskowca w 1797 roku. Na zachód od rynku znajduje się odrestaurowany kościół Św. Mikołaja, godny obejrzenia jest też zamek, w którym mieści się obecnie klinika, a także park zamkowy wraz ze stawem. Na uwagę zasługuje muzeum miejskie, posiadające wiele pamiątek z historii miasta i zamku. Latem atrakcją jest naturalne kąpielisko „Walkmühlenbad”.

Miasto znajduje się na obszarze chronionego krajobrazu Westlausitz. Jest tu wiele szlaków turystycznych, a od niedawna także ścieżek rowerowych.

Wielowiekowe tradycje rzemieślnicze kultywowane są w Pulsnitz do dziś. Miasto cieszy się sławą Saksońskiego „miasta pierników”. Produkcja tych smacznych wypieków jest realizowana od 1558 roku. Obok rzemiosła piekarskiego w mieście rozwinięte było także tkactwo i produkcja naczyń ceramicznych. Kultywowana jest także tradycja pulsnitzkiego niebieskiego druku.

Dogodny dojazd do miasta umożliwia przebiegająca w pobliżu autostrada A4, a także połączenie kolejowe relacji Drezno-Kamenz. Odległość od miasta powiatowego wynosi 12 km.

RADEBERG otrzymał prawa miejskie w 1412 roku. Miasto liczy 18,7 tys. mieszkańców i położone jest w powiecie Kamenz.

Atrakcją turystyczną miasta jest zamek Klippenstein, mieszczący muzeum oraz będący miejscem organizacji wystaw i koncertów. Znajduje się tu też obserwatorium astronomiczne oraz znany browar. Godny polecenia jest szlak turystyczny „Planetenwanderweg”, wiodący przez obszar chronionego krajobrazu „Hüttertal”. Ponadto istnieją możliwości uprawiania turystyki konnej oraz takich dyscyplin sportu jak tenis, squash i golf.

Sektor gospodarczy to kilka zakładów m.in. branży spożywczej.

Miasto ma połączenie kolejowe. Odległość od miasta powiatowego wynosi 22 km.

Miasta partnerskie to Garching i Oberkirch w landzie Baden-Württemberg i Schwalbach w landzie Saarland. Wznawiane są kontakty z miastem Neratovice w Republice Czeskiej i Świebodzicami w Polsce.

REICHENBACH/O.L. Pierwsza wzmianka o mieście Reichenbach pochodzi z 1306 roku. To położone w Górnych Łużycach miasto, liczące 4,7 tys. mieszkańców znajduje się w powiecie Niederschlesischen Oberlausitzkreis.

Duże znaczenie dla miasta ma przebiegająca przez nie droga, w średniowieczu tzw. „wysoka droga”, dzisiaj droga federalna B 6.

To małe miasto nabrało w ostatnich latach blasku. Z daleka widoczny jest kościół Św. Jana, siedziba biskupa z 1346 roku. Obok odtworzonego według dokumentów historycznych rynku godny uwagi jest nowo powstały plac ratuszowy z widokiem na mury obronne, wyniosłą wieżę kościoła Św. Jana oraz szklany fronton nowoczesnego ratusza.

W Reichenbach znajduje się kompleks basenów z licznymi urządzeniami rekreacyjnymi, park Bernhard-Lekve-Park z rzadkimi okazami drzew oraz piękne ścieżki spacerowe na wzniesieniu Töpferberg, z którego roztacza się wspaniały widok na miasto i okolicę.

Miasto dysponuje połączeniem kolejowym. Odległość od miasta powiatowego (Niesky) wynosi 17 km.

Kontakty partnerskie utrzymywane są od 1990 roku z gminą Seckach w powiecie Neckar-Odenwald (land Baden-Württemberg) i od 1995 roku z Karpaczem w Polsce.

ROTHENBURG/O.L. Pierwsza wzmianka o Rothenburgu/O.L. jako mieście pochodzi z 1268 roku. Miasto liczy 6,3 tys. mieszkańców i położone jest w powiecie Niederschlesischen Oberlausitzkreis.

W tym mieście leżącym w dolinie Nysy najciekawsze atrakcje turystyczne to posiadający dużą wartość historyczną rynek, park miejski i muzeum miejskie.

W mieście rozwinięte jest rzemiosło i przemysł. W Rothenburgu znajdują się dwa diakonaty, klinika ortopedyczna, ośrodek opiekuńczy i mieszkalny dla niepełnosprawnych. Mieści się tu też wyższa szkoła policyjna.

W pobliżu znajduje się lotnisko, w ofercie którego są przeloty turystyczne nad miastem.

Do dyspozycji mieszkańców jest kryta pływalnia oraz estrada na wolnym powietrzu.

Rothenburg jest członkiem związku miast o tej samej nazwie, skupiającego miasta z Niemiec, Polski i Szwajcarii. Miastem partnerskim jest Dransfeld z landu Niedersachsen oraz Węgliniec w Polsce.

Odległość od miasta powiatowego (Niesky) wynosi 11 km.

SCHIRGISWALDE Prawa miejskie nadano Schirgiswalde w 1665 roku. To małe miasto liczy nieco ponad 3 tys. mieszkańców i leży w powiecie Bautzen.

Schirgiswalde zwane „perłą Górnych Łużyc” jest położone w środku Pogórza Górnołużyckiego w pięknej dolinie w górnym biegu Sprewy. Miasto jest znanym ośrodkiem wypoczynkowym i dzięki urokom krajobrazowym uważane jest za klejnot wśród miejsc urlopowych. Dobrze oznakowane szlaki turystyczne i trasy rowerowe pokrywają cały obszar.

W historycznym centrum miasta znajdują się dwa kościoły z różnych epok budownictwa, budynki o konstrukcji przysłupowej, wąskie uliczki, ratusz, oraz budynek z podcieniami.

Wśród licznych obiektów rekreacyjno-sportowych i kulturalnych miasta na wymienienie zasługuje staw z gondolami, plac zabaw dla dzieci, leśna scena, dom kultury wraz z biblioteką miejską, muzeum regionalne, korty tenisowe i tereny do gry w minigolfa.

Dogodny dojazd do Schirgiswalde zapewnia droga federalna B 6 oraz biegnąca w pobliżu autostrada A 4, jak również istniejące połączenie kolejowe. Odległość od miasta powiatowego wynosi 12 km.

Od 1990 roku miasto ma umowę o kontaktach partnerskich z miastem Sundern w landzie Nordrhein-Westfalen.

SEIFHENNERSDORF Miejscowość Seifhennersdorf otrzymała prawa miejskie w 1974 roku.

Miasto liczy 5,4 tys. mieszkańców i znajduje się w powiecie Löbau-Zittau.

Seifhennersdorf rozwinęło się jako miejscowość urlopowa sprzyjająca wypoczynkowi rodzinnemu. Istnieje tam wiele szlaków turystycznych, tras rowerowych, szczególnie ciekawe i pouczające są trasy o nazwach „Karasekringweg” i „Naturlehrpfad”. W mieście znajduje się także leśne kąpielisko „Silberteich”.

Godne zwiedzenia jest muzeum regionalne (Karasek - Museum) zawierające nietypowe ekspozycje jak np.: dział poświęcony rozbójnikom, dział geologiczny, dział dotyczący historii miasta czy dział o ogrodnictwie.

Charakterystyczne dla sektora gospodarczego są: produkcja pianin, spadochronów, odzieży roboczej, konfekcji technicznej, butów oraz budowa pojazdów i maszyn.

Miasto ma dwa przejścia graniczne wiodące w kierunku miast czeskich Varnsdorf i Rumburk.

Miasta partnerskie to Gaimersheim w Bawarii i Ünye w Turcji. Kontakty partnerskie nawiązano także ze Świeradowem Zdrojem w Polsce oraz miastami Rumburk i Varnsdorf w Czechach.

Odległość od miasta powiatowego Zittau wynosi 14 km.

WEIßENBERG otrzymał prawa miejskie w 1228 roku.

Miasto liczy 3,7 tys. mieszkańców i położone jest w Górnych Łużycach w powiecie Bautzen.

Do atrakcji turystycznych miasta należy m.in. oryginalnie zrekonstruowany ratusz, kompleks leśny „Bernau” a przede wszystkim znane muzeum „Stara wytwórnia pierników” („Alte Pfefferkuchlerei”). To jedyne w Europie muzeum techniki rzemiosła wypieku pierników. Również w sąsiedztwie muzeum znajduje się wiele godnych obejrzenia pałaców i domów bogatych mieszczan.

W tym niewielkim mieście znajduje się bardzo wiele małych zakładów rzemieślniczych, sklepów i zakładów usługowych. W bezpośrednim sąsiedztwie miasta Weißenberg powstaje centrum przemysłowe.

Bardzo korzystne dla miasta było oddanie niedawno połączenia z autostradą federalną A 4, która w najbliższych latach będzie poprowadzona dalej do Polski. Odległość od miasta powiatowego wynosi 16 km.

Od 1990 roku utrzymywane są kontakty partnerskie z gminą Deckenpfronn w powiecie Böblingen (Baden-Württemberg).

WEIßWASSER/O.L. Miejscowość Weißwasser otrzymała prawa miejskie w 1935 roku. To liczące 28,6 tys. mieszkańców miasto leży w północno-wschodniej części Saksonii w powiecie Niederschlesischen Oberlausitzkreis, w odległości 8 km od granicy państwowej z Polską. W dniu 1 kwietnia 1997 roku Weißwasser otrzymało status „dużego miasta powiatowego”.

Do budowli objętych ochroną zabytków należą m.in. serbskie domy drewniane, budynek sądu, ratusz, wieża ciśnień, budynek dworca kolejowego, kościoły i budynek szkoły podstawowej nr 3.

W Weißwasser istnieje wiele atrakcyjnych możliwości spędzania czasu wolnego. Do dyspozycji jest m.in. Dom Ludowy z licznymi kółkami zainteresowań, muzeum szkła, kino oraz park zwierząt należący do najciekawszych obiektów

w mieście. Na powierzchni 6 ha zgromadzono 300 okazów zwierząt zaliczanych do 53 gatunków. Możliwości wypoczynku oferuje zalesiona okolica, w której znajdują się dwa rezerwaty przyrody i liczne obszary chronionego krajobrazu. Szczególną atrakcją jest kolej leśna. Ta jedyna w Niemczech kolejka o rozstawie torów 600 mm, łączy Weißwasser z największym, położonym w pobliżu, niemieckim parkiem rododendronów, a także z parkiem o nazwie „Fürst-Pückler-Park” w mieście Bad Muskau. W mieście znajduje się wiele obiektów sportowych jak stadion z lodowiskiem, kąpielisko otwarte, kryta pływalnia, dwa stadiony sportowe oraz liczne małe obiekty sportowe.

Do najważniejszych gałęzi gospodarki Weißwasser należy wydobywanie węgla brunatnego i produkcja energii elektrycznej na jego bazie. Obok sektora energetycznego drugą ważną dziedziną gospodarki jest przemysłowa i rękodzielnicza produkcja i uszlachetnianie szkła. W hutach szkła produkuje się szkło użytkowe i szkło techniczne. Inne gałęzie gospodarki w mieście to przetwórstwo mięsa oraz kilka firm produkujących elementy budowlane i konstrukcyjne z metali lekkich.

Przez miasto przebiega droga federalna B 156, istnieje także połączenie kolejowe.

Miasta partnerskie Weißwasser to Bruhl z powiatu Erftkreis (land Nordrhein-Westfalen), Żary w Polsce oraz Nový Bor w Czechach.

WILTHEN przyznano prawa miejskie w 1609 roku, lecz moc prawną status ten posiada dopiero od 1969 roku. Miasto liczy 7,5 tys. mieszkańców i położone jest w powiecie Bautzen.

Łagodnie pagórkowaty teren zaprasza do wędrówek i wycieczek rowerowych. Z Wilthen biorą początek dobrze oznakowane szlaki turystyczne o łącznej długości 120 km. Prowadzą one po urokliwej okolicy we wszystkich kierunkach, m in. do czterech schronisk górskich znajdujących się na pobliskich wzgórzach.

W Wilthen można spotkać zabytkowe gospodarstwa rolne i górnołużyckie budownictwo mieszkalne o konstrukcji przysłupowej. Warte zwiedzenia jest muzeum „Heimatstube”, w którym znajduje się sprawne krosno tkackie z warsztatu tkackiego istniejącego w przeszłości w mieście oraz inne narzędzia tkackie i meble będące wyposażeniem dawnego warsztatu produkującego płótno lniane. Atrakcją turystyczną jest także udostępniona do zwiedzania saksońska manufaktura wyrobów ze skóry. Do ciekawostek należy drewniana figura przedstawiająca postać ludzką „Pumphut”, będąca symbolem miasta.

Wilthen posiada liczne obiekty rekreacyjne i sportowe jak np. basen miejski czy siłownia.

Wytwórnia winiaków z Wilthen, to zakład posiadający 150 – letnią tradycję, sławiący miasto daleko poza granicami Saksonii.

Dogodny dojazd do miasta zapewniają drogi federalne B 6 i B 96 oraz B 98. Ponadto miasto ma dogodne połączenia kolejowe i autobusowe. Odległość od miasta powiatowego wynosi 10 km.

Miastem partnerskim jest Eppelheim w landzie Baden-Württemberg.

WITTICHENAU posiada prawa miejskie od 1286 roku. Miasto liczące 6,2 tys. mieszkańców, położone w powiecie Kamenz, otoczone jest rezerwatami przyrody i obszarami chronionego krajobrazu.

Do obiektów godnych obejrzenia należy rynek z milowym słupem pocztowym (podaje odległości do wybranych miejscowości), pomnik „Krabat”, katolicki kościół parafialny Wniebowstąpienia Marii Panny oraz kościół Św. Krzyża. Wittichenau jest sławne z tradycyjnej procesji wielkanocnej jeźdźców (Wittichenauer Kreuzreiterprozession). W niedzielę wielkanocną mężczyźni konno ogłaszają śpiewem i modlitwą zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

Łużycka kolejka kopalniana, służąca do 1992 roku do transportu węgla, dzięki specjalnie ułożonemu osiemnastokilometrowemu odcinkowi torów, służy dla celów turystycznych. Uroczym położone leśne kąpielisko o powierzchni lustra wody wynoszącej 6 tys. m² oraz plaża, znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie bagien „Dubringer Moor”.

W gospodarce miasta dominują średniej wielkości firmy rzemieślnicze i produkcyjne. Nieco na uboczu miasta zlokalizowane jest centrum produkcyjne mające dogodny dostęp do dróg federalnych B 96 i B 97. Odległość od miasta powiatowego wynosi 16 km.

Miasta partnerskie Wittichenau to Bad Honnef w landzie Nordrhein-Westfalen i Tanwald w Czechach.

ZITTAU Król Czech Ottokar II nadał Zittau prawa miejskie w 1255 roku.

Zittau to miasto na południowo-wschodnim krańcu Saksonii, leżące w powiecie Löbau-Zittau, na styku trzech krajów: Polski, Czech i Niemiec. Jest miastem powiatowym, liczącym 28,4 tys. mieszkańców. W 1996 roku uzyskało tytuł „dużego miasta powiatowego”.

W Zittau znajdują się dwie wyższe uczelnie: utworzona w 1992 r. Hochschule für Technik, Wirtschaft und Sozialwesen-FH oraz utworzony w 1993 roku Internationales Hochschulinstitut. Instytut ten kształci, jako uczelnia uniwersytecka, niemieckich, czeskich i polskich studentów z Euroregionu Nysa.

Miasto Zittau oferuje zwiedzającym liczne atrakcje. W historycznym starym mieście, zachowanym w prawie nie zmienionym stanie, znajduje się pięć kościołów, pięćdziesiąt pomników kultury i dwadzieścia zabytkowych studni.

Wśród licznych instytucji kulturalnych najważniejsze to teatr im. Gerharta Hauptmanna z widownią dla 420 osób i kościół św. Jana mieszczący 2000 osób. Godne uwagi jest także muzeum składające się z dwóch wydziałów: kultura i historia oraz nauki przyrodnicze, jak również kościół Św. Krzyża, w którym można podziwiać tkaniny o tematyce religijnej związane z okresem Wielkiego Postu („Zittauer Fastentücher”).

W Zittau znajduje się kino z czterema salami dla prawie 700 widzów. Możliwości wypoczynku oferuje park zwierząt o powierzchni 8 ha. Znajduje się w nim 350 okazów zwierząt, zarówno rodzimych jak i z innych kontynentów.

Niedaleko od miasta znajdują się góry Zittauer Gebirge, oferujące różnorodne możliwości uprawiania turystyki.

W gospodarce miasta dominują małej i średniej wielkości firmy. Najważniejsze dziedziny gospodarki to: przemysł tekstylny, budowa maszyn, przemysł elektrotechniczny oraz tworzyw sztucznych. Rolnictwo i leśnictwo dzięki dogodnym warunkom naturalnym należy również do istotnych gałęzi gospodarki. Ważnym wydarzeniem w tej dziedzinie było przygotowanie drugiego Saksońskiego Pokazu Sztuki Ogrodniczej w 1999 roku.

Zittau leży w pobliżu dróg federalnych B 96, B 99 i B 178. Istnieją także dogodne połączenia kolejowe w kierunkach do Drezna, Görlitz i do Republiki Czeskiej. W Zittau znajdują się przejścia graniczne do Polski i do Republiki Czeskiej.

Zittau jest członkiem Związku Sześciu Miast. Kontakty partnerskie nawiązano z: Bogatynią w Polsce, Libercem w Republice Czeskiej, miastem Pistoia we Włoszech, Villingen-Schwenningen w landzie Baden-Württemberg i miastem Portsmouth w Stanach Zjednoczonych.

2.3. POROZUMIENIA PARTNERSKIE

Miasta położone na obszarze Euroregionu Nysa zawarły wiele porozumień o charakterze partnerskim nie tylko między sobą, ale także z miastami leżącymi poza granicami Euroregionu. Tabl. 5 zawiera wykaz tych porozumień. W kolumnie „jednostki partnerskie” kolorem czerwonym wyróżniono miasta polskie leżące na obszarze Euroregionu, kolorem niebieskim miasta czeskie oraz kolorem zielonym miasta niemieckie; kolorem czarnym natomiast miasta spoza Euroregionu. W tablicy tej wykazano również miasta, których władze współpracują ze sobą, mimo że kontakty nawiązane w ramach tej współpracy nie mają sformalizowanego charakteru w formie umowy. W przypadku miast z niemieckiej części Euroregionu jako transgraniczne potraktowano także porozumienia zawarte z innymi miastami niemieckimi, położonymi w landach poza Saksonią.

Transgranicznych porozumień partnerskich nie wykazały 2 miasta polskie, 12 miast czeskich i 4 miasta niemieckie.

Na osobną uwagę zasługuje współpraca między miastami w ramach Euroregionu. Po stronie polskiej 9 miast jest zaangażowanych we współpracę z 8 miastami czeskimi, a także 9 miast wykazuje związki partnerskie z 10 miastami niemieckimi. Kontakty czesko-niemieckie utrzymuje 8 miast po każdej ze stron. Przeważają związki z jednym euroregionalnym miastem, chociaż niektóre miasta polskie i czeskie współpracują jednocześnie z 3 i 4 partnerami zagranicznymi z obszaru Euroregionu. Natomiast trójstronna współpraca ma miejsce w jednym przypadku i obejmuje miasta Gryfów Śląski, Bischofswerda, Raspenava.

Trzeba tu ponadto zaznaczyć, że pod koniec 1998 roku 5 miast polskiej i 7 miast czeskiej części Euroregionu podpisało „Porozumienie miast o współpracy sportowej, turystycznej, kulturalnej i gospodarczej”. Tabl. 6 zawiera wykaz miast wchodzących w skład tego porozumienia, a także inne związki transgraniczne, do których należą miasta położone na obszarze Euroregionu.

Z informacji polskiego Sekretariatu Euroregionu Nysa wynika, że szereg miast polskich nadal poszukuje zagranicznych partnerów (por. tabl. 7) w celu nawiązania współpracy.

Tabl. 5. Transgraniczne porozumienia partnerskie miast Euroregionu Neise-Nisa-Nysa

Miasta	Jednostki partnerskie	Miasta	Jednostki partnerskie
MIASTA POLSKIE			
Bogatynia	Ostritz (Niemcy) Zittau (Niemcy) Hrádek nad Nisou (Czechy) Višniova (Czechy)	Lubań	Skjern (Dania) Kolín (Czechy) Löbau (Niemcy)
Bolesławiec	Hobro (Dania) Siegburg (Niemcy) Pirna (Niemcy)	Lubawka	Žacléř (Czechy)
		Lubomierz	Jindřichovice (Czechy)
Bolków	Borken (Niemcy) Heerde (Holandia) Dragsholm (Dania)	Lwówek Śląski	Heidenau (Niemcy)
		Łęknica	Bad Muskau (Niemcy) Krauschwitz (Niemcy)
Gryfów Śląski	Bischofswerda (Niemcy) Raspenava (Czechy)	Mirsk	Issoire (Francja) Herford (Niemcy) Nové Město pod Smrkem (Czechy)
Jawor	Tilloy Les Mofflaines (Francja) Korschenbroich (Niemcy) Saint-Nicolas-les-Arras (Francja) Turnov (Czechy)	Nowogrodziec	Großdubrau (Niemcy)
Jelenia Góra	Valkeakoski (Finlandia) Tyler (USA) Randers (Dania) Bautzen (Niemcy) Alphen ann den Rijn (Holandia) Erfstadt (Niemcy) Władimir (Rosja) Cervi (Włochy)	Piechowice	Rinkjfbing (Dania) Harrachov (Czechy) Smržovka (Czechy)
		Pieńsk	Neu Krauscha (Niemcy)
		Szklarska Poręba	Bad Harzburg (Niemcy) Aulum Haderup (Dania) Desná (Czechy) Harrachov (Czechy) Smržovka (Czechy)
Kamienna Góra	Trutnov (Czechy) Ikast (Dania) Vierzon (Francja)	Świeradów Zdrój	Seifhennersdorf (Niemcy) Hejnice (Czechy) Smržovka (Czechy) Nové Město pod Smrkem (Czechy)
Karpacz	Reichenbach (Niemcy) Hammel (Dania) Smržovka (Czechy)	Węgliniec	Haa z siedzibą w Varhaug (Norwegia) Rothenburg (Niemcy)
Kowary	Schönau-Berzdorf (Niemcy) Malá Úpa (Czechy) Žacléř (Czechy) Jaegerspris (Dania) Redon (Francja)	Wleń	Koberovy (Czechy) Jiřetin pod Bukovcu (Czechy) Josefův Důl (Czechy) Albrechtice (Czechy) Wassenberg (Niemcy)
Leśna	Heemstede (Holandia) Hvosler (Dania) Srbská (Czechy) Nové Město pod Smrkem (Czechy)	Wojcieszów	Trundholm (Dania)
		Zgorzelec	Görlitz (Niemcy) Náusa (Grecja)
		Złotoryja	Zlaté Hory (Czechy)

Tabl. 5. Transgraniczne porozumienia partnerskie miast Euroregionu Neise-Nisa-Nysa (cd.)

Miasta	Jednostki partnerskie	Miasta	Jednostki partnerskie
MIASTA CZESKIE			
Česká Lípa	Molde (Norwegia) Mittweida (Niemcy) Bardiejow (Słowacja) Lwów (Ukraina)	Mikulášovice	Hinterhermsdorf (Niemcy) Sebnitz (Niemcy)
Cvikov	Ungersheim (Francja)	Mimoň	Oelstnitz (Niemcy)
Chrastava	Eichstätt (Niemcy) Osiecznica (Polska)	Nové Město pod Smrkem	Świeradów Zdrój (Polska) Mirsk (Polska) Leśna (Polska)
Desná	Szklarska Poręba (Polska)	Nový Bor	Frauenau (Niemcy) Aniche (Francja) Nybro (Szwecja) Leerd (Holandia) Palau der Vidre (Francja) Weißwasser (Niemcy)
Dolní Poustevna	Sebnitz (Niemcy)	Raspenava	Gryfów Śląski (Polska) Bischofswerda (Niemcy)
Frýdlant	Siekierczyn (Polska) Korfantów (Polska) Mieroszów (Polska) Friedland (Mecklemburg – Niemcy) Friedland (Niedersachsen – Niemcy) Friedland (Niederlausitz – Niemcy) Pravdinsk (Rosja)	Rumburk	Neugersdorf (Niemcy) Seifhennersdorf (Niemcy) Ebersbach (Niemcy) Sulzbach-Rosenberg (Niemcy)
Harrachov	Szklarska Poręba (Polska) Piechowice (Polska)	Rychnov u J n/N	Vignola (Włochy)
Hejnice	Świeradów Zdrój (Polska)	Semily	Driebergen-Rijsenburg (Holandia) Schauenburg (Niemcy)
Hodkovice nad Mohelkou	Königsbrunn (Niemcy)	Smržovka	Weidenberg (Niemcy) Molde (Norwegia) Plouhinec (Francja) Szklarska Poręba (Polska) Karpacz (Polska) Piechowice (Polska) Świeradów Zdrój (Polska) Grünewalde (Niemcy)
Hrádek nad Nisou	Bogatynia (Polska)	Šluknov	Sohland (Niemcy)
Jablonec nad Jizerou	Sulzbach (Niemcy) Schönheide (Niemcy)	Tanvald	Wittichenau (Niemcy) Burbach (Niemcy)
Jablonec nad Nisou	Zwickau (Niemcy) Bautzen (Niemcy) Ronse (Belgia) Marscia (Włochy)	Turnov	Reeuwijk (Holandia) Jawor (Polska)
Jablonné v Podještědí	Lückendorf (Niemcy) Oybin (Niemcy)	Varnsdorf	Sohland (Niemcy) Ebersbach (Niemcy) Seifhennersdorf (Niemcy) Großschönau (Niemcy) Waltersdorf (Niemcy)
Jiříkov	Ebersbach (Niemcy)	Velký Šenov	Großschönau (Niemcy)
Kamenický Senov	Hadamar (Niemcy) Rheinbach (Niemcy)	Železný Brod	Olszyna (Polska)
Krásná Lípa	Eibau (Niemcy) Hinterhermsdorf (Niemcy) Bad Schandau (Niemcy)		
Liberec	Amersfoort (Holandia) Zittau (Niemcy) Augsburg (Niemcy) St. Gallen (Szwajcaria) Nahariya (Izrael)		

Tabl. 5. Transgraniczne porozumienia partnerskie miast Euroregionu Neise-Nisa-Nysa (dok.)

Miasta	Jednostki partnerskie	Miasta	Jednostki partnerskie
MIASTA NIEMIECKIE			
Bad Muskau	Lęknica (Polska)	Niesky	Holzgerlingen (Baden-Württemberg – Niemcy)
Bautzen	Dreux (Francja) Jablonec nad Nisou (Czechy) Jelenia Góra (Polska) Worms (Rheinland-Pfalz – Niemcy) Heidelberg (Baden-Württemberg – Niemcy)	Ostritz	Albert (Francja) Oelde (Nordrhein-Westfalen – Niemcy) Schloss Holte-Stukenbrock (Nordrhein-Westfalen – Niemcy) Bogatynia (Polska)
Bernsdorf	Steinenbronn	Radeberg	Garching (Baden-Württemberg – Niemcy) Oberkirch (Baden-Württemberg – Niemcy) Schwalbach (Saarland – Niemcy) Neratovice (Czechy) Świebodzice (Polska)
Bernstadt a.d. Eigen	Bernstadt/Ulm (Baden-Württemberg – Niemcy) Bierutów (Polska)	Reichenbach/O.L.	Seckach (Baden-Württemberg – Niemcy) Karpacz (Polska)
Bischofswerda	Geislingen an der Steige Baden-Württemberg – Niemcy) Gryfów Śląski (Polska) Raspenava (Czechy)	Rothenburg/O.L.	Dransfeld (Niedersachsen – Niemcy) Węgliniec (Polska)
Ebersbach/Sa.	Ebersbach/Fils (Baden-Württemberg – Niemcy) Rumburk (Czechy) Jiřikov (Czechy) Varnsdorf (Czechy) Bourg-Les-Valence (Francja)	Schirgiswalde	Sundern (Nordrhein-Westfalen – Niemcy)
Elstra	Rtyně v Podkrkonoší (Czechy)	Seifhennersdorf	Gaimersheim (Bayern – Niemcy) Ünye (Turcja) Rumburk (Czechy) Varnsdorf (Czechy) Świeradów Zdrój (Polska)
Görlitz	Amiens (Francja) Molfetta (Włochy) Nový Jičín (Czechy) Wiesbaden (Hessen – Niemcy) Zgorzelec (Polska)	Weißenberg	Deckenpfronn (Baden-Württemberg – Niemcy)
Herrnhut	Bad Boll (Baden-Württemberg – Niemcy) Suchdol (Czechy) Zenklava (Czechy)	Weißwasser/O.L.	Brühl (Nordrhein-Westfalen – Niemcy) Nový Bor (Czechy) Żary (Polska)
Hoyerswerda	Dillingen (Niemcy) Huittinen (Finlandia) Pforzheim (Baden-Württemberg – Niemcy)	Wilthen	Eppelheim (Baden-Württemberg – Niemcy)
Kamenz	Alzey (Rheinland-Pfalz – Niemcy) Kolín (Czechy)	Wittichenau	Bad Honnef (Nordrhein-Westfalen – Niemcy) Tanvald (Czechy)
Löbau	Ettlingen (Baden-Württemberg – Niemcy) Lubań (Polska)	Zittau	Bogatynia (Polska) Liberec (Czechy) Pistoia (Włochy) Villingen-Schwenningen Baden-Württemberg – Niemcy) Portsmouth (USA)
Neugersdorf	Gründau (Hessen – Niemcy) Rumburk (Czechy)		
Neusalza-Spremberg	Donzdorf (Baden-Württemberg – Niemcy)		

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu na podstawie materiałów urzędów statystycznych [Materiały 1999a; Materiały 1999c; Materiały 1999d]

Tabl. 6. Transgraniczne związki partnerskie miast w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa

Nazwa związku	Miasta		
	polskie	czeskie	niemieckie
Związek Sześciu Miast	Lubań	–	Bautzen Görlitz Kamenz Löbau Zittau
Unia Złotych Miast	Złotoryja Złoty Stok	Zlate Hory	–
Porozumienie Miast	Karpacz Piechowice Szklarska Poręba Świeradów Zdrój Jelenia Góra	Jablonec nad Nisou Albrechtice Desná Harrachov Korenov Smržovka Tanvald	–

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu na podstawie materiałów polskiego Sekretariatu Euroregionu Nysa [Materiały 1999e].

Tabl. 7. Miasta polskie poszukujące partnera

Miasta	Preferowany partner lub dziedziny współpracy
Bogatynia	współpraca szkół, szkolenia językowe
Bolesławiec	preferencja nie określona
Gozdnica	preferencja nie określona
Jawor	partner z obszaru Euroregionu Nysa
Karpacz	partner czeski i niemiecki – turystyka, gospodarka miejska na terenach górskich
Kowary	partner czeski z obszaru Euroregionu Nysa – tradycje górnicze, położenie górskie
Leśna	partner czeski i niemiecki
Lubań	partner czeski
Lubawka	partner niemiecki – turystyka, sprawy komunalne, oświata, bezrobocie
Lubomierz	partner czeski – tradycja filmowa
Łęknica	partner czeski – sport i kultura
Mirsk	partner niemiecki z obszaru Euroregionu Nysa
Nowogrodzic	kultura i sport
Piechowice	partner niemiecki – kultura, rzemiosło
Pieńsk	partner czeski
Szklarska Poręba	partner niemiecki z obszaru Euroregionu Nysa
Węgliniec	partner czeski
Zawidów	partner czeski i niemiecki – inwestycje ekologiczne, kultura i sport
Zgorzelec	partner czeski
Złotoryja	partner niemiecki – tradycja górnicza

Źródło: opracowanie Urzędu Statystycznego we Wrocławiu na podstawie materiałów polskiego Sekretariatu Euroregionu Nysa [Materiały 1999e].

3. STATYSTYKA MIAST EUROREGIONU

NEISSE-NISA-NYSA

3.1. ANALITYCZNE USZEREGOWANIE MIAST

Rys. 2. Powierzchnia miast w ha

Powierzchnia	poniżej 1800	<1800-3100)	<3100-4400)	<4400-5700)	<5700-7000)	<7000-8300)	8300 i więcej
Liczba miast	37	26	15	9	8	4	3
%	36,27	25,49	14,71	8,82	7,84	3,92	2,94

Rys. 3. Odsetek powierzchni zalesionej

	<p>Bischofswerda Mimoň Bolków Seifhennersdorf Königsbrück Gryfów Śląski Löbau Weißenberg Radeberg Nowogrodziec Görlitz Bautzen Złotoryja Lubań Zawidów Zgorzelec Jawor</p>	<p>Hrádek nad Nisou Frydlant Nový Bor Leśna Elstra Rumburk Semily Jilemnice Hodkovice nad M. Rovensko pod Tr. Herrnhut Bogatynia Mirsk Česká Lípa Kamenický Šenov Kamenz Chrastava Lwówek Śląski Neugersdorf Zittau Bernstadt a. d. Eigen Stráž pod Ralskem Jiřkov Bolesławiec Turnov Pulsnitz Reichenbach/O.L. Pieńsk Kamienna Góra Ebersbach/Sa.</p>	<p>Wilthen Velký Šenov Jablonné v Podještědí Zákupy Lubomierz Schirgiswalde Dolní Poustevna Bad Muskau Šluknov Świeradów-Zdrój Liberec Železný Brod Wittichenau Jabloniec nad Nisou Rothenburg/O.L. Český Dub Wleń Varnsdorf Lomnice nad Popelkou Žandov Ostritz Lauta Rychnov u Jabl. n. N. Großröhrsdorf Vysoké nad Jizerou Jelenia Góra Neusalza-Spremberg</p>	<p>Raspenava Bernsdorf Weißwasser/O.L. Smržovka Lubawka Nové Město pod S. Jabloniec nad Jizerou Krásná Lípa Mikulášovice Cvikov Velké Hamry Niesky Desná Tanvald Hoyerswerda Wojcieszów Dubá</p>	<p>Węgliniec Gozdnicza Łęknica Kowary Karpacz Piechowice Rokytnice nad Jizerou Doksy</p>	<p>Hejnice Szklarska Poręba</p>	<p>Harrachov</p>
Odsetek powierzchni	poniżej 15	<15-30)	<30-45)	<45-60)	<60-75)	<75-90)	90 i więcej
Liczba miast	17	30	27	17	8	2	1
%	16,67	29,41	26,47	16,67	7,84	1,96	0,98

Rys. 5. Odsetek ludności w wieku 0-14 lat

	Neugersdorf Zittau	Königsbrück Großröhrsdorf Ostritz Harrachov Lauta Bautzen Seifhennersdorf Radeberg Pulsnitz Bernsdorf Hoyerswerda Neusalza-Spremberg Bischofswerda Löbau Görlitz Bad Muskau Ebersbach/Sa.	Turnov Semily Szklarska Poręba Rokytnice nad Jizerou Nový Bor Hodkovice nad M. Karpacz Jelenia Góra Doksy Železný Brod Bernstadt a. d. Eigen Desná Český Dub Žandov Reichenbach/O.L. Wilthen Elstra Liberec Weißenberg Weißwasser/O.L. Schirgiswalde Rothenburg/O.L. Kamenz Niesky Herrnhut	Velký Šenov Šluknov Lubawka Lubań Jablonec nad Jizerou Mimoň Rumburk Bolków Kamienna Góra Lomnice nad Popelkou Varnsdorf Hejnice Jiřkov Vysoké nad Jizerou Wittichenau Kowary Hrádek nad Nisou Smržovka Kamenický Šenov Piechowice Bolesławiec Tanvald Zgorzelec Jablonné v Podještědí Jablonec nad Nisou Mikulášovice	Chrastava Zákupy Węgliniec Gozdnica Pieńsk Lubomierz Mirsk Gryfów Śląski Wleń Wojcieszów Świeradów-Zdrój Rychnov u Jabl. n. N. Złotoryja Dubá Leśna Frýdlant Krásná Lípa Rovensko pod Tr. Jilemnice Lwówek Śląski Raspenava Cvikov	Zawidów Bogatynia Jawor Česká Lípa Dolní Poustevna Nové Město pod S. Velké Hamry	Łęknica Stráž pod Ralskem Nowogrodziec
Odsetek ludności	poniżej 13	<13-15)	<15-17)	<17-19)	<19-21)	<21-23)	23 i więcej
Liczba miast	2	17	25	26	22	7	3
%	1,96	16,67	24,51	25,49	21,57	6,86	2,94

Rys. 6. Odsetek ludności w wieku 15-64 lata

	Velké Hamry	Seifhennersdorf Rokytnice nad Jizerou Vysoké nad Jizerou Rovensko pod Tr. Ostritz Český Dub	Gryfów Śląski Elstra Świeradów-Zdrój Turnov Löbau Zawidów Chrastava Bischofswerda Nowogrodzic Krásná Lípa Weißenberg Węgliniec Lomnice nad Popelkou Bernstadt a. d. Eigen Zittau Reichenbach/O.L. Leśna Jablonec nad Jizerou Łęknica Ebersbach/Sa. Gozdnica Wojcieszów Herrnhut Königsbrück Großröhrsdorf Neugersdorf Neusalza-Spremberg Mirk Schirgiswalde	Bernsdorf Frýdlant Varnsdorf Doksy Jiříkov Semily Mimoň Bolków Jawor Šluknov Rychnov u Jabl. n. N. Radeberg Jilemnice Kamienna Góra Lubomierz Wittichenau Dubá Hrádek nad Nisou Raspenava Pieńsk Bautzen Velký Šenov Cvikov Wilthen Smržovka Pulsnitz Wleń Nové Město pod S. Kamenz Rothenburg/O.L. Lubawka Niesky Görlitz Zákupy	Bolesławiec Karpacz Žandov Desná Szkłarska Poręba Złotoryja Kamenický Šenov Rumburk Lauta Tanvald Bad Muskau Mikulášovice Jelenia Góra Liberec Česká Lípa Stráž pod Ralskem Hodkovice nad M. Bogatynia Jablonné v Podještědí Lubaň Kowary Piechowice Lwówek Śląski Dolní Poustevna Železný Brod Jablonec nad Nisou	Weißwasser/O.L. Hejnice Hoyerswerda Zgorzelec Nový Bor	Harrachov
Odsetek ludności	poniżej 64	<64-66)	<66-68)	<68-70)	<70-72)	<72-74)	74 i więcej
Liczba miast	1	6	29	34	26	5	1
%	0,98	5,88	28,43	33,34	25,49	4,90	0,98

Rys. 7. Odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej

			Bolków Raspenava Varnsdorf Szklarska Poręba Mimoň Kowary Tanvald Węgliniec Šluknov Karpacz Wleń Weißwasser/O.L. Dubá Jilemnice Chrastava Kamenický Šenov Lubań Zákupy Nový Bor Rychnov u Jabl. n. N. Lwówek Śląski Frýdlant Pieńsk Rumburk Bolesławiec Nové Město pod S. Zgorzelec Lubomierz	Hoyerswerda Doksy Mirsk Železný Brod Smržovka Lešna Wojcieszów Liberec Semily Hrádek nad Nisou Krásná Lípa Lubawka Jelenia Góra Jablonec nad Nisou Hodkovice nad M. Wittichenau Gozdnica Šwieradów-Zdrój Jablonné v Podještědí Cvikov Velký Šenov Desná Mikulášovice Kamienna Góra Piechowice Žandov Gryfów Śląski Jiříkov	Elstra Bad Muskau Velké Hamry Rovensko pod Tr. Wilthen Turnov Jablonec nad Jizerou Lauta Lomnice nad Popelkou	Rokytnice nad Jizerou Pulsnitz Bautzen Reichenbach/O.L. Vysoké nad Jizerou Radeberg Niesky Kamenz Rothenburg/O.L. Weißenberg Bernstadt a. d. Eigen Bernsdorf	Neugersdorf Ostritz Seiffhennersdorf Zittau Neusalza-Spremberg Ebersbach/Sa. Český Dub Bischofswerda Löbau Schirgiswalde Großröhrsdorf Königsbrück Görlitz Herrnhut
Odsetek ludności	poniżej 8	<8-10)	<10-12)	<12-14)	<14-16)	<16-18)	18 i więcej
Liczba miast	2	9	28	28	9	12	14
%	1,96	8,82	27,45	27,45	8,82	11,76	13,73

	Zawidów Bogatynia Lubomierz Nowogrodzic Stráž pod Ralskem Łęknica	Nové Město pod S. Gozdnica Dolní Poustevna Česká Lípa Złotoryja Pieńsk Jawor	Bolesławiec Świeradów-Zdrój Jiřkov Cvikov Piechowice Varnsdorf Zgorzelec Kamenický Šenov Mimoň Kamienna Góra Šluknov Łwówek Śląski Frýdlant Raspenava Kowary Rychnov u Jabl. n. N. Dubá Leřna Bolków Mirsk Jilemnice Rumburk Lubań Chrastava Wleń Węgliniec Hejnice Zákupy Gryfów Śląski Wojcieszów	Vysoké nad Jizerou Weißwasser/O.L. Liberec Železný Brod Doksy Jelenia Góra Smržovka Semily Jablonec nad Jizerou Žandov Wittichenau Lomnice nad Popelkou Jablonec nad Nisou Rovensko pod Tr. Desná Hodkovice nad M. Tanvald Karpacz Hrádek nad Nisou Krásná Lípa Szkłarska Poręba Lubawka Velký Šenov Jablonné v Podještědí Harrachov Velké Hamry Mikulášovice Nový Bor	Český Dub Kamenz Rothenburg/O.L. Wilthen Bernstadt a. d. Eigen Rokytnice nad Jizerou Weißenberg Elstra Turnov	Görlitz Ostritz Neusalza-Spremberg Löbau Radeberg Bischofswerda Großröhrsdorf Bad Muskau Bernsdorf Schirgiswalde Königsbrück Pulsnitz Bautzen Herrnhut Hoyerswerda Niesky Lauta Reichenbach/O.L.	Neugersdorf Seiffhennersdorf Zittau Ebersbach/Sa.
--	--	--	--	---	---	---	--

Wiek	poniżej 33	<33-35)	<35-37)	<37-39)	<39-41)	<41-43)	43 i więcej
Liczba miast	6	7	30	28	9	18	4
%	5,88	6,86	29,41	27,45	8,82	17,65	3,92

Rys. 9. Gęstość zaludnienia na 1 km²

Gęstość zaludnienia	poniżej 100	<100-300)	<300-500)	<500-700)	<700-900)	<900-1100)	1100 i więcej
Liczba miast	20	38	16	11	4	2	11
%	19,61	37,25	15,69	10,78	3,92	1,96	10,78

Rys. 10. Kobiety na 100 mężczyzn

				Zawidów Węgliniec Jilemnice Český Dub Rychnov u Jabl. n. N. Rumburk Česká Lípa Dubá Radeberg Bolków Bogatynia Pieńsk Weißwasser/O.L. Chrastava Nowogrodziec Bernstadt a. d. Eigen Wojcieszów Lauta Reichenbach/O.L. Rothenburg/O.L. Rokytnice nad Jizerou Vysoké nad Jizerou Frýdlant Jablonné v Podještědí Kamenický Šenov Bernsdorf	Kamienna Góra Pulsnitz Liberec Desná Varnsdorf Lwówek Śląski Gryfów Śląski Bolesławiec Zgorzelec Lubawka Neugersdorf Harrachov Lomnice nad Popelkou Doksy Schirgiswalde Kamenz Großröhrsdorf Rovensko pod Tr. Hejnice Smržovka Krásná Lípa Mimoň Nový Bor Łęknica Löbau Herrnhut Wleń Hoyerswerda Jawor	Mirsk Ostritz Görlitz Raspenava Tanvald Ebersbach/Sa. Lubań Seiffhennersdorf Bautzen Jablonec nad Nisou Bischofswerda Wilthen Złotoryja Semily Turnov Železný Brod Niesky Piechowice Leśna	Świeradów-Zdrój Karpacz Jelenia Góra Kowary Szklarska Poręba Königsbrück Neusalza-Spremberg Zittau	Lubomierz Velké Hamry
Kobiety na 100 mężczyzn	poniżej 100	<100-103)	<103-106)	<106-109)	<109-112)	<112-115)	115 i więcej	
Liczba miast	5	13	26	29	19	8	2	
%	4,90	12,75	25,49	28,43	18,63	7,84	1,96	

Rys. 11. Urodzenia żywe na 1000 ludności

Hoyerswerda	Jelenia Góra	Jablonec nad Jizerou	Krásná Lípa	Nové Město pod S.	Lubomierz		
Lauta	Ostritz	Hodkovice nad M.	Bogatynia	Šluknov	Velké Hamry		
Neugersdorf	Wittichenau	Cvikov	Jilemnice	Nowogrodziec	Łęknica		
Bernsdorf	Bischofswerda	Kamienna Góra	Rumburk	Jiříkov	Zákupy		
Schirgiswalde	Zgorzelec	Świeradów-Zdrój	Neusalza-Spremberg	Harrachov			
	Bernstadt a. d. Eigen	Česká Lípa	Raspenava	Chrastava			
	Löbau	Lubawka	Rychnov u Jabl. n. N.	Stráž pod Ralskem			
	Reichenbach/O.L.	Złotoryja	Dubá				
	Herrnhut	Varnsdorf	Hejnice				
	Semily	Velký Šenov	Mirsk				
	Szklarska Poręba	Jablonné v Podještědí	Hrádek nad Nisou				
	Bad Muskau	Mimoň	Doksy				
	Kamenz	Jawor	Pieńsk				
	Kamenický Šenov	Lomnice nad Popelkou	Gryfów Śląski				
	Ebersbach/Sa.	Desná	Gozdnica				
	Görlitz	Jablonec nad Nisou	Leśna				
	Seifhennersdorf	Lubań	Žandov				
	Bautzen	Frydlant	Węgliniec				
	Zittau	Wojcieszów	Smržovka				
	Rokytnice nad Jizerou	Vysoké nad Jizerou					
	Niesky	Nový Bor					
	Elstra	Lwówek Śląski					
	Großröhrsdorf	Königsbrück					
	Wilthen	Liberec					
	Weißenberg	Kowary					
	Pulsnitz	Zawidów					
	Weißwasser/O.L.	Bolków					
	Rothenburg/O.L.	Piechowice					
	Wierń	Český Dub					
	Radeberg	Železný Brod					
	Karpacz	Mikulášovice					
		Turnov					
		Tanvald					
		Bolesławiec					

Rys. 13. Przyrost naturalny na 1000 ludności

- Reichenbach/O.L.
- Zittau
- Großröhrsdorf
- Seifhennersdorf
- Radeberg
- Neusalza-Spremberg
- Bischofswerda
- Ebersbach/Sa.
- Schirgiswalde
- Velké Hamry
- Weißenberg
- Český Dub
- Rokytnice nad Jizerou
- Desná
- Železný Brod
- Nový Bor
- Niesky
- Neugersdorf
- Bernsdorf
- Vysoké nad Jizerou
- Kamenický Šenov
- Pulsnitz
- Jiříkov
- Lauta
- Wleń
- Smržovka
- Rovensko pod Tr.
- Görlitz
- Mirsk
- Ostritz
- Velký Šenov
- Zgorzelec
- Elstra
- Karpacz
- Piechowice
- Mimoň
- Bolków
- Weißwasser/O.L.
- Zawidów
- Lubawka
- Bernstadt a. d. Eigen
- Jelenia Góra
- Tanvald
- Wilthen
- Bautzen
- Semily
- Węgliniec
- Rothenburg/O.L.
- Kamenz
- Žandov
- Herrnhut
- Šluknov
- Königsbrück
- Hoyerswerda
- Hrádek nad Nisou
- Frydlant
- Lwówek Śląski
- Varnsdorf
- Chrastava
- Jablonec nad Nisou
- Bolesławiec
- Wojcieszów
- Wittichenau
- Kowary
- Bad Muskau
- Liberec
- Krásná Lípa
- Mikulášovice
- Świeradów-Zdrój
- Leśna
- Doksy
- Löbau
- Szklarska Poręba
- Turnov
- Hodkovice nad M.
- Jablonec nad Jizerou
- Hejnice
- Cvikov
- Jablonné v Podještědí
- Zákupy
- Pieńsk
- Česká Lípa
- Lubań
- Gozdnica
- Gryfów Śląski
- Jawor
- Kamienna Góra
- Jilemnice
- Dubá
- Rychnov u Jabl. n. N.
- Bogatynia
- Raspenava
- Lomnice nad Popelkou
- Rumburk
- Złotoryja
- Dolní Poustevna
- Harrachov
- Łęknica
- Nowogrodziec
- Stráž pod Ralskem
- Lubomierz
- Nové Město pod S.

Rys. 14. Saldo migracji na 1000 ludności

	Zittau Bautzen Löbau Wilthen Seifhennersdorf Ebersbach/Sa. Hoyerswerda Weißwasser/O.L.	Bernstadt a. d. Eigen Niesky Görlitz	Pieńsk Lubawka Tanvald Ostritz Szklarska Poręba Zawidów Gozdnica Rothenburg/O.L. Lubomierz Jablonec nad Jizerou Herrnhut Węgliniec Žandov	Rumburk Nové Město pod S. Bernsdorf Harrachov Leśna Hejnice Mimoň Neugersdorf Łęknica Königsbrück Dolní Poustevna Lauta Karpacz Liberec Lomnice nad Popelkou Kowary Bischofswerda Neusalza-Spremberg Złotoryja Jawor Cvikov Nowogrodziec Bolesławiec Desná Wojcieszów Česká Lípa Jilemnice Jablonec nad Nisou Kamienna Góra Lubań Lwówek Śląski Wleń Varnsdorf Zgorzelec	Turnov Gryfów Śląski Elstra Dubá Świeradów-Zdrój Smržovka Frýdlant Vysoké nad Jizerou Stráž pod Ralskem Bolków Hrádek nad Nisou Velký Šenov Mirsk Železný Brod Jelenia Góra Bogatynia Semily Piechowice Nový Bor Šluknov	Chrastava Kamenický Šenov Raspenava Jablonné v Podještědí Hodkovice nad M. Mikulášovice Pulsnitz Reichenbach/O.L. Rovensko pod Tr. Doksy Schirgiswalde	Wittichenau Rychnov u Jabl. n. N. Zákupy Krásná Lípa Bad Muskau Velké Hamry Radeberg Rokytnice nad Jizerou Großröhrsdorf Jiřkov Weißenberg Český Dub Kamenz
Saldo migracji	poniżej -15	<-15 do -10)	<-10 do -5)	<-5 do 0)	<0 - 5)	<5 - 10)	10 i więcej
Liczba miast	8	3	13	34	20	11	13
%	7,84	2,94	12,75	33,33	19,61	10,78	12,75

Rys. 15. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę w m²

	Lwówek Śląski Mirsk Nowogrodziec Zgorzelec Leśna Lubawka Bolków Gryfów Śląski Bogatynia Gozdnica Lubań Zawidów Bolesławiec Wojcieszów Kowary Jawor Węgliniec Pieńsk Łeknica Kamienna Góra Złotoryja	Szklarska Poręba Świeradów-Zdrój Stráž pod Ralskem Wleń Piechowice Jelenia Góra Lubomierz	Lomnice nad Popelkou Hodkovice nad M. Liberec Nové Město pod S. Jablonec nad Nisou Rychnov u Jabl. n. N. Dolní Poustevna Hrádek nad Nisou Nový Bor Rokytnice nad Jizerou Dubá Velké Hamry Varnsdorf Frydlant Jičkov Desná Železný Brod Žandov Semily Chrastava Karpacz Šluknov Mimoň Tanvald Česká Lípa	Harrachov Rovensko pod Tr. Vysoké nad Jizerou Doksy Velký Šenov Jablonec nad Jizerou Krásná Lípa Kamenický Šenov Turnov Český Dub Mikulášovice Cvikov Hejnice Raspenava Jilemnice Smržovka Jablonné v Podještědí Rumburk Zákupy	Großröhrsdorf Pulsnitz Schirgiswalde Weißwasser/O.L. Bischofswerda Wittichenau Königsbrück	Löbau Weißenberg Bautzen Bernstadt a. d. Eigen Neusalza-Spremberg Rothenburg/O.L. Radeberg Herrnhut Lauta Reichenbach/O.L. Bernsdorf Kamenz Ebersbach/Sa. Niesky Elstra Wilthen Hoyerswerda	Görlitz Zittau Seiffhennersdorf Ostritz Bad Muskau Neugersdorf
Przeciętna powierzchnia	poniżej 20	<20-23)	<23-26)	<26-29)	<29-32)	<32-35)	35 i więcej
Liczba miast	21	7	25	19	7	17	6
%	20,59	6,86	24,51	18,63	6,86	16,67	5,88

Rys. 16. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie

	Bad Muskau Kamenz Wilthen Ostritz Seiffhennersdorf Weißwasser/O.L. Neugersdorf Ebersbach/Sa. Radeberg Bautzen Löbau Hoyerswerda Zittau Görlitz	Rothenburg/O.L. Bernstadt a. d. Eigen Hermhut Reichenbach/O.L. Pulsnitz Großröhrsdorf Niesky Bernsdorf Bischofswerda Lauta Neusalza-Spremberg	Liberec Harrachov Elstra Königsbrück Schirgiswalde Weißenberg	Lomnice nad Popelkou Krásná Lípa Rychnov u Jabl. n. N. Smržovka Cvikov Rovensko pod Tr. Semily Vysoké nad Jizerou Desná Velké Hamry Český Dub Dolní Poustevna Varnsdorf Tanvald Hodkovice nad M. Karpacz Turnov Jablonec nad Nisou	Šluknov Lubomierz Frýdlant Nové Město pod S. Doksy Rumburk Velký Šenov Jelenia Góra Dubá Mimoň Wleń Lubawka Rokytnice nad Jizerou Hejnice Kamenický Šenov Zákupy Leśna Szklarska Poręba Jablonné v Podještědí Chrastava Nový Bor Žandov Jilemnice Železný Brod Hrádek nad Nisou Stráž pod Ralskem Jablonec nad Jizerou Česká Lípa	Węgliniec Bolków Kowary Lwówek Śląski Bogatynia Lubań Świeradów-Zdrój Bolesławiec Jiřkov Zgorzelec Piechowice Gryfów Śląski Mirsk Wojcieszów Gozdnica Mikulášovice Wittichenau Raspenava Kamienna Góra	Łęknica Nowogrodziec Złotoryja Jawor Pieńsk Zawidów
Przeciętna liczba osób	poniżej 2,2	<2,2-2,4)	<2,4-2,6)	<2,6-2,8)	<2,8-3,0)	<3,0-3,2)	3,2 i więcej
Liczba miast	14	11	6	18	28	19	6
%	13,73	10,78	5,88	17,65	27,45	18,63	5,88

Rys. 17. Lekarze na 10000 ludności

	Nový Bor Železný Brod Krásná Lípa Rychnov u Jabl. n. N. Velký Šenov Doksy Jablonec nad Jizerou Smržovka Dolní Poustevna Dubá Harrachov Hejnice Velké Hamry Šluknov Jiřkov Jablonné v Podještědí Mimoň Český Dub Chrastava Mikulášovice Rovensko pod Tr. Hodkovice nad M. Hrádek nad Nisou Desná Kamenický Šenov Raspenava Rokytnice nad Jizerou Žandov Nové Město pod S. Zákupy	Vysoké nad Jizerou Łęknica Tanvald Liberec Jablonec nad Nisou Cvikov Lomnice nad Popelkou Varnsdorf Mirsk	Gozdnicza Frýdlant Semily Rumburk Lubomierz Pieńsk Wojcieszów Lauta Turnov Piechowice Stráž pod Ralskem Zawidów Česká Lípa	Neusalza-Spremberg Nowogrodziec Bernsdorf Bernstadt a. d. Eigen Elstra	Schirgiswalde Wittichenau Jilemnice Węgliniec Ostritz Bolków Leśna Weißenberg Wilthen	Lubawka Reichenbach/O.L.	Pulsnitz Ebersbach/Sa. Bautzen Görlitz Kowary Bischofswerda Niesky Zittau Hoyerswerda Kamenz Kamienna Góra Lwówek Śląski Löbau Złotoryja Lubań Rothenburg/O.L. Jelenia Góra Radeberg Szklarska Poręba Gryfów Śląski Weißwasser/O.L. Bolesławiec Wleń Świeradów-Zdrój Bogatynia Neugersdorf Karpacz Jawor Königsbrück Herrnhut Großröhrsdorf Zgorzelec Bad Muskau Seifhennersdorf
Lekarze	poniżej 2	<2-4)	<4-6)	<6-8)	<8-10)	<10-12)	12 i więcej
Liczba miast	30	9	13	5	9	2	34
%	29,41	8,82	12,75	4,90	8,82	1,96	33,33

Rys. 18. Dentyści na 10000 ludności

	Zákupy Hejnice Hodkovice nad M. Hrádek nad Nisou Raspenava Velké Hamry Mikulášovice Doksy Šluknov Frýdlant Krásná Lípa	Wojcieszów Zawidów Stráž pod Ralskem Smržovka Mimoň Kamenický Šenov Semily Turnov Jilemnice Lomnice nad Popelkou Rovensko pod Tr. Vysoké nad Jizerou Český Dub Cvikov Česká Lípa Harrachov Rokytnice nad Jizerou Liberec Tanvald Železný Brod Dolní Poustevna Dubá Nový Bor Varnsdorf Rumburk Jiřkov Velký Šenov Jablonné v Podještědí Žandov Jablonec nad Jizerou Chrastava Nové Město pod S. Desná Jablonec nad Nisou Rychnov u Jabl. n. N.	Piechowice Leśna Świeradów-Zdrój Kamienna Góra Jawor Kowary Szklarska Poręba Łęknica Bolesławiec Karpacz Bogatynia Pieńsk Węgliniec Lubawka Zgorzelec Gryfów Śląski	Elstra Lauta Gozdnica Weißenberg Lwówek Śląski Bolków Lubań Nowogrodziec Wittichenau Wleń Rothenburg/O.L. Mirsk Złotoryja Bernstadt a. d. Eigen	Görlitz Wilthen Hoyerswerda Neusalza-Spremberg Seiffhennersdorf Bernsdorf Jelenia Góra	Zittau Ebersbach/Sa. Niesky Bischofswerda Bautzen Lubomierz Schirgiswalde Königsbrück Kamenz Radeberg Großröhrsdorf Pulsnitz Weißwasser/O.L.	Bad Muskau Hermhut Neugersdorf Ostritz Löbau Reichenbach/O.L.
Dentyści	poniżej 0,5	<0,5-2,5)	<2,5-4,5)	<4,5-6,5)	<6,5-8,5)	<8,5-10,5)	10,5 i więcej
Liczba miast	11	35	16	14	7	13	6
%	10,78	34,31	15,69	13,73	6,86	12,75	5,88

Rys. 19. Apteki na 10000 ludności

		Nowogrodziec Kamenický Šenov Wojcieszów Mirsk Cvikov Złotoryja Bolesławiec Bautzen Bernstadt a. d. Eigen Semily Jablonec nad Nisou Lwówek Śląski Radeberg Reichenbach/O.L. Weißwasser/O.L. Zawidów Leśna Jelenia Góra Świeradów-Zdrój Bogatynia Jawor Doksy Seiffhennersdorf Hoyerswerda Varnsdorf Ebersbach/Sa. Kamienna Góra Chrastava Česká Lípa Bernsdorf Niesky Wittichenau Lomnice nad Popelkou Nový Bor Rothenburg/O.L. Kowary Mimoň Lauta	Bolków Jilemnice Český Dub Herrnhut Pieńsk Elstra Železný Brod Neugersdorf Ostritz Węgliniec Piechowice Pulsnitz Löbau Rokytnice nad Jizerou Smržovka Krásná Lípa Lubań Gozdnica Weißenberg Desná Rumburk Wilthen Görlitz Kamenz Jiříkov Jablonné v Podještědí Gryfów Śląski Nové Město pod S. Stráž pod Ralskem Zgorzelec Zittau Bad Muskau	Zákupy Königsbrück Neusalza-Spremberg Hejnice Hodkovice nad M. Velké Hamry Łęknica Karpacz Šluknov Bischofswerda Raspenava	Velký Šenov Žandov Jablonec nad Jizerou Lubomierz Wleń	Schirgiswalde Harrachov Dolní Poustevna Dubá	Rovensko pod Tr. Vysoké nad Jizerou
Apteki	poniżej 1,5	<1,5-2,5)	<2,5-3,5)	<3,5-4,5)	<4,5-5,5)	<5,5-6,5)	6,5 i więcej
Liczba miast	10	38	32	11	5	4	2
%	9,80	37,25	31,37	10,78	4,90	3,92	1,96

Rys. 20. Księgozbiór bibliotek publicznych na 1000 ludności

Księgozbiór	poniżej 2000	<2000-3000)	<3000-4000)	<4000-5000)	<5000-6000)	<6000-7000)	7000 i więcej
Liczba miast	10	20	29	15	12	5	11
%	9,80	19,61	28,43	14,71	11,76	4,90	10,78

3.2. MIASTA WEDŁUG WYBRANYCH CECH STATYSTYCZNYCH

Tabl. 8. Miasta według wybranych cech statystycznych w 1998 r.

Lp.	MIASTA	Powierzchnia		Ludność			Wiek średni	Gęstość zaludnienia na 1 km ²	
		ogółem w ha	w tym zalesiona w % ogółu	ogółem	w wieku lat				
					0-14	15-64			65 i więcej
				w % ogółu					
MIASTA									
1	Bogatynia	5992	25,33	20346	21,38	70,39	8,24	32,7	339
2	Bolesławiec	2281	18,28	44026	17,64	71,84	10,52	36,9	1914
3	Bolków	768	12,89	5817	18,43	69,61	11,96	36,1	727
4	Gozdnica	2397	69,09	3639	20,69	66,78	12,53	34,3	152
5	Gryfów Śląski	663	10,56	7800	19,96	67,94	12,10	35,4	1300
6	Jawor	1880	0,11	25709	21,22	69,57	9,21	33,2	1353
7	Jelenia Góra	10836	31,78	93901	16,49	70,56	12,95	38,0	861
8	Kamienna Góra	1797	15,58	23123	18,43	69,31	12,26	36,4	1285
9	Karpacz	3796	63,12	5581	16,68	71,64	11,68	37,4	147
10	Kowary	3739	63,25	12875	18,05	70,15	11,80	36,3	339
11	Leśna	866	28,18	4828	19,49	67,03	13,48	36,2	536
12	Lubań	1612	3,35	24339	18,61	70,17	11,22	35,8	1521
13	Lubawka	2240	53,75	6907	18,68	68,28	13,04	37,2	314
14	Lubomierz	806	42,18	2043	20,36	69,31	10,33	32,0	255
15	Lwówek Śląski	752	22,61	9269	19,12	70,08	10,80	36,4	1324
16	Lęknica	1640	65,73	2737	25,47	66,90	7,64	27,3	171
17	Mirsk	1465	24,91	4321	20,11	66,19	13,70	36,0	288
18	Nowogrodzic	1617	8,16	4140	24,32	67,68	8,00	31,5	259
19	Piechowice	4329	61,15	6859	17,71	70,08	12,20	36,8	160
20	Pieńsk	981	15,60	6184	20,38	68,94	10,69	33,3	618
21	Szklarska Poręba	7542	79,81	8067	16,90	71,24	11,86	37,2	108
22	Świeradów Zdrój	2077	39,77	5034	19,63	67,88	12,50	36,8	240
23	Węgliniec	871	74,63	3360	20,71	67,50	11,79	35,5	373
24	Wleń	718	37,19	2087	19,84	68,52	11,64	35,6	298
25	Wojcieszów	3216	45,43	4170	19,83	66,74	13,43	35,3	130
26	Zawidów	607	3,29	4787	22,46	67,70	9,84	32,7	798
27	Zgorzelec	1586	3,22	36341	17,29	72,33	10,38	36,7	2271
28	Złotoryja	1150	3,83	17462	19,59	71,10	9,31	33,8	1587
MIASTA									
29	Česká Lípa	6324	24,81	40020	21,16	70,41	8,42	33,8	633
30	Český Dub	2257	37,66	2909	16,23	64,73	19,04	40,9	129
31	Chrastava	2746	23,02	5896	20,98	67,69	11,33	35,6	215
32	Cvikov	4504	48,96	4412	19,04	68,61	12,35	36,8	98
33	Desná	1258	47,38	3636	16,28	71,40	12,32	37,6	289
34	Doksy	7492	60,33	5141	16,40	69,75	13,85	38,4	69
35	Dolní Poustevna	1107	41,10	1739	21,16	70,04	8,80	34,2	157
36	Dubá	6060	45,02	1745	19,54	69,05	11,40	36,2	29
37	Frydlant	3161	28,69	7615	19,40	69,86	10,74	36,3	241
38	Harrachov	3663	91,02	1729	14,75	75,30	9,95	37,1	47
39	Hejnice	3842	88,52	2634	18,22	72,70	9,07	35,5	69
40	Hodkovice nad Mohelkou	1350	27,11	2660	16,77	70,41	12,82	37,5	197
41	Hrádek nad Nisou	4854	29,52	7341	17,91	69,02	13,06	37,4	151
42	Jablonec nad Jizerou	2232	52,11	2013	18,58	66,96	14,46	37,8	91
43	Jablonec nad Nisou	3138	38,40	45855	17,13	70,01	12,87	37,7	1461
44	Jablonec v Podještědí	5784	42,32	3832	17,28	70,35	12,37	37,2	66
45	Jilemnice	1385	27,22	5896	19,20	69,42	11,38	35,9	425
46	Jiřkov	1332	18,47	3798	18,22	69,72	12,06	36,8	285
47	Kamenický Šenov	1047	24,16	4162	17,73	71,02	11,24	36,5	398
48	Krásná Lípa	3139	51,61	3442	19,35	67,61	13,04	37,3	110
49	Liberec	10612	39,54	99794	16,08	70,50	13,43	38,5	940
50	Lomnice nad Popelkou	2557	36,41	6316	18,32	67,37	14,31	37,7	247

Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Saldo migracji	Przeciętna powierzchnia użytkownika mieszkania na 1 osobę w m ²	Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	Lekarze	Dentyści	Apteki	Księgozbiór bibliotek publicznych na 1000 ludności	Lp.
						na 1000 ludności				
POLSKIE										
11,5	8,6	2,9	1,0	18,3	3,12	22,6	3,4	2,0	2929,1	1
8,0	8,5	-0,5	-3,0	18,1	3,09	24,1	3,6	2,3	2494,0	2
8,4	10,6	-2,2	2,4	18,3	3,16	8,6	5,2	3,4	3905,1	3
10,4	9,9	0,5	-6,3	18,3	3,02	5,5	5,5	2,7	3713,4	4
10,4	9,9	0,5	4,7	18,3	3,07	25,6	2,6	2,6	3867,2	5
9,3	8,8	0,5	-2,2	17,8	3,26	21,4	3,9	1,9	3063,7	6
7,8	10,3	-2,6	1,2	20,2	2,91	28,3	6,7	2,0	3608,1	7
9,8	9,6	0,2	-4,0	16,5	3,00	32,4	3,9	1,7	3376,0	8
6,0	8,2	-2,2	-1,3	23,9	2,62	21,5	3,6	3,6	8446,5	9
8,5	9,5	-0,9	-1,5	17,8	3,14	44,3	3,9	1,6	2661,3	10
10,4	11,8	-1,4	-0,6	18,5	2,87	8,3	4,1	2,1	2750,8	11
9,2	8,7	0,6	-4,3	18,3	3,11	28,8	4,9	2,9	4333,4	12
9,6	11,9	-2,4	-5,1	18,4	2,87	11,6	2,9	1,4	1832,5	13
14,8	10,0	4,8	-6,9	20,1	2,98	4,9	9,8	4,9	8106,2	14
8,9	9,2	-0,3	-4,8	19,4	3,13	32,4	5,4	2,2	5890,8	15
14,5	8,4	6,1	-1,1	16,6	3,71	3,7	3,7	3,7	6342,4	16
10,5	16,5	-5,9	1,9	19,2	3,04	2,3	4,6	2,3	5576,0	17
12,9	6,9	6,0	-2,9	19,1	3,52	7,2	4,8	2,4	5112,3	18
8,3	10,5	-2,2	0,7	20,4	3,08	4,4	4,4	2,9	3748,9	19
10,4	9,0	1,4	-5,0	17,4	3,23	4,9	3,2	3,2	3895,9	20
7,4	9,1	-1,8	-6,1	21,6	2,86	26,0	3,7	1,2	4438,8	21
9,7	11,1	-1,4	4,2	21,1	3,10	23,8	4,0	2,0	4975,2	22
10,2	13,5	-3,2	-9,8	17,5	3,17	8,9	3,0	3,0	4231,9	23
6,3	11,6	-5,3	-4,8	20,4	2,89	24,0	4,8	4,8	7544,8	24
9,1	9,8	-0,7	-3,6	18,1	3,04	4,8	2,4	2,4	5973,9	25
8,5	10,8	-2,3	-6,3	18,2	3,21	4,2	2,1	2,1	3863,6	26
7,7	9,8	-2,1	-5,0	18,7	3,09	17,1	2,8	2,5	2328,6	27
9,6	7,4	2,1	-2,1	16,5	3,27	31,5	4,6	2,3	3624,8	28
CZESKIE										
9,6	8,4	1,2	-3,6	23,0	2,80	4,0	0,6	1,7	3459,2	29
8,3	27,9	-19,6	14,4	26,9	2,69	1,0	0,7	3,4	8949,5	30
12,2	12,7	-0,5	9,8	24,0	2,84	1,0	0,5	1,7	4164,5	31
9,8	8,2	1,6	-2,5	26,9	2,76	2,7	0,7	2,3	5799,4	32
9,3	9,3	-	-3,0	24,6	2,70	0,8	0,5	2,7	2344,9	33
10,5	12,1	-1,6	6,2	27,4	2,92	1,6	0,4	1,9	4551,8	34
17,3	7,5	9,8	-1,2	25,7	2,69	1,2	0,6	5,8	6040,8	35
10,9	7,5	3,4	4,6	25,5	2,90	1,2	0,6	5,7	4973,1	36
9,2	9,5	-0,3	3,3	24,8	2,93	5,4	0,3	1,3	3523,3	37
12,2	5,8	6,4	-0,6	28,5	2,58	1,1	0,6	5,8	7002,3	38
10,7	8,8	1,9	-0,8	26,8	2,87	1,1	0,4	3,8	6203,9	39
9,8	11,7	-1,9	7,9	25,8	2,63	0,8	0,4	3,8	4771,4	40
10,5	10,6	-0,1	2,3	25,6	2,81	0,8	0,4	1,4	3088,1	41
9,9	11,9	-2,0	-8,0	27,1	2,80	1,5	0,5	4,9	5801,3	42
9,3	9,8	-0,5	-3,9	25,8	2,61	3,1	0,5	2,2	2972,4	43
9,4	7,8	1,6	8,4	26,1	2,86	1,0	0,5	2,6	5175,9	44
11,5	7,6	3,9	-3,7	26,4	2,82	9,2	0,8	3,4	5192,5	45
12,4	17,6	-5,2	15,5	24,7	3,09	1,1	0,5	2,6	3952,9	46
7,3	11,9	-4,6	9,4	27,1	2,87	0,7	1,0	2,4	5518,5	47
11,7	12,9	-1,2	26,7	27,1	2,78	1,7	0,3	2,9	4866,4	48
8,6	9,8	-1,2	-1,3	25,8	2,59	3,5	0,6	1,4	11706,7	49
9,3	7,0	2,3	-1,4	25,8	2,78	2,7	0,8	1,6	3001,4	50

Tabl. 8. Miasta według wybranych cech statystycznych w 1998 r. (dok.)

Lp.	MIASTA	Powierzchnia		Ludność			Wiek śred- kowy	Gęstość zalu- dnie- nia na 1 km ²	
		ogółem w ha	w tym zalesiona w % ogółu	ogółem	w wieku lat				
					0-14	15-64			65 i więcej
				w % ogółu					
MIASTA									
51	Mikulášovice	2586	49,15	2476	17,08	70,64	12,28	37,0	96
52	Mimoň	1546	14,04	6776	18,54	69,61	11,85	36,5	438
53	Nové Město pod Smrkem	2893	53,23	4014	21,15	68,44	10,41	34,6	139
54	Nový Bor	1945	28,28	12502	16,77	72,28	10,94	37,0	643
55	Raspenava	4122	59,41	2848	19,10	69,00	11,90	36,3	69
56	Rokytnice nad Jizerou	3696	60,96	3469	16,86	65,21	17,93	40,0	94
57	Rovensko pod Troskami	1278	27,00	1255	19,28	65,18	15,54	37,6	98
58	Rumburk	2469	27,78	11056	18,53	70,92	10,55	35,9	448
59	Rychnov u Jabl. n. N.	1226	32,95	1952	19,62	69,47	10,91	36,2	159
60	Semily	1631	27,28	9241	16,90	69,71	13,39	37,9	567
61	Šluknov	4749	39,84	5577	18,70	69,52	11,78	36,4	117
62	Smržovka	1482	54,05	3418	17,82	68,58	13,60	38,0	231
63	Stráž pod Ralskem	2158	18,54	4110	24,67	70,41	4,91	31,1	190
64	Tanvald	1245	46,02	6940	17,36	70,85	11,79	37,5	557
65	Turnov	2273	17,69	14668	16,96	67,81	15,23	39,3	645
66	Varnsdorf	2621	36,93	16247	18,26	69,85	11,89	36,7	620
67	Velké Hamry	932	48,39	2738	21,11	63,29	15,60	37,0	294
68	Velký Šenov	1982	43,09	1899	18,96	68,72	12,32	37,2	96
69	Vysoké nad Jizerou	2066	32,14	1345	18,07	65,20	16,73	38,8	65
70	Zákupy	4076	42,20	2475	20,85	68,00	11,15	35,5	61
71	Žandov	2724	35,13	1918	16,21	71,58	12,20	37,8	70
72	Železný Brod	2252	38,81	6609	16,31	70,03	13,66	38,4	294
MIASTA									
73	Bad Muskau	1535	40,32	4074	13,55	70,69	15,76	41,7	265
74	Bautzen	6665	4,62	44748	14,37	68,84	16,79	41,5	671
75	Bernsdorf	3415	57,86	5949	13,80	69,89	16,31	41,7	174
76	Bernstadt a. d. Eigen	5189	19,75	4483	16,31	67,37	16,33	40,3	86
77	Bischofswerda	4626	14,63	14154	13,59	67,68	18,72	42,2	306
78	Ebersbach/Sa.	1489	15,51	10965	13,42	66,81	19,77	43,5	736
79	Elstra	3264	27,97	3235	16,14	67,88	15,98	39,8	99
80	Görlitz	6793	5,89	64084	13,56	68,10	18,33	42,9	943
81	Großröhrsdorf	2645	32,32	7716	14,94	66,56	18,49	41,8	292
82	Herrnhut	1987	26,07	2946	15,00	66,67	18,33	41,3	148
83	Hoyerswerda	9585	45,90	54157	13,79	72,35	13,86	41,3	565
84	Kamenz	5315	24,01	19013	15,20	68,34	16,46	40,8	358
85	Königsbrück	7789	10,96	5246	14,94	66,66	18,39	41,6	67
86	Lauta	1558	33,38	6849	14,75	70,87	14,38	41,0	440
87	Löbau	4467	10,45	17172	13,58	67,80	18,62	42,4	384
88	Neugersdorf	553	21,33	6684	12,70	66,55	20,75	44,1	1208
89	Neusalza-Spremberg	1199	31,60	2627	13,70	66,31	19,98	42,8	219
90	Niesky	5360	48,37	12080	15,15	68,27	16,58	41,1	225
91	Ostritz	2337	34,19	3357	14,80	64,85	20,35	42,9	144
92	Pulsnitz	1669	17,68	6862	13,83	68,52	17,65	41,6	411
93	Radeberg	2973	8,71	18677	13,85	69,44	16,71	42,4	628
94	Reichenbach/O.L.	4279	15,75	4676	16,19	67,07	16,75	41,0	109
95	Rothenburg/O.L.	7228	38,09	6297	15,21	68,33	16,45	40,5	87
96	Schirgiswalde	848	41,41	3140	15,35	66,11	18,54	41,7	370
97	Seifhennersdorf	1913	11,24	5400	14,02	65,69	20,30	43,7	282
98	Weißenberg	5092	9,19	3703	16,04	67,59	16,37	39,9	73
99	Weißwasser/O.L.	6361	56,72	28605	15,69	72,82	11,48	38,6	450
100	Wilthen	1706	44,83	7533	16,16	68,58	15,27	40,4	441
101	Wittichenau	6069	38,66	6221	18,05	69,15	12,80	37,7	103
102	Zittau	2541	20,58	28420	12,63	67,12	20,25	43,6	1118

Uro- dzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Saldo migracji	Przecię- tna po- wierz- chnia użyt- kowa mieszka- nia na 1 osobę w m ²	Przecię- tna liczba osób na 1 miesz- kanie	Lekarze	Dentyści	Apteki	Księgo- zbiór bibliotek publicz- nych na 1000 ludności	Lp.
						na 1000 ludności				
CZESKIE (dok.)										
8,1	9,3	-1,2	7,7	26,9	3,01	0,8	0,4	-	-	51
9,4	11,6	-2,2	-0,9	23,6	2,90	1,0	1,0	1,5	4414,7	52
13,5	9,3	4,2	-0,3	25,8	2,93	0,5	0,5	2,5	4254,1	53
8,9	8,9	-	0,7	25,6	2,84	1,8	0,6	1,6	3729,5	54
10,9	8,1	2,8	9,1	26,8	3,00	0,7	0,4	3,5	3676,6	55
7,2	27,9	-20,7	17,0	25,5	2,87	0,6	0,6	2,9	3218,2	56
16,0	10,4	-5,6	6,4	28,5	2,74	0,8	0,8	8,0	7650,2	57
11,5	9,3	2,2	-0,1	26,0	2,91	5,0	0,5	2,7	8508,8	58
10,9	7,8	3,1	34,8	25,8	2,77	1,6	0,5	-	5011,3	59
7,4	10,5	-3,1	0,9	24,1	2,74	5,1	0,9	2,2	3702,5	60
13,2	17,0	-3,8	0,2	23,6	2,99	1,1	0,4	3,6	4383,2	61
10,2	15,7	-5,5	3,8	26,4	2,76	1,2	1,2	2,9	2718,0	62
12,1	6,4	5,7	2,7	21,0	2,81	4,2	1,7	2,5	3171,1	63
8,0	10,7	-2,7	-5,5	23,1	2,67	3,6	0,6	1,4	3148,0	64
8,0	9,8	-1,8	4,8	27,0	2,61	4,4	0,9	1,4	5824,6	65
9,6	10,0	-0,4	-4,9	25,0	2,69	2,5	0,6	1,8	4796,5	66
14,7	23,8	-9,1	19,7	25,3	2,70	1,1	0,4	3,7	3856,5	67
9,4	11,5	-2,1	2,1	27,3	2,91	1,6	0,5	5,2	5767,3	68
9,0	13,5	-4,5	3,0	27,9	2,74	3,7	0,7	7,5	10211,9	69
14,3	12,7	1,6	30,3	26,0	2,87	0,4	0,4	4,0	4487,3	70
10,3	13,9	-3,6	-9,9	24,2	2,84	0,5	0,5	5,2	3977,6	71
8,3	8,3	-	1,5	24,4	2,82	1,8	0,6	3,0	4122,7	72
NIEMIECKIE										
7,4	8,3	-1,0	20,9	35,2	2,18	14,7	14,7	2,5	1932,7	73
7,2	10,3	-3,1	-16,7	34,7	1,97	47,4	9,8	2,2	6588,1	74
5,7	10,1	-4,4	-0,3	33,0	2,22	6,7	6,7	1,7	1462,4	75
7,6	10,0	-2,5	-10,0	34,1	2,36	6,7	4,5	2,2	2699,1	76
7,7	15,9	-8,2	-1,5	31,0	2,22	41,7	9,9	3,5	2532,2	77
7,3	16,1	-8,8	-19,4	32,8	2,00	52,9	10,0	1,8	3332,2	78
7,1	9,3	-2,2	4,6	32,2	2,52	6,2	6,2	3,1	1890,0	79
7,3	13,2	-5,9	-12,6	40,8	1,64	45,4	8,3	2,7	-	80
7,0	13,5	-6,5	16,7	31,5	2,27	19,4	9,1	1,3	1791,9	81
7,5	11,2	-3,7	-8,5	33,4	2,36	20,4	13,6	3,4	6110,0	82
5,9	9,8	-3,9	-34,2	32,1	1,92	36,2	7,9	1,8	794,0	83
7,3	10,9	-3,6	10,5	32,8	2,12	32,6	9,5	2,6	2802,0	84
8,8	12,6	-3,8	-1,1	29,5	2,45	21,0	9,5	3,8	2591,9	85
5,8	11,1	-5,3	-1,2	33,2	2,21	4,4	5,8	1,5	2351,7	86
7,6	9,3	-1,7	-17,7	34,8	1,96	32,0	11,6	2,9	2306,0	87
5,8	10,0	-4,2	-1,1	35,1	2,01	22,4	13,5	3,0	2152,0	88
11,4	18,3	-6,9	-1,9	33,6	2,20	7,6	7,6	3,8	3045,3	89
7,1	11,2	-4,1	-12,2	32,5	2,25	38,9	9,9	1,7	3145,7	90
7,7	13,7	-6,0	-5,7	35,4	2,09	8,9	11,9	3,0	3157,6	91
6,7	11,7	-5,0	7,0	31,3	2,29	64,1	8,7	2,9	2031,2	92
6,1	12,7	-6,6	19,1	33,4	1,98	26,2	9,1	2,1	2088,1	93
7,5	13,7	-6,2	6,4	33,0	2,35	10,7	10,7	2,1	7271,2	94
6,4	9,7	-3,3	-6,5	33,5	2,38	28,6	4,8	1,6	2223,3	95
5,1	14,0	-8,9	6,1	31,2	2,44	9,6	9,6	6,4	3439,5	96
7,2	13,7	-6,5	-19,1	35,5	2,05	13,0	7,4	1,9	3518,5	97
6,8	16,7	-10,0	15,4	34,7	2,44	8,1	5,4	2,7	-	98
6,7	8,9	-2,3	-57,0	31,0	2,01	25,5	8,7	2,1	2849,5	99
6,8	9,7	-2,9	-17,9	32,2	2,12	8,0	8,0	2,7	1460,2	100
7,7	8,5	-0,8	35,7	30,8	3,00	9,6	4,8	1,6	2089,7	101
7,2	13,6	-6,4	-16,5	37,6	1,73	37,6	10,2	2,5	7142,9	102

Słownikzek pojęć

apteki	Apotheken	lékárny	pharmacies
cecha statystyczna	statistisches Merkmal	statistická charakteristika	statistical characteristic
dentyści	Zahnärzte	zubaři	dentists
duże miasto powiatowe	Große Kreisstadt	velké okresní město	large district town
euromregion	Euroregion	euromregion	euromregion
gęstość zaludnienia	Bevölkerungsdichte	hustota obyvateľstva	population density
gmina	Gemeinde	obec	commune
herb	Wappen	městský znak	(heraldic) arms
jednostka osadnicza	Siedlungseinheit	osídľenecká jednotka	settlement
jednostka terytorialna	territoriale Einheit	územní jednotka	territorial unit
kryterium	Kriterium	kritérium	criterion
księgozbiór bibliotek publicznych	Buchbestand der öffentlichen Bibliotheken	knížní fond veřejných knihoven	size of book collection in public libraries
lekarze	Ärzte	lékaři	doctors
ludność	Bevölkerung	obyvateľstvo	population
łóżka w szpitalach gólnych	Betten in Krankenhäusern	lůžka ve všeobecných nemocnicích	number of beds in general hospitals
miasto	Stadt	město	town / city
miasto na prawach powiatu	Kreisfreie Stadt	město s výsadami okresu	town of a district status
miejsca noclegowe	Übernachtungsplätze	ubytovací kapacita	beds
miejsca w kinach stałych	Kinoplätze	místa v celoročních kinech	seats in permanent cinemas
mieszkanie	Wohnung	byt	flat
mieszkanie oddane do użytku	fertiggestellte Wohnung	byt předaný k užívání	dwellings completed
obiekty turystyczne	Beherbergungsstätten	turistické objekty	tourist establishments
obszar	Gebiet	území	area
podział administracyjny	administrative Gliederung	správní rozdělení	administrative division
podział terytorialny	territoriale Gliederung	územní rozdělení	territorial division
porozumienie partnerskie	Partnerschaftsvertrag	partnerská dohoda	partnership agreement
powiat	Kreis	okres	district
powierzchnia	Fläche	rozloha	area
powierzchnia użytkowa	Wohnfläche	užitková plocha	usable area
powierzchnia zalesiona	Waldfläche	zalesněná plocha	forested area
prawa miejskie	Stadtrechte	městská práva	municipal rights
przyrost naturalny	Geburten- bzw. Gestorbenenüberschuß	přirozený přírůstek	birth-rate
saldo migracji	Migrationssaldo	saldo migrace	balance of migration
udzielone noclegi	Übernachtungen	počet přenocování	overnight stays
urbanizacja	Verstädterung	urbanizace	urbanisation
urodzenia żywe	Lebendgeborene	živě narození	live births
wiek środkowy	Durchschnittsalter	průměrný věk	middle age
województwo	Wojewodschaft	vojvodství	province / voivodship
wskaźnik	Kennziffer	ukazatel	index
współpraca transgraniczna	grenzüberschreitende Zusammenarbeit	přeshraniční spolupráce	cross-border co-operation
zgony	Gestorbene	zemřelí	deaths
związki partnerskie	partnerschaftliche Beziehungen	partnerský spolek	partnership

Wykaz jednostek najwyższego szczebla podziału terytorialnego Polski, Czech i Niemiec

Polska (województwo)		Czechy ^a (kraje)		Niemcy (landy)	
1.	Dolnośląskie	1.	Brněnský	1.	Baden-Württemberg
2.	Kujawsko-pomorskie	2.	Českobudějovický	2.	Bayern
3.	Lubelskie	3.	Jihlavský	3.	Berlin
4.	Lubuskie	4.	Karlovarský	4.	Brandenburg
5.	Łódzkie	5.	Královéhradecký	5.	Bremen
6.	Małopolskie	6.	Liberecký	6.	Hamburg
7.	Mazowieckie	7.	Olomoucký	7.	Hessen
8.	Opolskie	8.	Ostravský	8.	Mecklenburg-Vorpommern
9.	Podkarpackie	9.	Pardubický	9.	Niedersachsen
10.	Podlaskie	10.	Plzeňský	10.	Nordrhein-Westfalen
11.	Pomorskie	11.	Praha	11.	Rheinland-Pfalz
12.	Śląskie	12.	Středočeský	12.	Saarland
13.	Świętokrzyskie	13.	Ústecký	13.	Sachsen
14.	Warmińsko-mazurskie	14.	Zlínský	14.	Sachsen-Anhalt
15.	Wielkopolskie			15.	Schleswig-Holstein
16.	Zachodniopomorskie			16.	Thüringen

a Według podziału terytorialnego Czech, który będzie obowiązywał od 1 stycznia 2000 r.

Wykaz adresów władz miejskich

STRONA POLSKA

Urząd Miasta i Gminy
ul. Daszyńskiego 1
59-920 **Bogatynia**
tel. (075) 7732341
fax (075) 7731052

Urząd Miasta
ul. Świerczewskiego 2
68-130 **Gozdnica**
tel./fax (068) 3774111 do 115

Urząd Miasta
ul. Sudecka 29
58-500 **Jelenia Góra**
tel. (075) 7647812 do 16
fax (075) 7647985

Urząd Miasta
ul. 1 Maja 1a
58-530 **Kowary**
tel. (075) 7182416
fax (075) 7613173
e-mail: umkowary@cpu-zeto.com.pl

Urząd Miasta i Gminy
pl. Wolności 1
58-420 **Lubawka**
tel. (075) 7411588, (075) 7411590
fax (075) 7411262

Urząd Miasta
Rynek 41 - Ratusz
59-700 **Bolesławiec**
tel. (075) 7322101, (075) 7323641
fax (075) 7322538

Urząd Miasta i Gminy
Rynek 1
59-860 **Gryfów Śląski**
tel. (075) 7813552, (075) 7813553
fax (075) 7813916

Urząd Miasta
pl. Grunwaldzki 1
58-400 **Kamienna Góra**
tel. (075) 7442430
fax (075) 7442924
e-mail: kamienna_gora@gminy.dmb.pl

Urząd Miasta i Gminy
Rynek 19
59-820 **Leśna**
tel. (075) 7222168, (075) 7211239
fax (075) 7222168

Urząd Miasta i Gminy
pl. Wolności 1
59-623 **Lubomierz**
tel. (075) 7833151
fax (075) 7833167

Urząd Miasta i Gminy
Rynek 1
59-420 **Bolków**
tel. (075) 7413213, (075) 7413215
fax (075) 7413394

Urząd Miasta
ul. Rynek 1
59-400 **Jawor**
tel. (076) 8702021
fax (076) 8702202
e-mail: umjawor@lg.onet.pl

Urząd Miasta
ul. Konstytucji 3 Maja 54
58-540 **Karpacz**
tel. (075) 7619201, (075) 7619545
fax (075) 7619224
e-mail: umkarpacz@karpacz.pl

Urząd Miasta
ul. 7 Dywizji 14
59-800 **Lubań**
tel. (075) 7224086, (075) 7224087
fax (075) 7224001
e-mail: umluban@client.cpu-zeto.com.pl

Urząd Miasta i Gminy
ul. Wojska Polskiego 25 a
59-600 **Lwówek Śląski**
tel. (075) 7824797, (075) 7824701
fax (075) 7824698
e-mail: lwówek-slaski@gminy.bmb.pl

STRONA POLSKA (dok.)

Urząd Miasta
ul. Żurawska 1
68-208 **Lęknica**
tel. (068) 3753036
fax (068) 3753090
e-mail: leknicamax.com.pl

Urząd Miasta i Gminy
pl. Wolności 39
59-870 **Mirsk**
tel. (075) 7834310
fax (075) 7834386

Urząd Miasta i Gminy
ul. Rynek 1
59-730 **Nowogrodziec**
tel. (075) 7316311
fax (075) 7316416
e-mail: urzadz@nowogrodziec.pl

Urząd Miasta
ul. Żymierskiego 49
58-573 **Piechowice**
tel. (075) 7553056
fax (075) 7553609

Urząd Miasta i Gminy
ul. Bolesławiecka 29
59-930 **Pieńsk**
tel. (075) 7786511 do 514
fax (075) 7786405

Urząd Miasta
ul. M. Buczka 2
58-580 **Szklarska Poręba**
tel. (075) 7172055, (075) 7172357
fax (075) 7172187

Urząd Miasta
ul. Piłsudskiego 15
59-640 **Świeradów Zdrój**
tel. (075) 7816553
fax (075) 7816585

Urząd Miasta i Gminy
ul. Sikorskiego 40
59-940 **Węgliniec**
tel. (075) 7712552
fax (075) 7712551
e-mail: wegliniec@gmina.bmb.com.pl

Urząd Miasta i Gminy
pl. Bohaterów Nysy 7
59-610 **Wleń**
tel. (075) 7136440, (075) 7136442
fax (075) 7136438

Urząd Miasta
ul. Pocztowa 1
59-550 **Wojcieszów**
tel. (075) 7512230
fax (075) 7512280

Urząd Miasta
pl. Zwycięstwa 21/22
59-970 **Zawidów**
tel. (075) 7788282
fax (075) 7788282

Urząd Miasta
ul. Domańskiego 7
59-900 **Zgorzelec**
tel. (075) 7756604 do 09
fax (075) 7756421
e-mail: urzadmiejski@zgorzelec.com.pl

Urząd Miasta
Pl. Orłąt Lwowskich 1
59-500 **Złotoryja**
tel. (076) 8783325 do 7, (075) 8783380
fax (076) 8783120

STRONA CZESKA

Městský úřad Česká Lípa
Nám. T. G. Masaryka 1
470 01 **Česká Lípa**
tel. 0425/338111
fax 0425/23096

Městský úřad Český Dub
Nám. B. Smetany 1
463 43 **Český Dub**
tel. 048/5147051
fax 048/5147225

Městský úřad Cvikov
Nám. Osvobození 63
471 54 **Cvikov**
tel. 0424/751202
fax 0424/751411

Městský úřad Desná
468 61 **Desná 318**
tel. 0428/383167, 383169
fax 0428/62261

Městský úřad Doksy
Nám. Republiky 193
472 01 **Doksy**
tel. 0425/882410, 872053
fax 0425/882410

Městský úřad Dolní Poustevna
Vilémovská 77
407 82 **Dolní Poustevna**
tel. 0413/397221, 397203
fax 0413/397136

Městský úřad Dubá
Masarykovo Nám. 138
471 41 **Dubá**
tel. 0425/870201, 870535
fax 0425/93269

Městský úřad Frýdlant
Nám. T. G. Masaryka 37
464 13 **Frýdlant v Čechách**
tel. 0427/312441
fax 0427/312053

Městský úřad Harrachov
512 46 **Harrachov 12**
tel. 0432/528133
fax 0432/529425

Městský úřad Hejnice
Nádražní ulice 521
463 62 **Hejnice**
tel. 0427/322211
fax 0427/322215

Městský úřad Hodkovice nad Mohelkou
Nám. T. G. Masaryka 1
463 34 **Hodkovice nad Mohel.**
tel. 048/5140141, 5140215, 5140179
fax 048/5140189

Městský úřad Hrádek nad Nisou
Horní nám. 73
463 34 **Hrádek nad Nisou**
tel. 048/5140141, 5140215, 5140179
fax 048/5140189

STRONA CZESKA (dok.)

Městský úřad Chrastava
Nám. 1 Máje 1
463 31 **Chrastava**
tel. 048/5143216, 5143186, 5143272
fax 048/5143344

Městský úřad Jablonné v Podještědí
Nám. Míru 22,
471 25 **Jablonné v Podještědí**
tel. 0424/762441
fax 0424/762375

Městský úřad Kamenický Šenov
Nám. T. G. Masaryka 412
471 14 **Kamenický Šenov**
tel. 0424/92402
fax 0424/92402

Městský úřad Lomnice nad P.
512 51 **Lomnice nad Popelkou**
tel. 0431/671531, 671532, 671533
fax 0431/92031

Městský úřad Nové Město pod Smrkem
Paleckého 280
463 65 **Nové Město pod Smrkem**
tel. 0427/325240, 325241
fax 0427/325358

Městský úřad Rokytnice n. J.
512 44 **Rokytnice nad Jizerou 197**
tel. 0432/522716
fax 0432/522310

Městský úřad Rychnov u J.
Husova 490
468 02 **Rychnov u Jablonce n. N.**
tel. 0428/388006, 388254
fax 0428/388006

Městský úřad Smržovka
Nám. T. G. Masaryka 600
468 51 **Smržovka**
tel. 0428/382240, 382241, 382307
fax 0428/382307

Městský úřad Turnov
Nám. Českého Ráje 335
511 22 **Turnov**
tel. 0436/21251, 22482
fax 0436/21262, 23435

Městský úřad Velký Šenov
407 78 **Velký Šenov**
tel. 0413/391450
fax 0413/95451

Městský úřad Žandov
471 07 **Žandov**
tel. 0425/891371
fax 0425/891171

Městský úřad Jablonec n. Jiz.
512 43 **Jablonec nad Jizerou**
tel. 0432/591933
fax 0432/591437

Městský úřad Jilemnice
Masarykovo Nám. 82
514 01 **Jilemnice**
tel. 0432/541527
fax 0432/541561

Městský úřad Krásná Lípa
Masarykova 246/6
407 46 **Krásná Lípa**
tel. 0413/383201, 383430
fax 0413/383308

Městský úřad Mikulášovice
407 79 **Mikulášovice**
tel. 0413/394289
fax 0413/394288

Městský úřad Nový Bor
Nám. Míru 1
47 301 **Nový Bor**
tel. 0424/712314, 712315
fax 0424/32160

Městský úřad Rovensko p. T.
Náměstí 1
512 63 **Rovensko pod Troskami**
tel. 0436/382236
fax 0436/382236

Městský úřad Semily
Husova 82
513 01 **Semily**
tel. 0431/621341
fax 0431/622534

Městský úřad Stráž pod Ralskem
Nám. 5. května 55
471 27 **Stráž pod Ralskem**
tel. 0425/851875
fax 0425/851486

Městský úřad Varnsdorf
Nám. E. Beneše
407 47 **Varnsdorf**
tel. 0413/371051
fax 0413/371051

Městský úřad Vysoké n. Jiz.
512 11 **Vysoké n. Jizerou**
tel. 0432/593902, 593903
fax 0432/593902

Městský úřad Železný Brod
Nám. 3. května 1
468 22 **Železný Brod**
tel. 0428/389541, 389058
fax 0428/389058

Městský úřad Jablonec n. N.
Mírové Nám. 19
466 01 **Jablonec nad Nisou**
tel. 0428/357111
fax 0428/29634

Městský úřad Jiříkov
407 53 **Jiříkov**
tel. 0413/338111, 338350
fax 0413/338255

Magistrát města Liberec
Nám. Dr. E. Beneše 1
460 59 **Liberec 1**
tel. 048/5243111
fax 048/5243113

Městský úřad Mimoň
Mírová ulice 120/III
471 24 **Mimoň**
tel. 0425/862401, 862674
fax 0425/862631

Městský úřad Raspenava
Fučíkova 421
463 61 **Raspenava**
tel. 0427/319010, 319001
fax 0427/319229

Městský úřad Rumburk
Třída 9, května 1366/48
408 01 **Rumburk**
tel. 0413/332043
fax 0413/332569

Městský úřad Šluknov
Nám. Míru 1
407 77 **Šluknov**
tel. 0413/386241
fax 0413/386241

Městský úřad Tanvald
Palackého 359
468 41 **Tanvald**
tel. 0428/394541, 395455
fax 0428/394730

Městský úřad Velké Hamry
468 45 **Velké Hamry**
tel. 0428387048, 387047
fax 0428/387048

Městský úřad Zákupy
Borská 5
471 07 **Zákupy**
tel. 0425/857250
fax 0425/857296

STRONA NIEMIECKA

- Stadtverwaltung Bad Muskau
Berliner Str. 47
02953 **Bad Muskau**
tel. (03 57 71) 56 00
fax (03 57 71) 6 03 31
- Stadtverwaltung Bautzen
Fleischmarkt 1
02625 **Bautzen**
tel. (0 35 91) 53 40
fax (0 35 91) 4 40 71
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Bautzen
Postfach 11 09
02607 Bautzen
- Stadtverwaltung Bernsdorf
Rathausallee 2
02994 **Bernsdorf**
tel. (03 57 23) 23 80
fax (03 57 23) 2 38 33
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Bernsdorf
Postfach 46
02992 Bernsdorf
- Stadtverwaltung Bernstadt a. d. Eigen
Bautzener Str. 21
02748 **Bernstadt a. d. Eigen**
tel. (03 58 74) 28 50
fax (03 58 74) 2 85 40
- Stadtverwaltung Bischofswerda
Altmarkt 1
01877 **Bischofswerda**
tel. (0 35 94) 78 62 10
fax (0 35 94) 78 62 14
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Bischofswerda
Postfach 11 73
01871 Bischofswerda
- Stadtverwaltung Ebersbach/Sa.
Reichsstr. 1
02730 **Ebersbach/Sa.**
tel. (0 35 86) 76 30
fax (0 35 86) 76 31 90
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Ebersbach/Sa.
Postfach 11 52
02728 Ebersbach/Sa.
- Stadtverwaltung Elstra
Am Markt 1
01920 **Elstra**
tel. (03 57 93) 8 10
fax (03 57 93) 81 25
- Stadtverwaltung Görlitz
Untermarkt 6/8
02826 **Görlitz**
tel. (0 35 81) 67 12 03
fax (0 35 81) 67 12 75
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Görlitz
Postfach 30 01 31
02806 Görlitz
- Stadtverwaltung Großröhrsdorf
Rathausplatz 1
01900 **Großröhrsdorf**
tel. (03 59 52) 28 30
fax (03 59 52) 2 83 50
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Großröhrsdorf
Postfach 11 52
01897 Großröhrsdorf
- Stadtamt Herrnhut
Löbauer Str. 18
02747 **Herrnhut**
tel. (03 58 73) 22 95
fax (03 58 73) 24 15
- Stadtverwaltung Hoyerswerda
S. - G. - Frenzel - Str. 1
02977 **Hoyerswerda**
tel. (0 35 71) 45 61 00
fax (0 35 71) 45 61 05
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Hoyerswerda
Postfach 12 64
02962 Hoyerswerda
- Stadtverwaltung Kamenz
Markt 1
01917 **Kamenz**
tel. (0 35 78) 37 90
fax (0 35 78) 37 92 99
- Stadtverwaltung Königsbrück
Markt 20
01936 **Königsbrück**
tel. (03 57 95) 4 25 55
fax (03 57 95) 4 57 81
- Stadtverwaltung Lauta
Karl - Liebknecht - Str. 18
02991 **Lauta**
tel. (03 57 22) 36 10
fax (03 57 22) 3 61 15
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Lauta
Postfach 11 54
02989 Lauta
- Stadtverwaltung Löbau
Altmarkt 1
02708 **Löbau**
tel. (0 35 85) 45 00
fax (0 35 85) 86 20 40
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Löbau
Postfach 11 54
02701 Löbau
- Stadtverwaltung Neugersdorf
Hauptstr. 39/41
02727 **Neugersdorf**
tel. (0 35 86) 78 08 23
fax (0 35 86) 78 08 50
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Neugersdorf
Postfach 11 50
02724 Neugersdorf
- Stadtverwaltung Neusalza-Spremberg
Kirchstr.17
02742 **Neusalza-Spremberg**
tel. (03 58 72) 36 10
fax (03 58 72) 3 61 41
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Neusalza-Spremberg
Postfach 13
02740 Neusalza-Spremberg
- Stadtverwaltung Niesky
Muskauer Str. 20/22
02906 **Niesky**
tel. (0 35 88) 2 82 60
fax (0 35 88) 28 26 81
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Niesky
Postfach 12 44
02902 Niesky

STRONA NIEMIECKA (dok.)

Stadtverwaltung Ostritz
Markt 2
02899 **Ostritz**
tel. (03 58 23) 8 76 04
fax (03 58 23) 8 65 84

Stadtverwaltung Pulsnitz
Am Markt 1
01896 **Pulsnitz**
tel. (03 59 55) 86 10
fax (03 59 55) 8 61 98
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Pulsnitz
Postfach 11 24
01893 Pulsnitz

Stadtverwaltung Radeberg
Markt 19
01454 **Radeberg**
tel. (0 35 28) 45 00
fax (0 35 28) 45 01 00
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Radeberg
Postfach 01 01 15
01446 Radeberg

Stadtverwaltung Reichenbach/O. L.
Görlitzer Str. 4
02894 **Reichenbach/O.L.**
tel. (03 58 28) 7 43 11
fax (03 58 28) 7 43 19
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Reichenbach/O. L.
Postfach 11 55
02892 Reichenbach/O.L.

Stadtverwaltung Rothenburg/O. L.
Marktplatz 1
02929 **Rothenburg/O.L.**
tel. (03 58 91) 3 51 34
fax (03 58 91) 3 51 63

Stadtverwaltung Schirgiswalde
Hauptstr. 4
02681 **Schirgiswalde**
tel. (0 35 92) 3 86 60
fax (0 35 92) 38 66 33
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Schirgiswalde
Postfach 11 19
02684 Schirgiswalde

Stadtverwaltung Seifhennersdorf
Rathausplatz 1
02782 **Seifhennersdorf**
tel. (0 35 86) 4 51 50
fax (0 35 86) 45 15 45
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Seifhennersdorf
Postfach 31
02780 Seifhennersdorf

Stadtverwaltung Weißenberg
August - Bebel - Platz 1
02627 **Weißenberg**
tel. (03 58 76) 44 00
fax (03 58 76) 4 40 27

Stadtverwaltung Weißwasser /O. L.
Marktplatz
02943 **Weißwasser/O. L.**
tel. (0 35 76) 26 50
fax (0 35 76) 26 51 02
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Weißwasser /O. L.
Postfach 12 58
02932 Weißwasser/O. L.

Stadtverwaltung Wilthen
Bahnhofstr. 5
02681 **Wilthen**
tel. (0 35 92) 3 85 40
fax (0 35 92) 38 54 99
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Wilthen
Postfach 11 54
02679 Wilthen

Stadtverwaltung Wittichenau
Markt 1
02997 **Wittichenau**
tel. (03 57 25) 7 02 91
fax (03 57 25) 7 02 56

Stadtverwaltung Zittau
Markt 1
02763 **Zittau**
tel. (0 35 83) 75 21 01
fax (0 35 83) 75 21 93
adres korespondencyjny:
Stadtverwaltung Zittau
Postfach 14 58
02754 Zittau

Źródła

I Książki, artykuły i materiały powielane

Bury P., Markowski T., Regulski J.: „*Podstawy ekonomiki miast*”. Wyd. Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości. Łódź 1993

„*Euroregiony w nowym podziale terytorialnym Polski*”. Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny we Wrocławiu. Warszawa - Wrocław 1999

Kwiatek J., Lijewski T.: „*Leksykon miast polskich*”. Wyd. Muza S.A., Warszawa 1998

Materiały Czeskiego Urzędu Statystycznego Oddział w Libercu. 1999a

Materiały informacyjne urzędów miast. 1999b

Materiały Krajowego Urzędu Statystycznego Wolnego Państwa Saksonii w Kamenz. 1999c

Materiały Urzędu Statystycznego we Wrocławiu. 1999d

Materiały polskiego Sekretariatu Euroregionu Nysa. 1999e

„*Rocznik Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa 1998 - podstawowe dane*” Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze, Czeski Urząd Statystyczny - Oddział w Libercu, Krajowy Urząd Statystyczny Wolnego Państwa Saksonii. Jelenia Góra, Liberec, Kamenz 1998

II Ustawy

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie terytorialnym. Dz.U. z 1996, nr 13, poz. 74 - tekst jednolity

Ustawa Czeskiego Parlamentu nr 34 z dnia 3 grudnia 1997 r.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym. Dz.U. z 1998, nr 91, poz. 578

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa. Dz.U. z 1998, nr 91, poz. 576

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa. Dz.U. z 1998, nr 96, poz. 603

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie. Dz.U. z 1998, nr 99, poz. 631

Wykaz tablic, rysunków i map

A. TABLICE

Nr	Nazwa	Strona
1.	Zestawienie jednostek podziału terytorialnego Polski, Czech i Niemiec	12
2.	Jednostki podziału terytorialnego w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa w 1999 r.	14
3.	Stopień urbanizacji Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa w 1998 r.	15
4.	Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia miast w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa w 1998 r.	15
5.	Transgraniczne porozumienia partnerskie miast Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa	93
6.	Transgraniczne związki partnerskie miast w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa	96
7.	Miasta polskie poszukujące partnera	96
8.	Miasta według wybranych cech statystycznych w 1998 r.	116

B. RYSUNKI

Nr	Nazwa	Strona
1.	Struktura organizacyjna Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa	8
2.	Powierzchnia miast w ha	97
3.	Odsetek powierzchni zalesionej	98
4.	Ludność ogółem	99
5.	Odsetek ludności w wieku 0-14 lat	100
6.	Odsetek ludności w wieku 15-64 lata	101
7.	Odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej	102
8.	Wiek środkowy	103
9.	Gęstość zaludnienia na 1 km ²	104
10.	Kobiety na 100 mężczyzn	105
11.	Urodzenia żywe na 1000 ludności	106
12.	Zgony na 1000 ludności	107
13.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	108
14.	Saldo migracji na 1000 ludności	109
15.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę w m ²	110
16.	Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	111
17.	Lekarze na 10000 ludności	112
18.	Dentyści na 10000 ludności	113
19.	Apteki na 10000 ludności	114
20.	Księgozbiór bibliotek publicznych na 1000 ludności	115

C. MAPY

Nr	Nazwa	Strona
1.	Euroregion „Neisse-Nisa-Nysa” na tle województwa dolnośląskiego, Saksonii i województw północnych Czech.	10/11
2.	Euroregion „Neisse-Nisa-Nysa” – mapa fizyczna	10/11
3.	Miasta w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa	18/19

Skorowidz miast

Miasto	Str.	Miasto	Str.	Miasto	Str.
Bad Muskau	72	Jilemnice	52	Reichenbach/O.L.	85
Bautzen	72	Jiřikov	53	Rokytnice nad Jizerou	59
Bernsdorf	73	Kamenický řenov	53	Rothenburg/O.L.	86
Bernstadt a. d. Eigen	74	Kamenz	79	Rovensko pod Troskami	60
Bischofswerda	74	Kamienna Góra	26	Rumburk	61
Bogatynia	21	Karpacz .	27	Rychnov u Jabl. n. N.	61
Bolesławiec	21	Königsbrück	80	Schirgiswalde	87
Bolków	22	Kowary	28	Seifhennersdorf	87
Česká Lípa	41	Krásná Lípa	54	Semily	62
Český Dub	41	Lauta	80	řluknov	63
Chrastava	42	Leřna	28	Smržovka	63
Cvikov	43	Liberec	55	Stráž pod Ralskem	64
Desná	43	Löbau	81	Szklarska Poręba	35
Doksy	44	Lomnice nad Popelkou	56	řwieradów Zdrój	36
Dolní Poustevna	45	Lubań	29	Tanvald	65
Dubá	46	Lubawka	30	Turnov	66
Ebersbach/Sa.	75	Lubomierz	31	Varnsdorf	67
Elstra	76	Lwówek řląski	31	Velké Hamry	67
Fřýdlant	46	řeknica	32	Velký řenov	68
Görlitz	76	Mikulášovice	56	Vysoké nad Jizerou	69
Gozdnica	23	Mimoń	57	Weißenberg	88
Großröhrsdorf	77	Mirsk	32	Weißwasser/O.L.	88
Gryfów řląski	24	Neugersdorf	82	Węgliniec	37
Harrachov	47	Neusalza-Spremberg	82	Wilthen	89
Hejnice	48	Niesky	83	Wittichenau	90
Herrnhut	78	Nové Město pod Smrkem	57	Wleń	37
Hodkovice nad Mohelkou	49	Nový Bor	58	Wojcieszów	38
Hoyerswerda	78	Nowogrodziec	33	Zákupy	70
Hrádek nad Nisou	49	Ostritz	84	řandov	70
Jablonec nad Jizerou	50	Piechowice	34	Zawidów	39
Jablonec nad Nisou	50	Pieńsk	34	řelezný Brod	71
Jablonné v Podjeřtědí	51	Pulsnitz	84	Zgorzelec	39
Jawor	24	Radeberg	85	Zittau	90
Jelenia Góra	25	Raspenava	59	Złotoryja	40

57